

VADLĪNIJAS PAR PĀRBAUDI TIESĀ

2024. gada marts

CEELI institūts ir Čehijas sabiedriskā labuma (bezpeļņas) organizācija, kas atrodas Prāgā un kas nodarbojas ar starptautiska juridisko un tieslietu profesionāļu tīkla attīstību un apmācību, kura mērķis ir veicināt tiesiskumu. Izmantojot inovatīvas mācību programmas un citas darbības, institūts sadarbojas ar tiesnešiem, juristiem un pilsoniskās sabiedrības pārstāvjiem, lai veidotu uz tiesībām balstītu sabiedrību. CEELI institūts lepojas ar daudzveidību.

Izstrādāto programmu daudzveidību un kvalitāti, veicināto savstarpējo apmaiņu, programmu novatorismu un savu mantojumu, kas veicina tiesiskuma attīstību neaizsargātās valstīs. Mūsu centieni ir vērsti uz neatkarīgu, pārredzamu un efektīvu tiesu sistēmu izveidi, demokrātisko iestāžu stiprināšanu, korupcijas apkarošanas centienu veicināšanu, sarežģītu konfliktu pārvarēšanu, cilvēktiesību veicināšanu un atbalstu juristiem un pilsoniskās sabiedrības dalībniekiem represīvā vidē. CEELI institūts atrodas Prāgā, Villa Grébovka, vēsturiskā 19. gadsimta ēkā, kas tagad ir atjaunota par mūsdienīgu rezidenci un konferenču centru.

VADLĪNIJAS PAR TIESU IESTĀŽU VEIKTO PĀRBAUDI

marts 2024

SATURA RĀDĪTĀJS

Pateicības	5
Priekšvārds	7
Ieteikumi	9
Saīsinājumi	15
Vārdnīca	17
Kopsavilkums	19
Ievads pamatnostādņēs	21
1. nodaļa. Ārkārtas pārbaudes tiesā izpratne	23
Ārkārtas pārbaude pret lustrāciju	23
Ārkārtas pārbaudes un regulārie mehānismi tiesu iestāžu atbildības nodrošināšanai 25 Starptautiskie un Eiropas standarti tiesu iestāžu pārbaudēm.....	25
Pārbauzu veidi.	27
Pirmspārbaudes procedūras	27
Drošības pārbaude	27
Pilnvērtīga pārbaude	32
ASV parastās pārbaudes prakse	34
Sabiedrības pārredzamība un pilsoniskās sabiedrības iesaistīšana.....	35
2. nodaļa. Vetēšanas un lustrācijas pieredze: Eiropas pārskats	37
Pirms veterinārijas	37
Ukraina	37
Moldova	39
Gruzija	42
Drošības pārbaude	44
Horvātija	44
Slovākija	46
Pilnvērtīga pārbaude	48
Albānija	48
Bosnija un Hercegovina	52
Serbija	54
Kosova	58
Lustrācijas pieredze	61

Bulgārija	61
Polija	62
Čehija	66
Pielikums	71
Piemērojamā judikatūra	71
Eiropas Cilvēktiesību tiesa - pārbaudes lietas	71
Xhoxhaj pret Albāniju	71
Nikēhasani pret Albāniju	72
Besnik Cani pret Albāniju	73
Sevdari pret Albāniju	73
Thanza pret Albāniju	74
Slovākijas Konstitucionālās tiesas lēmumi	75
Atsauces	79

PATEICĪBAS

Pamatnostādņu koordinators

*Andrej Bozhinovski - Horvātija, Ziemeļmaķedonija
CEELI institūts, Čehija*

Redakcijas padome

- *Tiesnesis Dr. Grzegorz Borkowski, Polija*
- *Tiesnesis Herman von Hebel, Nīderlande*
- *Tiesnesis Gjorgji Andonov, Ziemeļmaķedonija*
- *Andrej Bozhinovski, Horvātija, Ziemeļmaķedonija*

Izsakām visdziļāko pateicību Ameet Kabrawala kungam, ASV Tieslietu departamenta Aizjūras prokuroru attīstības, palīdzības un apmācības biroja rezidējošajam juridiskajam padomniekam Ameet Kabrawala par vērtīgo palīdzību šo vadlīniju izstrādē.

1. nodaļa: Izpratne par ārkārtas pārbaudi tiesā, autori

- *Horvātija: Tiesnese Ksenija Flack Makitan*
- *Horvātija: Tiesnesis Domagoj Franjo Frntić*
- *Horvātija, Ziemeļmaķedonija: Andrej Bozhinovski*
- *Ungārija: Ungārija: tiesnesis Levente Simon*
- *Kosova: Dren Rogova*
- *Ziemeļmaķedonija: Tiesnesis Gjorgji Andonov*
- *Polija: D.D. tiesnesis Grzegorz Borkowski*
- *Nīderlande: Herman von Hebel*

2. nodaļa: Verifikācijas un lustrācijas pieredze: Eiropas pārskats, autori

- *Albānija: Tiesnesis Florjan Kalaja; tiesnese Manjola Xhaxho*
- *Bosnija un Hercegovina: Dr. Katica Artuković; tiesnese Marela Jevtović; tiesnese Katica Artuković; tiesnese Marela Jevtović.*
- *Bulgārija: Bilyana Gyaurova-Wegertseder; tiesnesis Andrey Georgiev*
- *Horvātija: Tiesnesis Davor Dubravica*
- *Čehijas Republika: Hana Homolova; tiesnesis Ladislav Derka; tiesnese Hana Homolova*
- *Gruzija: Ketevan Japaridze; Ekaterine Tsimakuridze; tiesnese Jekaterine Tsimakuridze*
- *Kosova: Tiesnese Dren Rogova*
- *Moldova: Tiesnesis Hermans fon Hēbels (Herman von Hebel)*
- *Polija: Polija: tiesnese Urszula Zoltak; tiesnesis Bogdan Jerdys*
- *Serbija: tiesnese Snežana Marjanović; tiesnesis Dušan Dakić, tiesnese Ivana Marković Radojević*
- *Slovākija: Tiesnesis František Mozner; tiesnese Andrea Moravčíková*
- *Ukraina: Tiesnesis Ivans Miščenko; Olha Nikolajeva*

Šis projekts tapa iespējams, pateicoties ASV Valsts departamenta Starptautisko narkotiku apkarošanas biroja dotācijai un pastāvīgajam atbalstam.

and Law Enforcement Affairs (INL).

FOREWORD

CEELI institūta vadlīnijas par tiesisko pārbaudi ir nenovērtējams resurss par tiesiskās pārbaudes ārkārtas tiesiskās pārbaudes līdzekļiem, kas, cerams, palīdzēs politikas veidotājiem, tiesnešiem, praktiķiem, žurnālistiem un pilsoniskās sabiedrības dalībniekiem turpmākajos gados gan reģionā, gan visā pasaulē. Šis jaunais resurss ir Centrāleiropas un Austrumeiropas (CAE) Tiesnešu tīkla (Central and Eastern European (CEE) Judicial Network) - uzticamas platformas, kurā apvienojušies vairāk nekā 370 tiesneši visā reģionā un kuru CEELI institūts ar lepnumu vada kopš 2012. gada, - produkts.

2023. gada jūlijā CEELI institūts uzsāka iekļaujošu, konsultatīvu un ekspertu vadītu iniciatīvu, lai izpētītu neparasto tiesnešu lustrācijas fenomenu. Šā rīka izstrādi galvenokārt virzīja CEE tīkla tiesnešu pamatgrupas tiesneši, kas pārstāv 33 tiesnešu no dažādām jurisdikcijām visā reģionā kopīgus centienus.

Vadlīnijās, kuras ir izstrādājuši tiesneši un citi tiesību eksperti attiecīgajās valstīs, ir ne tikai skaidri izklāstīts, kādos gadījumos ir lietderīgi veikt juridisko pārbaudi, bet arī sniegti konkrēti ieteikumi, kā vajadzības gadījumā īstenot pārbaudes procesu. Pamatnostādnēs sniegtie ieteikumi ir pamatoti ar rūpīgi izpētītu attiecīgo starptautisko tiesību aktu analīzi un detalizētu salīdzinošu pārskatu par to, kā reģiona valstis ir centušās risināt šo problēmu, vienlaikus ievērojot tiesu neatkarību un pamattiesības. Laikmetā, kad tiesu iestāžu integritāte tiek apšaubīta, jo tiek izvirzītas apsūdzības korupcijā, šajās pamatnostādnēs ir panākts pārdomāts līdzsvars par to, kā atjaunot sabiedrības uzticību. CEELI ir ļoti pateicīga ASV Valsts departamenta Starptautisko narkotiku un tiesībsaizsardzības lietu birojam par sniegto atbalstu šim svarīgajam un savlaicīgajam projektam.

Robert R. Strang
Izpilddirektors
CEELI institūts

IETEIKUMI

1. **Nošķirt ārkārtas pārbaudi no lustrācijas:** Izņēmuma pārbaudes procedūras būtu skaidri jānošķir no iepriekšējiem lustrācijas procesiem. Lai gan abām ir kopīgas iezīmes, ir būtiski atzīt ārkārtas pārbaudes, kuras mērķis ir risināt konkrētas problēmas tiesību sistēmā, atšķirību no deviņdesmitajos gados veikto lustrācijas procesu vēsturiskā konteksta un mērķiem.
2. **Atšķirība no parastās tiesu iestāžu pārskatatbildības:** Atšķiriet ārkārtas lustrācijas procesus no parastajiem tiesu iestāžu atbildības mehānismiem, piemēram, integritātes pārbaudēm, darbības novērtējumiem, mantiskā stāvokļa novērtējumiem, biogrāfijas un drošības pārbaudēm (attiecināgos gadījumos) un disciplinārlietām. Skaidra informācija par šīm atšķirībām ir ļoti svarīga, lai panāktu visaptverošu izpratni par pārbaudes procesu.
3. **Izvērtēt pārbaudes priekšnosacījumus:** Pirms izvēlas veikt pārbaudi, pārbaudiet, vai ir pierādījumi par par sistemātisku problēmu tiesu sistēmā¹. Piemēram, plaši izplatīta korupcija, ārkārtīgi nopietni trūkumi tiesu sistēmas darbībā, pakļaušanās oligarhu interesēm vai sistēmiskas šaubas par tiesu sistēmas integritāti.
4. **Izvērtējiet konkrētai valstij raksturīgos apsvērumus:** Situācija katrā valstī ir atšķirīga, un valsts iestādēm ar starptautisko struktūru vai organizāciju, piemēram, Venēcijas komisijas, EDSO-ODIHR, USAID, CCJE, kā arī ar pilsoniskās sabiedrības sektora palīdzību, ir jāveic izvērtējums pēc būtības. Šie kopīgie centieni nodrošina, ka novērtējumā tiek ņemtas vērā gan vietējās nianšes, gan starptautiskie standarti, tādējādi nodrošinot efektīvāku reakciju, kas pielāgota atšķirīgām problēmām un dinamikai katrā valstī.
5. **Novērtēt tiesu pašpārvaldes iestādes:** Lai nodrošinātu alternatīvo pasākumu efektivitāti, vispirms ir būtiski novērtēt un, iespējams, uzlabot tiesu pašpārvaldes iestāžu un mehānismu funkcionalitāti, kā to paredz tiesību akti. Šim solim būtu jānotiek pirms jebkāda pārbaudes mehānisma ieviešanas.
6. **Pieeja un pārbaudes darbības joma:**
 - o **Izņēmuma pārbaude ir ultima ratio pasākums:** pārbaudes procedūrai ir jābūt *ultima ratio* pasākumam, ko izmanto tikai tad, ja esošie atbildības mehānismi nespēj efektīvi novērst sistēmiskas šaubas un trūkumus tiesu sistēmā. Jānodrošina arī plašs politiskais un sabiedrības atbalsts. Pilnvērtīgu pārbaudi apsveriet tikai tad, ja vēlaties risināt un

¹ Šeit lietotais termins "tiesu vara" ietver gan tiesnešus, gan prokurorus.

apkarot satraucošo korupcijas līmeni tiesu sistēmā. Pārbaudei ir jāatbilst neatliekamai *sociālai vajadzībai*, ko ECT ir formulējusi kā nepieciešamo kritēriju.

- **Pirms pārbaudes apsveriet alternatīvus pasākumus:** Pirms apsveriet iespēju veikt ārkārtas pārbaudi, apsveriet iespēju izmantot esošās vai alternatīvas iespējas. Šādu iespēju piemēri ir, piemēram, atsevišķi vai kopā ar citām reformām:
 - Novērst trūkumus tieslietu pārvaldē, stiprinot pašpārvaldes iestādes, ja tādas pastāv.
 - Uzlabot tiesu iestāžu locekļu godprātību un ētikas standartus, regulāri veicot darba novērtējumu.
 - Paaugstināt tiesu sistēmas profesionalitāti, nodrošinot tiesu sistēmas locekļu nepārtrauktu izglītošanu.
 - Risināt iespējamās korupcijas problēmu tiesu iestāžu locekļu vidū, rūpīgi pārbaudot mantiskā stāvokļa deklarācijas.
 - Risināt būtiskas problēmas saistībā ar tiesnešu darbu un uzvedību, izmantojot disciplinārlietas un, ja tas ir pamatoti, kriminālprocesus.
- **Noteikt pārbaudes mērķi un darbības jomu:** Ņemiet vērā, ka drošības pārbaudes galvenais mērķis ir identificēt un mazināt iespējamās drošības riskus, piemēram, korupciju, ārvalstu iejaukšanos vai personisku aizspriedumu. Turpretī regulārās pārbaudes, ko veic tiesu vai prokuratūras padomes, ir vērstas uz ētikas standartu ievērošanu un atbilstību tiesību aktiem, jo īpaši attiecībā uz finanšu deklarācijām un biogrāfijas pārbaudēm. Jāuzsver, ka visas pārbaudes procedūras (pirmspārbaude, drošības pārbaude un pilnvērtīga pārbaude), lai gan to metodoloģija ir līdzīga regulārajām pārbaudēm, ir atšķirīgas un tās nevajadzētu apvienot. Tās nav tas pats, kas kārtējās integritātes pārbaudes prasmju novērtēšana attiecībā uz tiesnešu amata kandidātu prasmju novērtēšanu vai esošo tiesnešu, kuri vēlas paaugstināt amatā, darba rezultātu novērtēšanu.
- **Ievērojiet pamatprincipus ārkārtas pārbaudēs:** Ja tiek apsvērta ārkārtas pārbaudes procedūra, ir obligāti stingri jāievēro pamatprincipi un ECT judikatūra. Šie principi ietver tiesu neatkarības uzturēšanu, objektivitātes saglabāšanu visā procesa gaitā, tā pagaidu rakstura atzīšanu un taisnīgas tiesas tiesību, efektīvas tiesiskās aizsardzības un saskaņošanas ar starptautiskajiem cilvēktiesību standartiem nodrošināšanu. Saistība ievērot šos principus ir būtiska pārbaudes procesa legimitātei un efektivitātei.
- **Nošķirt drošības pārbaudi no parastām pārbaudēm:** Drošības pārbaude tiesu sistēmā ir īpašs process, kurā drošības dienesti veic pašreizējo tiesu sistēmas locekļu finanšu un integritātes pārbaudes. Ir svarīgi to nošķirt no kārtējām integritātes un finanšu pārbaudēm, ko veic periodiski. Atšķirībā no šīm regulārajām pārbaudēm drošības pārbaude ir ārkārtējs, tomēr atkārtojams pasākums.
- **Atšķiriet ārkārtas pārbaudi no disciplinārās un kriminālizmeklēšanas:** Jānošķir pirmspārbaudes un pārbaudes process no kriminālizmeklēšanas vai disciplinārās izmeklēšanas. Disciplinārlietu un

kriminālizmeklēšana koncentrējas uz to, lai noteiktu, vai ir izdarīts disciplinārs pārkāpums vai noziegums. Turpretim ārkārtas pārbaude ir vērsta uz to, lai risku vai iespējamību, ka nākotnē varētu notikt neatbilstoša rīcība, noteikšanu. Gan kriminālprocesu, gan disciplinārprocesu mērķis ir pārbaudīt atsevišķas personas, savukārt ārkārtas pārbaudes mērķis ir pārbaudīt visus tiesnešus un prokuroorus (vai lielu to grupu).

- **Diferencēt dažādus pārbaudes veidus un to ietekmi:**

Jānošķir pirmspārbaude, drošības pārbaude un pilnvērtīga pārbaude. Pilnvērtīga pārbaude ir izņēmums no tiesnešu nesavienojamības principa, kas ir būtiska konstitucionāla garantija tiesu neatkarības saglabāšanai. Šis visaptverošais process ietver tiesnešu un prokurooru novērtēšanu, pamatojoties uz viņu mantisko stāvokli, pagātni un pieredzi.

(tostarp jebkādas saiknes ar noziedzību) un profesionālo kompetenci. Tā kā šī pārbaude ir intensīva un var novest pie tiesnešu atstādināšanas, pilnvērtīgas pārbaudes ieviešanai parasti ir nepieciešami pagaidu grozījumi konstitūcijā.

- **Noteikt tiesisko regulējumu pilnvērtīgas pārbaudes pienākumiem:** Pilnvērtīgas pārbaudes process ir sīkāk jāprecizē valsts tiesiskajā regulējumā, nosakot pārbaudes procesā iesaistīto iestāžu, tostarp uzraudzības iestāžu un pārsūdzības mehānisma, pienākumus un pilnvaras.

7. **Tiesību ievērošana un pārredzamība pārbaudes procesā:** Nodrošināt pārredzamību gan pirmspārbaudes, gan pārbaudes procesā, nodrošinot tiesnešiem un prokuroriem piekļuvi savāktajiem materiāliem un ļaujot viņiem piedalīties publiskās sēdēs. Lai nodrošinātu procesa pārredzamību, valsts iestādēm ir rūpīgi jāizvērtē likumīgais mērķis, ko tās vēlas sasniegt. Šim novērtējumam būtu jāvadās, nosakot izmantojamo pārbaudes veidu. Neatkarīgi no izvēlēta pārbaudes veida, stingri jāievēro 6. pantā izklāstītās procesuālās tiesības. pantā, tiesību uz privātās dzīves neaizskaramību ievērošana saskaņā ar 8. pantu un tiesību uz efektīvu tiesiskās aizsardzības līdzekli nodrošināšana saskaņā ar 13. pantu ir obligāta.

8. **Precizēt pierādīšanas pienākumu:** Apsverot pierādīšanas pienākumu, ir būtiski skaidri nošķirt pirmspārbaudes un pārbaudes procesus. Pirmspārbaudes gadījumā negatīva novērtējuma pamatā var būt nopietnas šaubas, kas var novest pie kandidāta diskvalifikācijas no tiesībām kandidēt vēlēšanās pašpārvaldes struktūrā. Tomēr kandidāts var turpināt pildīt savu pašreizējo amatu. Pilnvērtīgā pārbaudē pašreizējā amata kandidāta negatīvam novērtējumam jābūt saistītam ar norādēm par neatbilstību, kas ir zemāks standarts nekā kriminālprocesā pieprasītais pierādījums, kas ir neapstrīdams.

9. **Nodrošināt tiesības iesniegt apelāciju:** Procedūras noslēgumā būtu jāsaņem visaptverošs un pamatots ziņojums vai vērtēšanas komisijas lēmums. Gan pirmspārbaudē, gan pilnvērtīgā pārbaudē lēmumus, ko pieņem vērtēšanas komisijas lēmumiem ir jābūt tiesīgiem pārsūdzēt, ja persona, kas tiek vērtēta, tos var pārsūdzēt. Nodrošiniet, lai pilnvērtīgas pārbaudes iestādes pieņemtu lēmumus par tiesībām iesniegt apelāciju. Pārsūdzības iestādes var būt vai nu specializēta struktūra, kas ietilpst

valsts tiesiskajā regulējumā, vai arī tiesa pastāvošajā tiesību sistēmā, piemēram, konstitucionālā tiesa, augstākā tiesa vai kasācijas tiesa. Turklāt apsveriet iespēju izvērtējamai personai iesniegt prasību ECT. Tas kalpo kā būtisks aizsargpasākums, kas veicina pārbaudes procedūru taisnīgumu Eiropas Padomes dalībvalstīs.

- 10. Apsveriet pārbaudes ietekmi:** Būtu jāapsver pārbaudes procedūras ilgums un iespējamais īslaicīgais cilvēkresursu trūkums tiesu sistēmā, kas varētu rasties pārbaudes procesa ieviešanas rezultātā. Ir svarīgi paredzēt šīs sekas un attiecīgi izstrādāt ārkārtas rīcības plānus.
- 11. Apsvērt karjeras sekas tiesnešiem, kuri neiztur pilnvērtīgu pārbaudi:** Valstīm, kas apsver pilnvērtīgu pārbaudes procedūru ieviešanu, būtu jāizstrādā alternatīvi karjeras protokoli tiesnešiem, kuri sekmīgi nepabeidz visaptverošo pārbaudes procesu. Tie var ietvert tiesnešu pāreju uz advokātu amatu.
- 12. Novērtēt datu apstrādi un juridisko atbilstību pārbaudēs:** Valstīm, kas īsteno drošības pārbaudi, ir rūpīgi jāizvērtē, kā drošības dienesti rīkojas ar savāktajiem datiem, nodrošinot proporcionalitātes standartu un legītimā mērķa ievērošanu saskaņā ar tiesību aktiem. Turklāt visam procesam ir jāatbilst standartiem, kuru mērķis ir aizsargāt tiesības uz privāto dzīvi, kas izklāstītas ECTK 8. pantā. Lai process būtu taisnīgs un visaptverošs, ir svarīgs arī pārsūdzības mehānisms.
- 13. Pilnvērtīgā pārbaudē iesaistīt starptautiskos ekspertus:** Iesaistīt starptautiskos ekspertus. Pilntiesīgas pārbaudes iestādes ir ad hoc struktūras, un bieži vien tajās tiek iesaistīti starptautiski locekļi vai novērotāji, lai stiprinātu leģitimitāti. Starptautisko ekspertu iesaiste var izpausties dažādi, piemēram, kandidātu atlase. kandidātu atlase pārbaudes struktūrām, pārbaudes procesa uzraudzība vai provizorisku padomu sniegšana par tiesību aktu projektiem attiecībā uz pārbaudi.
- 14. Iesaistīt pilsonisko sabiedrību:** Uzlabot uzticamību pārbaudes procedūrām, aktīvi iesaistot pilsoniskās sabiedrības pārstāvjus. Nodrošināt atlases kritērijus pilsoniskās sabiedrības pārstāvju atlases kritēriji būtu balstīti uz nopelniem un uzsvētu dzimumu līdzsvaru, lai veicinātu visaptverošu un objektīvu pārbaudes procesu.
- 15. noteikt prioritāti pārredzama un atbildīga pārbaudes procesa izveidei un uzturēšanai.** Tas ietver oficiālo sanāksmju, sabiedrisko apspriežu un novērtējumu pārraidīšanu īpašās tīmekļa vietnēs vai sociālo plašsaziņas līdzekļu platformās. lai vairotu sabiedrības uzticēšanos, mazinātu vērtējamo personu nedrošību un nodrošinātu taisnīgas tiesas standartu ievērošanu. Ļoti svarīgi ir pievērst uzmanību publiski lietotajai terminoloģijai. Piemēram, "iepriekšēja pārbaude" sabiedrībai jāapraksta kā ārkārtas pasākums. Tas ir filtrēšanas process, ko piemēro tikai pašpārvaldes iestāžu kandidātiem un kas ir uzsākts, reaģējot uz būtiskiem trūkumiem valsts tiesu sistēmā.

sistēmas nepilnībām. Ja kandidāts neiztur šo novērtējumu, viņš tiek diskvalificēts no darba pašpārvaldes iestādē, bet viņa kā tiesneša vai prokurora loma valsts tiesību sistēmā netiek ietekmēta. Šī atšķirība ir būtiska, jo pašpārvaldes iestādēm ir ievērojamas pilnvaras iecelt un paaugstināt amatā tiesnešus un prokurus, kas lielā mērā ietekmē tiesu sistēmas integritāti un sabiedrības uzticēšanos tai.

- 16. Izstrādāt visaptverošu saziņas stratēģiju.** Lai sabiedrībai izskaidrotu pārbaudes procesu, skaidri izklāstiet tā mērķus neatkarīgas, efektīvas un atbildīgas tiesu sistēmas izveidei, par prioritāti izvirzot pilsoņu intereses.

ABREVIACIJAS

AC - Apelācijas palāta (Albānija)

CCJE - Eiropas Tiesnešu konsultatīvā padome

CCPE - Eiropas Prokuroru konsultatīvā padome **CISD** -

Klasificētās informācijas drošības direktorijs (Albānija) **COE** -

Eiropas Padome

CoJ - Ukrainas Tiesnešu padome (Ukraina) **ECHR** -

Eiropas Cilvēktiesību konvencija **ECTHR** - Eiropas

Cilvēktiesību tiesa

FIB - Federālais izmeklēšanas birojs (Federal Bureau of Investigations)

HCI - Augstākā tieslietu padome (Ukraina)

HIDAACI - Augstākā mantisko attiecību un interešu konflikta
deklarēšanas un revīzijas inspekcija (Albānija)

HJPC - Augstākā tiesnešu un prokuroru padome (Bosnija un Hercegovina)

HQCI - Augstā tiesnešu kvalifikācijas komisija (Ukraina)

ICCPR - Starptautiskais pakts par pilsoniskajām un politiskajām tiesībām

IJC - Neatkarīgā tiesu komisija (Bosnija un Hercegovina) **IJPC** - Neatkarīgā

tiesu un prokuratūras komisija (Kosova) **IMO** - Starptautiskā uzraudzības
operācija (Albānija)

IO - starptautiskie novērotāji (Albānija)

IPN - Nacionālās atmiņas institūts (Polija)

IQC - Neatkarīga kvalifikācijas komisija (Albānija)

JSAP - Tiesu sistēmas novērtēšanas programma (Bosnija un Hercegovina)

KJC - Kosovas Tieslietu padome (Kosova)

KPC - Kosovas Prokuratūras padome (Kosova)

Deputāti - parlamenta deputāti (Polija)

NABU - Valsts pretkorupcijas birojs (Ukraina)

PACE - Eiropas Padomes Parlamentārā asambleja

PC - valsts komisārs (Albānija)

SKT - Augstākā tiesa (Moldova)

SCM - Augstākā tiesnešu padome (Moldova) **SCP** -

Augstākā prokuroru padome (Moldova) **SJC** - Augstākā
tiesu padome (Polija)

SOA - Drošības izlūkošanas aģentūra (Horvātija)

SPC - Valsts prokuratūras padome (Serbija)

UNCAC - Apvienoto Nāciju Organizācijas Pretkorupcijas konvencija

UNSCR - Apvienoto Nāciju Organizācijas Drošības padomes rezolūcija

USKOK - Valsts prokuratūra organizētās noziedzības un korupcijas jautājumos (Horvātija)

VC - Venēcijas komisija

VONS - Netaisnīgi apsūdzēto aizsardzības komiteja (Čehija)

GLOSSĀRIJS

Nemot vērā dažādās jurisdikcijās un tiesās lietoto terminu daudzveidību, šajā glosārijā ir sniegtas šajā dokumentā minēto terminu definīcijas.

- **Assesants:** Persona, kurai tiek veikta novērtēšana vai izvērtēšana, jo īpaši attiecībā uz tās kvalifikāciju, integritāti, ētikas standartiem un citiem būtiskiem kritērijiem. Šajā kontekstā asesors parasti ir tiesnesis vai prokurors, kurš tiek rūpīgi pārbaudīts, lai noteiktu viņa piemērotību turpināt darbu tiesu sistēmā.
- **Pilnvērtīga pārbaude:** Izņēmuma, visaptveroša un ārkārtēja visu tiesu varas un tās pašpārvaldes struktūru locekļu novērtēšana.
- **Lustrācija:** Pārbaudes process attiecībā uz personām - bieži vien valsts amatpersonām, ierēdņiem vai konkrētu profesiju pārstāvjiem postautoritārajās un neautoritārajās valstīs.
demokrātiskos režīmos, kura mērķis ir atstādināt no valsts amatiem personas, kas iesaistītas pārkāpumos, tostarp cilvēktiesību pārkāpumos, vai sadarbojušās ar iepriekšējiem režīmiem.
- **Iepriekšēja pārbaude:** Pārbaudes process: filtrēšanas process, kura mērķis ir novērtēt tiesnešu vai prokuroru amatu kandidātus pašpārvaldes iestādēs. Šāda filtrēšanas procesa nozīme ir saistīta ar to, ka pašpārvaldes struktūrām ir būtiska nozīme tiesnešu un prokuroru iecelšanā un paaugstināšanā amatā, tādējādi ietekmējot tiesu un prokuratūras sistēmas integritāti un tieslietu sistēmas kvalitāti un uzticēšanos tai.
- **Regulāri tiesu iestāžu pārskatatbildības mehānismi:** Pašpārvaldes tiesu iestāžu izmantotie neordinārie, parastie un nekontrolējošie pasākumi, lai veiktu integritātes pārbaudes, darba novērtējumu, īpašuma novērtējumu, biogrāfisko un drošības pārbaudi (atkarībā no valsts) un disciplinārlietas.
- **Drošības pārbaude:** Izņēmuma, atkarojams un specifisks process, kurā tiek veiktas tiesu iestāžu locekļu finanšu un integritātes pārbaudes. Tā kā šo pārbaudi veic drošības dienesti, tā atšķiras no parastajām integritātes un finanšu pārbaudēm.

KOPSAVILKUMS

Iedomājieties scenāriju, kurā korupcija ir dziļi iesakņojusies tiesību sistēmā, padarot to noturīgu pret reformām. Novērtējumi un progresa ziņojumi pastāvīgi liecina, ka tiesu sistēma tiek uzskatīta par "sagūstītu" un tai trūkst sabiedrības uzticības. Centieni uzlabot reputāciju tiesu sistēmas un prokuratūras reputācija ir cietušas neveiksmi, jo pastāvīgā korupcija grauj sabiedrības uzticību tiesu sistēmas taisnīgumam. Šis scenārijs rada steidzamu dilemmu: kā cīnīties ar korupciju, neapdraudot tiesu neatkarību?

CEELI vadlīnijas par tiesnešu pārbaudi piedāvā iespējamus risinājumus. Tajās ir **s n i e g t a** visaptveroša, strukturēta pieeja efektīvas pārbaudes veikšanai, lai palīdzētu atjaunot sabiedrības uzticību tiesu varai un tās integritāti. Galu galā lēmums par pārbaudes kā tiesiskās aizsardzības līdzekļa īstenošanu ir valsts iestāžu ziņā. Tomēr šis lēmums būtu jāpieņem, apzināti un rūpīgi apsverot iespējamo ietekmi uz tiesu neatkarību un tiesu sistēmas vispārējo efektivitāti un uzticamību. Tādēļ ir nepieciešama līdzsvarota stratēģija, kas ietver gan ārējās, gan iekšējās uzraudzības mehānismus, lai nodrošinātu atbildību, vienlaikus saglabājot neatkarību, kas ir būtiska taisnīgai un objektīvai tiesu varai.

Salīdzinoši jauna koncepcija - tiesnešu pārbaude - ir parādījusies kā ārkārtas, pagaidu pretkorupcijas instruments, lai nodrošinātu tiesnešu integritāti un atbildību. prokuroru un līdz ar to arī tiesu iestāžu integritāti. Kā jauns instruments pārbaude vēl nav oficiāli iekļauta starptautiskajos dokumentos, kas reglamentē tiesu neatkarību, pārredzamību un atbildību. Tomēr tā ir plaši atzīta par būtisku mehānismu valstīs, kas cīnās ar sistēmisku korupciju tiesu sistēmā. Saskaņā ar Eiropas Padomes padomdevējas iestādes - Eiropas Komisijas "Demokrātija caur tiesībām", kas plašāk pazīstama kā Venēcijas komisija, - Eiropas Komisijas "Demokrātija caur tiesībām" (European Commission for Democracy Through Law) teikto, pārbaude "ietver pārskatatbildības mehānismu procesa īstenošanu, lai nodrošinātu visaugstākos profesionālās uzvedības un godprātības standartus valsts amatā"⁽²⁾.

Savā būtībā pārbaudi var raksturot kā ārkārtas, pagaidu pretkorupcijas instrumentu, kas ietver tiesnešu, prokuroru padziļinātu pārbaudi un novērtēšanu, un amatpersonas augstākajās tiesnešu un prokuroru padomēs.

Tās mērķis ir pārbaudīt pārbaudāmā piemērotību, finansiālās intereses, ētisko stāvokli, kvalifikāciju, iespējamus interešu konfliktus un tiesiskuma principu ievērošanu. Šis process ir kļuvis nozīmīgs kā reakcija uz pieaugošo neuzticēšanos tiesu varai Austrumeiropas un Dienvidaustrumeiropas valstīs, un tas tiek uzskatīts par instrumentu, lai atjaunotu sabiedrības uzticēšanos un uzturētu visaugstākos profesionalitātes un godprātības standartus praktizējošo juristu vidū.

² Eiropas Komisija "Demokrātija caur tiesībām" (Venēcijas komisija). (2022. gada decembris). *Venēcijas Komisijas atzinumu un ziņojuma apkopojums par tiesnešu un prokuroru pārbaudi*, 9. punkts. [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-PI\(2022\)051-e](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-PI(2022)051-e).

Lai gan starptautiskajos dokumentos par tiesu iestāžu neatkarību, pārredzamību un pārskatatbildību pārbaude nav oficiāli atzīta, šajās pamatnostādnēs ir apkopotas dažādas Venēcijas komisijas, Eiropas Tiesnešu konsultatīvās padomes (CCJE) un Eiropas Prokuroru konsultatīvās padomes (CCEP) definīcijas un politika, kā arī piemērojamā Eiropas Cilvēktiesību tiesas (ECT) judikatūra. Kopumā šīs struktūras uzskata, ka pārbaude ir ārkārtas, mērķtiecīgs, pagaidu un galējais līdzeklis korupcijas apkarošanai tiesu sistēmā. Venēcijas Komisija atbalsta pārbaudi, kas atbilst tiesu iestāžu pārskatatbildības un cilvēktiesību principiem. Turklāt ECT apstiprina pārbaudi kā ārkārtas procesa profesionālās integritātes un standartu uzturēšanai valsts dienestā ar nosacījumu, ka tā ir vērsta uz leģitīmu mērķi, ievēro proporcionalitātes standartus, ir nepieciešama demokrātiskā sabiedrībā un ievēro pienācīgu procesu saskaņā ar ECTK.

2023. gadā, pamatojoties uz daudzajiem lūgumiem, ko izteica tiesneši no CEELI institūta Centrāleiropas un Austrumeiropas tiesnešu pamatgrupas, CEELI uzsāka iekļaujošu, konsultatīvu un ekspertu vadītu iniciatīvu, lai izpētītu tiesnešu pārbaudi, noteiktu tās darbības jomu un novērtētu tās ietekmi uz tiesu neatkarību, pārredzamību un pārskatatbildību. Turklāt tā centās noskaidrot, kā pārbaude ietekmē sabiedrības uzticēšanos tiesu sistēmai un tiesiskumam.

Šajās visaptverošajās vadlīnijās par tiesnešu pārbaudi ir atspoguļoti 33 tiesnešu un ekspertu no Austrumeiropas un Dienvidaustrumeiropas jurisdikcijām kopīgie centieni, tostarp tiesneši no Ukrainas Augstākās tiesas, kas īsteno pārbaudes procesu kara laikā. Šīs vadlīnijas kalpo kā tiesnešu un ekspertu sagatavots resurss tiesnešiem, politikas veidotājiem un plašsaziņas līdzekļiem. Tās kalpo kā ceļvedis, lai saprastu un mērķtiecīgāk un precīzāk īstenotu pārbaudes procedūras, piedāvājot gan skaidrību, gan virzību.

Šajās pamatnostādnēs ne tikai sniegtas norādes, bet arī izskaidrota saikne starp pārbaudes un lustrācijas mehānismiem, nošķirti dažādi pārbaudes veidi un sniegts ceļvedis efektīvai pārbaudes procesu īstenošanai. Tajās arī uzsvērtā starptautisko principu un standartu ievērošana, nodrošinot taisnīgumu, privātumu un pārredzamību pārbaudēs. Turklāt pamatnostādnēs ir ņemtas vērā plašsaziņas līdzekļu un pilsoniskās sabiedrības intereses.

PAMATNOSTĀDŅU IEVADS

Šajās pamatnostādnēs sniegts visaptverošs pārskats par pārbaudes procesiem, tostarp to būtību, veidiem, iemesliem, kādēļ tos uzskata par izņēmuma gadījumiem, atšķirībām no lustrācijas un nepieciešamajiem nosacījumiem, kas jāizpilda pirms to īstenošanas. Turklāt pamatnostādnēs sīkāk izklāstīta dažādu pārbaudes veidu praktiskā īstenošana Eiropas valstīs, saskaņojot tos ar Venēcijas komisijas sniegtajām definīcijām un ECT judikatūru.

Starptautiskajos standartos attiecībā uz pārbaudi ir uzsvērts, ka, lai šādus ārkārtas pasākumus varētu apsvērt, valstij ir jāpierāda, ka tiesu vara ir tik nopietni apdraudēta, ka parastie tiesnešu atbildības pasākumi ir neefektīvi.

lai nodrošinātu neatkarību, objektivitāti un integritāti. Pamatnostādnēs ir uzsvērts, ka ārkārtas pārbaudes procedūrām ir nepieciešams ļoti augsts sliekšnis, lai saglabātu tiesu neatkarības pamatprincipu. Tomēr, ja pārbaude ir lietderīga, tai ir jāatbilst ECT noteiktajiem standartiem, nodrošinot likumību, proporcionalitāti, leģitīmu mērķi un nepieciešamību demokrātiskā sabiedrībā.

Pārbaudes procedūras ietver tiesnešu godprātības, kompetences un profesionalitātes ārkārtas novērtējumu. Šos ārējos novērtējumus veic īpaši un uz laiku sasauktas struktūras, kas nav daļa no parastās tiesu sistēmas un kurās ir starptautiskas un valsts līmeņa personas ar augstu integritāti. Pārbaude var izpausties dažādos veidos, piemēram, kā tiesnešu un prokuroru pašpārvaldes struktūru novērtēšana, augsta līmeņa tiesu ārējie novērtējumi un visu tieslietu sistēmas dalībnieku visaptveroši novērtējumi.

Šīs pamatnostādnēs ir izklāstītas četras atsevišķas iedaļas, katrā no tām pievēršoties dažādiem tieslietu jomas pārbaudes aspektiem. Pamatnostādnēs sākas ar autoru ieteikumiem, kuros sniegts vērtīgs ieskats par būtiskākajiem pārbaudes procesa aspektiem. Šie ieteikumi kalpo kā praktisks ceļvedis, lai izprastu un efektīvi īstenotu pārbaudes procesu. 1. nodaļā ir izpētītas atšķirības starp lustrāciju un lustrāciju, aplūkoti starptautiskie standarti un klasificēti lustrāciju veidi. Saturs aptver atšķirības starp parastajiem tiesu iestāžu atbildības pasākumiem un ārkārtas pārbaudēm, pievēršoties drošības, sastāva, procedūru, pārsūdzības procesu un pēcpārbaudes apsvērumiem.

Turklāt tajā ir rūpīgi pārbaudītas atšķirības no ASV federālo tiesnešu regulārās pārbaudes prakses. Šajā nodaļā ir uzsvērti arī pilsoniskās sabiedrības organizāciju izšķirošā loma pārbaudes procedūrās, un šīs ietekmes, atzīstot pārredzamības nepieciešamību, brīdinot par sensacionālismu un uzsverot, kā tās veido sabiedrības uztveri, īpašu uzmanību pievēršot pārbaudes ietekmei uz cilvēkiem. Otrajā nodaļā uzmanība tiek pievērsta pārbaudes un lustrācijas procesiem Austrumeiropā un Dienvidaustrumeiropā, sniedzot ieskatu par atsevišķu valstu situāciju.

pieredzi ar lustrāciju un pārbaudi tiesā. Šajā nodaļā detalizēti aprakstīts katrs lustrācijas procesa aspekts katras valsts jurisdikcijā. Šo vadlīniju pašās beigās ir pievienotas izšķirošās lietas no Slovēnijas Konstitucionālās tiesas, kā arī būtiskas lietas.

no Eiropas Cilvēktiesību tiesas judikatūras. Šīs lietas rūpīgi ilustrē attiecīgās tiesas nostāju attiecībā uz procesuālo tiesību nodrošināšanu visaptverošās pārbaudes procedūrās. Tās kalpo kā vērtīgas atsaucēs, sniedzot ieskatu par galvenajiem principiem, kas saistīti ar procesuālajām tiesībām pārbaudes procedūrās.

1. NODAĻA.

IZPRATNE PAR ĀRKĀRTAS PĀRBAUDI TIESĀ

Ārkārtas pārbaude vs. Lustrācija

Lai pilnībā izprastu lustrācijas procesus, ir būtiski sākt ar kontekstuālu izpratni par to, kā tie atšķiras no lustrācijas.

1. Tiesnešu lustrācijas un lustrācijas procesi ir vienreizēji, īslaicīgi un ārkārtas novērtējumi attiecībā uz amatā esošiem tiesu varas locekļiem, kuru mērķis ir atcelt no amata personas, kurām trūkst integritātes, kurām ir neatbilstošas asociācijas, vai citas problēmas, kas apdraud tiesiskās sistēmas taisnīgumu un uzticamību. Šo procesu mērķis ir atjaunot sabiedrības uzticību iestādēm. Lai gan pārbaudes un lustrācijas procesiem ir dažas līdzības⁽³⁾, tie būtiski atšķiras pēc saviem mērķiem, darbības jomas, procesiem, rezultātiem, vēsturiskā konteksta un tiesiskā regulējuma.
2. Lustrācijas standarti ir atvasināti no PACE rezolūcijām, ECTK principiem un ECT judikatūras. PACE 1996. gada rezolūcijā tika uzsvērts, ka valstu tiesību aktos ir jāievieš procesuālo tiesību ievērošana, pārsūdzības tiesības un individualitātes principa ievērošana, nodrošinot, ka katra lieta tiek izvērtēta pēc būtības, nevis pakļaujot personas spriedumiem, kas balstīti uz piederību grupai vai plašām kategorijām. Lustrācijas process tika attiecināts tikai uz amatiem valsts sektorā, ierosināts noteikt piecu gadu lustrācijas periodu, izslēgt privāto un daļēji privāto sektoru un noteikt, ka lustrācijas process jāpabeidz līdz 1999. gadam⁽⁴⁾.
3. Lustrācija, ko praktizēja pēcautoritārajos un nedemokrātiskajos režīmos, bija pārejas posma tiesiskuma veids. Tās mērķis bija atstādināt no valsts amatiem personas, kuri bija iesaistīti pārkāpumos, tostarp cilvēktiesību pārkāpumos, vai kuri sadarbojās ar iepriekšējiem režīmiem. Tās mērķis bija atjaunot sabiedrības uzticību tiesu varai un aizsargāt jaunizveidoto demokrātiju, nevis sodīt cilvēkus. Kā uzsvērts PACE rezolūcijā, to nevajadzētu izmantot atbēdībai vai politisku mērķu sasniegšanai. Lustrācijas process bija sarežģīts un pretrunīgs, bieži vien bija nepieciešami konstitūcijas grozījumi, un to veica tikai valstu administratīvās iestādes vai komisijas. Turpretim lustrācija varētu varēja veikt vai nu valstu tiesu iestāžu padomes, vai starptautiska lustrācijas komisija. Starptautiskās pārbaudes komisijas sastāvs atšķiras atkarībā no izvēlēta pārbaudes veida, tostarp ir iespēja izvēlēties pilnu starptautisko ekspertu grupu vai jauktu sastāvu, kurā piedalās gan valsts, gan starptautiskie eksperti.

³ *Turpat.* Lustrācija ir īpašs pārbaudes veids. Saskaņā ar Venēcijas komisijas viedokli "klasiskā lustrācijas tipa lustrācija, kuras mērķis ir no valsts amatiem atbrīvot personas, kurām bija ciešas saites ar iepriekšējiem nedemokrātiskiem režīmiem un kurām tādēļ nevar uzticēties, ka tās kalpos jaunajam demokrātiskajam režīmam, vai kuras ir atzītas par nevērtīgām pārstāvēt šādu režīmu."

⁴ Eiropas Padomes Parlamentārā asambleja (1996. gada jūnijs). Rezolūcija 1096 (1996)1. Pasākumi bijušo komunistisko totalitāro sistēmu mantojuma likvidēšanai. <https://pace.coe.int/en/files/16507>.

4. ECT judikatūra nav delegitimizējusi lustrācijas procesus; tā vietā tā ir atzinusi to leģitimitāti. ECT ir konsekvēnti uzsvērusi nepieciešamību ievērot personu procesuālās tiesības un tiesības uz privātumu saskaņā ar ECTK. Turklāt tiesa atzina, ka dažos gadījumos valsts intereses var attaisnot noteiktu dokumentu, tostarp bijušo režīmu dokumentu, konfidencialitātes saglabāšanu⁵.

**(Lustrācijas) palātas spriedums Ivanovski
pret Bijušo Dienvidslāvijas Republiku
Maķedonijas Republika (Lieta Nm.29908/11)**

Eiropas Cilvēktiesību tiesa (ECT) nekonstatēja 6. panta (tiesības uz taisnīgu tiesu) pārkāpumu saistībā ar apgalvoto piekļuves tiesai trūkumu, bet konstatēja 6. panta pārkāpumu vispārējā netaisnīguma dēļ lustrācijas procesā un 8. panta (tiesības uz privātās un ģimenes dzīves neaizskaramību) pārkāpumu. ECT uzskatīja, ka premjerministra publisks paziņojums, kurā viņš apsūdzēja Konstitucionālās tiesas locekli sadarbībā ar drošības dienestiem notiekošā lustrācijas procesa laikā, nav saderīgs ar "neatkarīga un objektīva tiesas" jēdzienu saskaņā ar 6. panta 1. punktu. Valsts tiesu veiktā analīze tika uzskatīta par nepietiekamu, un noteiktais aizliegums prasītājam piecus gadus strādāt valsts dienestā vai akadēmiskajā jomā tika uzskatīts par nesamērīgu ar r likumīgo mērķi, ko ar to vēlas sasniegt, tādējādi pārkāpjot 8. pantu.

**(Lustrācijas) palātas spriedums
Ždanoka pret Latviju, Matyjek pret
Poliju (apelācijas sūdzība
Nm.38184/03) un Bobek
v. Polija (68761/01)**

Lietā Ždanoka pret Latviju Eiropas Cilvēktiesību tiesa (ECT) nolēma, ka, liedzot iesniedzējam piedalīties parlamenta vēlēšanās sakarā ar viņas agrāko piederību Padomju Savienības Komunistiskajai partijai, tika pārkāptas viņas tiesības kandidēt vēlēšanās saskaņā ar Eiropas Cilvēktiesību konvencijas 1. protokola 3. pantu. Tiesa uzskatīja, ka tiesību akti bija diskriminējoši un tiem nebija leģitīma mērķa. Līdzīgi lietā Matyjek pret Poliju un Bobek pret Poliju ECT noteica, ka lustrācijas process pret iesniedzējiem bija netaisnīgs, pārkāpjot viņu tiesības saskaņā ar Eiropas Cilvēktiesību konvencijas 6. pantu (tiesības uz taisnīgu tiesu). Tiesa konstatēja, ka tiesvedībā netika ievērots nevainīguma prezumpcijas princips.

5. Vetēšana atšķirībā no lustrācijas ir mērķtiecīgāks, ārkārtas pretkorupcijas pasākums, ko specializēta iestāde izmanto, lai atstādinātu no tiesu sistēmas korumpētus juridisko profesiju pārstāvjus. Parasti tā ietver rūpīgu un pārredzamu kvalifikācijas (atkarībā no lustrācijas veida), finanšu izcelsmi, ētiku un iespējamās interešu konfliktus, lai pārbaudītu tiesu sistēmas locekļu vai valsts amatpersonu piemērotību konkrētiem amatiem un saglabātu institucionālo integritāti.
6. Starptautiskajos instrumentos par tiesu varas neatkarību nav skaidri paredzēts pārbaudes process kā pasākums. Tomēr Venēcijas komisija vairākos atzinumos to ir atbalstījusi kā derīgu mehānismu, konstatējot, ka tas

⁵ Spriedums lietā Matyjek pret Poliju, pieteikuma numurs 38184/03.

atbilst tiesu iestāžu atbildības un cilvēktiesību principiem. Venēcijas komisija definē pārbaudi kā *"ārkārtas procesu, lai nodrošinātu, ka valsts amatpersonas ievēro visaugstākos profesionālās uzvedības un godprātības standartus, izmantojot pārskatatbildības pasākumus, lai novērtētu viņu piemērotību amatam."* Tā uzskata, ka gan iepriekšēja pārbaude, gan pārbaude ir ārkārtas, pagaidu pasākumi. Turklāt pārbaude kā mehānisms ir atzīta ECT judikatūrā.

7. CCJE ir piesardzīgāka attiecībā uz pārbaudi, uzsverot, ka pārbaudei jābūt galējam pasākumam. Tā brīdina par iespējamo ļaunprātīgu pārbaudes izmantošanu tiesu sistēmā, jo īpaši, lai atstādinātu politiski "nevēlamus" tiesnešus. CCJE iestājas par neatkarīgām institūcijām, jo īpaši tiesu padomēm, kas pārraudzītu pārbaudi, lai nodrošinātu tiesu neatkarību. Turklāt CCJE neizslēdz iespēju tiesu padomēm kā galējo līdzekli piemērot pārbaudes procedūru, ja to veiktu starptautiska iestāde⁶.

Ārkārtas pārbaude un regulārie mehānismi tiesu iestāžu pārskatatbildības nodrošināšanai

8. Vetēšanu nevajadzētu jaukt ar regulāriem tiesu iestāžu atbildības mehānismiem, piemēram, integritātes pārbaudēm, darba un mantisko attiecību novērtējumiem, biogrāfijas un drošības pārbaudēm (atkarībā no valsts), disciplinārlietām un līdzīgiem procesiem.
9. Pārbaudes procedūra būtu jāuzskata par ultima ratio pasākumu, ja ar esošajiem pārskatatbildības mehānismiem nav iespējams novērst sistēmiskas šaubas un trūkumus tiesu sistēmā. Pirms apsvērt pārbaudes procedūru, ir obligāti jāizvērtē, vai sistēmiskās problēmas tiesu sistēmā var atrisināt ar esošajiem parastajiem tiesu iestāžu pārskatatbildības mehānismiem.
10. Ja tiek apsvērta pārbaude kā izņēmuma pārskatatbildības procedūra, ir būtiski ievērot tiesu neatkarības, objektivitātes, īslaicīguma, pienācīgas tiesvedības un starptautisko cilvēktiesību principu ievērošanas principus.
11. Vetēšanu kā ārkārtas pasākumu nedrīkst sajaukt ar Amerikas Savienotajās Valstīs regulāri notiekošo pārbaudes procesu, kura mērķis ir veikt federālo tiesnešu amata kandidātu biogrāfisko izmeklēšanu.

Starptautiskie un Eiropas standarti attiecībā uz tiesnešu pārbaudi

12. Pārbaudes process ir saskaņā ar vispāratzītiem tiesu neatkarības un atbildības principiem. Tie ietver principus, kas izklāstīti ANO

⁶ Eiropas Tiesnešu konsultatīvā padome. (2021. gada novembris) *Tieslietu padomju attīstība un to loma neatkarīgās un objektīvās tiesu sistēmās*. CCJE Atzinums Nr. 24 (2021). 22. un 23. punkts.

Tiesu varas neatkarības pamatprincipi (1985),⁷ANO Bangalora tiesnešu rīcības principi (2002) un dažādi Eiropas Padomes ieteikumi⁸.

13. Globālā līmenī pirmspārbaudes un pārbaudes procesi ir saskaņā ar Apvienoto Nāciju Organizācijas instrumentiem. ANO Cilvēktiesību padomes Rezolūcijā par tiesu iestāžu, zvērīnāto un piesēdētāju neatkarību un objektivitāti, kā arī advokātu neatkarību⁹ ir nostiprināta atbildības izšķirošā loma, pārredzamību un integritāti tiesu iestādēs. Tajā apstiprināts, ka šīs vērtības ir būtiskas tiesu neatkarības saglabāšanai un ir būtiski svarīgas tiesiskuma nodrošināšanai.
14. Uzskatot ārkārtas pārbaudes procesu par pretkorupcijas pasākumu, lietā Xhoxhaj pret Albāniju ir skaidra atsauce uz ANO Pretkorupcijas konvenciju. Šī atsauce uzsver atbildības, pārredzamības un integritātes nozīmi tiesu iestāžu un prokuratūras dienestu darbā. Turklāt ECT judikatūrā ir tieši iekļautas citācijas no Eiropas Padomes Krimināltiesību konvencijas par korupciju un Civiltiesību konvencijas par korupciju¹⁰. Šajās konvencijās ir sniegtas pamatnostādnes un pasākumi korupcijas novēršanai un apkarošanai krimināltiesību un civiltiesību jomā, vienlaikus veicinot sadarbību starp dalībvalstīm. Šajos instrumentos ir uzsvērts, cik svarīgi ir ievērot cilvēktiesību principus un nodrošināt taisnīgu tiesu. ārkārtas pārbaudes laikā. Tajos ir arī pievērsta uzmanība korupcijai tiesu sistēmā, lai saglabātu tās integritāti, un tie apliecina aņemšanos ievērot starptautiskos standartus plašākā cīņā pret korupciju gan valsts, gan starptautiskā līmenī.
15. Attiecībā uz tiesībām uz taisnīgu tiesu ECT judikatūrā ir uzsvērts, cik svarīgas ir tiesības uz taisnīgu tiesu, privātās dzīves neaizskaramība un piekļuve tiesiskās aizsardzības līdzekļiem pārbaudes procesā¹¹. 6. pants jo īpaši garantē tiesības uz taisnīgu un atklātu lietas izskatīšanu "neatkarīgā un objektīvā tiesā, kas izveidota ar likumu", 8. pants garantē tiesības uz privātās un ģimenes dzīves neaizskaramību, bet 13. pants nodrošina tiesības uz efektīvu tiesiskās aizsardzības līdzekļu izmantošanu.
16. Attiecībā uz neatkarīgas un objektīvas tiesas tiesībām ir svarīgi izvērtēt, vai pārbaudes iestāde ir "neatkarīga un objektīva tiesa, kas izveidota ar likumu" saskaņā ar ECTK. ECT izvērtē locekļu iecelšanai izmantoto procesu, viņu pilnvaru termiņu, pasākumus, kas aizsargā pret ārēju spiedienu, un vispārējo iestādes neatkarības iespaidu. Turklāt, vērtējot pārbaudes struktūras locekļa objektivitāti, ECT

⁷ Apvienoto Nāciju Organizācijas kongress par noziedzības novēršanu un apiešanos ar likumpārkāpējjiem (1985. gada decembris). *Pamata Tiesu varas neatkarības principi*. <https://www.icj.org/wp-content/uploads/2014/03/UN-Basic-principles-independence-judiciary-1985-eng.pdf>.

⁸ Skatīt Eiropas Padomes Ieteikumu CM/Rec (2010)12 par tiesnešiem: par tiesnešu neatkarību, efektivitāti un pienākumiem. (2010); Eiropas Padomes Ieteikums CM/Rec (2019)16 par Tieslietu padomi (2019).

⁹ Sk. 2020. gada 14. jūlija Cilvēktiesību padomes rezolūciju 44/8.

¹⁰ Skatīt Apvienoto Nāciju Organizācijas Narkotiku un noziedzības apkarošanas biroju (2004); Apvienoto Nāciju Organizācijas Pretkorupcijas konvenciju (10. pants).

¹¹ Sk. spriedumu lietā Luka pret Rumāniju (pieteikuma numurs 34197/02). Papildu salīdzinājumam skatīt arī Xhoxhaj pret Albāniju. (pieteikums Nr. 15227/19).

izšķir subjektīvus un objektīvus testus. Subjektīvajā testā tiek pārbaudītas locekļa personiskās perspektīvas konkrētajā lietā. Turpretī objektīvajā testā tiek vērtēts, vai locekļa rīcība sniedz pietiekamu pārliecību, lai novērstu pamatotas šaubas par viņa objektivitāti.

17. Attiecībā uz bažām par privātās dzīves neaizskaramību (gan attiecībā uz apsūdzētajiem, gan viņu ģimenes locekļiem) tiek uzskatīts, ka šīs bažas nav piemērojamas, izmeklējot valsts amatpersonu neizskaidrojamu bagātību.¹² Tomēr jebkurš indivīda privātās dzīves aizskārums ir pieļaujams tikai ar īpašiem nosacījumiem: tam jābūt attaisnojamam saskaņā ar ECTK 8. panta 2. punktā noteiktajiem ierobežojumiem, un tam jābūt samērīgam ar mērķi, ko tas cenšas sasniegt.
18. Attiecībā uz tiesībām uz efektīvu tiesību aizsardzības līdzekli saskaņā ar ECT judikatūru pastāv prasība, ka apelācijas iestādei ir jāpārskata lēmumi. pārbaudes komisijas pieņemtos lēmumus. Šai apelācijas iestādei ir uzdevums izskatīt katras lietas faktus un labot jebkādas pārbaudes komisijas pieļautās procesuālās kļūdas, vienlaikus ņemot vērā arī izvērtējamās personas pamattiesības. Tai ir tiesības apstiprināt, grozīt vai atcelt pārbaudes komisijas pieņemtos lēmumus.

Pārbaudes veidi

Vetēšana ir visaptverošs valsts mēroga konsultatīvs process, kurā iesaistītas visas attiecīgās ieinteresētās puses, tostarp pilsoniskās sabiedrības organizācijas.¹³¹⁴ Vetēšana var izpausties dažādos veidos, tostarp kā tiesnešu un prokuroru pašpārvaldes struktūru locekļu ārēja novērtēšana, augsta līmeņa tiesu ārēja novērtēšana vai visu dalībnieku ārēja novērtēšana. tieslietu sistēmā. Lai izprastu atšķirības starp dažādām pārbaudes procedūrām, ir būtiski ņemt vērā to izņēmuma un *ultima ratio* raksturu, kā arī to īstenošanas leģitīmos mērķus. Venēcijas komisija kopā ar citu autoru secinājumiem ieskicē trīs galvenos tiesu iestāžu locekļu ārkārtas pārbaudes procesus. Tie ietver pirmspārbaudi, kas kalpo kā sākotnējais novērtējums; periodiskas drošības pārbaudes, kas nodrošina pastāvīgu novērtējumu; un visaptverošu jeb pilnvērtīgu pārbaudi, kas ir rūpīgāka pārbaude¹⁴.

Pirmspārbaudes procedūra

19. Pastāv divas iespējas, kā izpētīt pirmspārbaudes kā mehānismu. Viens ceļš attiecas uz kandidātu iepriekšēju pārbaudi kā ārkārtas, kopēju un nekontrolējamu pasākumu, kas attiecas uz visiem tiesu varas un pašpārvaldes kandidātiem.

¹² Sk. spriedumu lietā Nikehasani pret Albāniju (Lieta Nr. 58997/18).

¹³ Eiropas Komisija par demokrātiju caur tiesībām (Venēcijas komisija) (2023. gada oktobris). *Gruzija: Turpmākie pasākumi Atzinums par iepriekšējiem atzinumiem attiecībā uz Bioloģisko likumu par vispārējām tiesām*. [https://www.venice.coe.int/webfor-ms/ documents/default.aspx?pdf=CDL-AD\(2023\)033-e](https://www.venice.coe.int/webfor-ms/ documents/default.aspx?pdf=CDL-AD(2023)033-e).

¹⁴ Eiropas Komisija "Demokrātija caur tiesībām" (Venēcijas komisija) (2022. gada decembris). *Venēcijas Commission Opinions and Reports Concerning Vetting of Judges and Prosecutors*. [https://www.venice.coe.int/web-forms/documents/?pdf=CDL-PI\(2022\)051-e](https://www.venice.coe.int/web-forms/documents/?pdf=CDL-PI(2022)051-e). [https://www.venice.coe.int/web-forms/documents/?pdf=CDL-PI\(2022\)051-e](https://www.venice.coe.int/web-forms/documents/?pdf=CDL-PI(2022)051-e)

struktūrām.¹⁵ Pirmā izpratne ietver tiesnešu vai prokuroru amatu kandidātu godprātības pārbaudi un mantiskā stāvokļa deklarāciju izvērtēšanu. Šāds šāds pasākums ir plaši pieņemts un principā nav pretrunīgs.¹⁶

20. Otrā izpratne attiecas uz iepriekšēju pārbaudi kā ārkārtas pasākumu, kas piemērojams tikai pašpārvaldes struktūru kandidātiem.¹⁷ Līdzīgi kā pārbaudi, to var veikt, ja ir nopietni trūkumi valsts tiesu un prokuratūras sistēmas darbībā un uzticībā tai. Situācija katrā valstī ir atšķirīga, un ir nepieciešams, lai valsts iestādes to izvērtētu pēc būtības. (Skatīt pamatnostādņu 2. nodaļu).
21. Otrā izpratne par iepriekšēju pārbaudi ir filtrēšanas process, kura mērķis ir novērtēt tiesnešu vai prokuroru amatu kandidātus pašpārvaldes iestādēs. Ja tiesnesis vai prokurors neiztur šādu filtrēšanas procesu, persona vairs nevar kandidēt uz ievēlēšanu šajā pašpārvaldes struktūrā, bet parasti turpina pildīt tiesneša vai prokurora amata pienākumus valsts tiesību sistēmā. Šāda filtrēšanas procesa nozīme ir tāda, ka pašpārvaldes struktūrām ir nozīmīga loma tiesnešu un prokuroru iecelšanā un paaugstināšanā amatā, un tādējādi tām ir liela ietekme uz visas tiesu un prokuratūras sistēmas integritāti, kā arī uz tieslietu sistēmas kvalitāti un uzticību tai.
22. Pirmspārbaudes mērķis ir palielināt nākamo pašpārvaldes struktūru locekļu integritāti un sabiedrības uzticēšanos šādu pašpārvaldes struktūru darbībai, tiesnešu un prokuroru integritātei un uzticībai tieslietu sistēmai kopumā.
23. Katrā no šīm jomām pirmspārbaudes uzmanības centrā ir finansiālās, profesionālās un ētiskās integritātes standartu pārbaude.
24. Pirmspārbaudes un pārbaudes procesi atšķiras no kriminālizmeklēšanas vai disciplinārās izmeklēšanas. Šādās izmeklēšanās galvenā uzmanība tiek pievērsta tam, vai ir izdarīts kriminālpārkāpums vai disciplinārais pārkāpums. Veicot pārbaudi, galvenā uzmanība tiek pievērsta risku vai varbūtības, ka nākotnē varētu notikt neatbilstoša rīcība, identificēšanai.

¹⁵ Attiecībā uz tiesnešu novērtēšanu Venēcijas Komisija 2022. gada 13. oktobra Atzinumā 2200/2022 ir noteikusi, ka kandidātu "iepriekšēja pārbaude" un integritātes pārbaudes, kas tiek veiktas, izvērtējot mantiskā stāvokļa deklarācijas, ir parastas un principā nav pretrunīgas, bet ārkārtas pārbaude var būt pamatota tikai ārkārtas apstākļos.

¹⁶ Turpat.

¹⁷ Eiropas Padomes Venēcijas komisijas un Ģenerāldirekcijas Ģenerāldirektora kopīgā atzinuma CDLAD (2023)005 9. punktā noteikts, ka "2021. gadā iestādes izveidoja kandidātu novērtēšanas mehānismu (iepriekšēja pārbaude), lai novērtētu kandidātus uz amatiem abās padomēs - Tiesnešu augstākajā padomē ("TAP") un Prokuroru augstākajā padomē ("VPP")." Venēcijas Komisija 104. punktā norāda, ka "2022. gadā iestādes ierosināja pakļaut pārbaudes procedūrai Augstākās tiesas ("AT") tiesnešus, un, visbeidzot, izskatāmajā likumprojektā šis mehānisms, ko sauc par "pilnīgu pārbaudi", attiecas uz vairāk nekā vienu trešdaļu visu tiesnešu un prokuroru (ar dažiem izņēmumiem)." [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDLAD\(2023\)005-e](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDLAD(2023)005-e).

25. Principā, tiklīdz persona ir ieguvusi tiesneša vai prokurora statusu, ir būtiski prezumēt tās godprātības un kompetences īpašības, kamēr nav pierādījumu par pretējo. Šādi pierādījumi var rasties tikai no disciplinārās vai funkcionālās darbības novērtējuma, kas veikts, izmantojot atbilstošas juridiskās procedūras. Pirmspārbaudes vai pārbaudes procedūras ir pamatotas un/vai nepieciešamas tikai ārkārtas apstākļos. Disciplinārsodu vai negatīvu lēmumu par mantisko stāvokli neesamība pati par sevi nesniedz pietiekamas garantijas, ka tiesneši vai prokurori ir ievērojuši integritātes kritērijus. Līdz ar to, pildot savus pienākumus, iepriekšēja pārbaude un pārbaudes komisijām nevajadzētu palauties tikai uz citu struktūru secinājumiem, kas ir novērtējušas kandidātu finansiālo vai ētisko integritāti.
26. Ētiskās integritātes novērtējumā tiek pārbaudīts, vai tiesneši vai prokurori nav pārkāpuši ētikas un profesionālās ētikas noteikumus, vai pastāv aizdomas par koruptīvu darbību veikšanu un vai viņi nav pārkāpuši prasības par īpašuma, interešu vai interešu konflikta deklarēšanu. Tas ietver pienākumus, kas saistīti ar nodokļu maksājumiem un aktīvu deklarācijām. Novērtējumā tiek rūpīgi pārbaudīta gan kandidātu rīcība, gan bezdarbība, lai noteiktu, vai kandidāti nav būtiski pārkāpuši ētikas normas vai iesaistījušies rīcībā, ko par nepieņemamu uzskatītu juristi vai objektīvi novērotāji.
27. Finanšu integritātes novērtējums attiecas uz novērtējumu, vai tiesneši vai prokurori ir ievērojuši pienākumus, kas saistīti ar likumā noteiktajā kārtībā veikto mantisko attiecību deklarēšanu un laika gaitā iegūto bagātību. Šis novērtējums attiecas arī uz nodokļu režīmu ievērošanu, metodēm, kā arī uz to, vai ir ievēroti nodokļu režīmi, kā īpašuma iegūšanas metodēm, ienākumu avotiem un aizdevumu vai ziedojumu esamību.
28. Procedūra, kas jāievēro saistībā ar pirmspārbaudi vai pārbaudi, lielā mērā var būt tāda pati. Novērtēšanas komisija parasti iesaistās materiālu vākšanā no tiesneša vai prokurora un valsts vai privātām iestādēm. Precīzas šādas izvērtēšanas komisijas pilnvaras ir atkarīgas no likuma, uz kuru balstās. Šī komisija ir izveidota. Novērtēšanas komisijas parasti iesaistās jautājumu uzdošanā tiesnešiem vai prokuroriem, lai risinātu jautājumus, par kuriem komisijai var rasties nopietnas šaubas.
29. Gan pirmspārbaudes, gan pārbaudes procesos ir pieļaujama pierādīšanas pienākuma maiņa tādā nozīmē, ka, kad vērtēšanas iestāde ir konstatējusi jautājumus par integritāti, pierādīšanas pienākums var pāriet uz vērtējamo tiesnesi vai prokuroru, lai sniegtu informāciju, kas var mazināt konstatētās bažas par integritāti. Tomēr piemērojamais pierādīšanas standarts ir atšķirīgs pirmspārbaudes un pārbaudes procesos. Pirmspārbaudes kontekstā pietiek ar nopietnām šaubām, lai saņemtu negatīvu novērtējumu. par kandidātu, kura dēļ attiecīgais tiesnesis vai prokurors vairs nevar kandidēt uz ievēlēšanu pašpārvaldes iestādē. Neskatoties uz to, tiesnesis vai prokurors var turpināt pildīt savu amatu. Pārbaudes gadījumā, lēmums negatīvi novērtēt pašreizējo amata kandidātu būtu jāsaista ar norādi par neatbilstību. Tomēr tas joprojām ir zemāks standarts nekā pierādījums, kas neapšaubāmi ir neapstrīdams. Pēdējais standarts attiecas tikai uz kriminālprocesu.

30. Tiesnešiem un prokuroriem ir tiesības piekļūt savāktajiem materiāliem un piedalīties publiskās sēdēs. Dažkārt var uzklaust arī citas personas, ja šīs personas var sniegt izvērtēšanai būtisku informāciju. Procedūra beidzas ar izvērtēšanas komisijas pamatotu ziņojumu vai lēmumu. Pirmspārbaudes procesa gadījumā komisija pieņem lēmumu, kuru izvērtējamais tiesnesis vai prokurors var pārsūdzēt.
31. Principā gan pirmspārbaudes, gan pārbaudes procesā vērtēšanas struktūras sastāvā var būt gan valsts, gan starptautiski eksperti. Starptautiskā komponenta līdzdalība tiek uzskatīta par nepieciešamo garantiju novērtēšanas procesa neatkarībai un kvalitātei.

Drošības pārbaude¹⁸

32. Drošības pārbaude tiesu iestādēs ir īpašs process, kurā drošības dienesti veic pašreizējo tiesu iestāžu darbinieku finanšu un integritātes pārbaudes. Šī novērtējuma mērķis ir nodrošināt, ka tiek ievēroti būtiski drošības standarti. un cita starpā ietver sodāmības, finanšu pagātnes un saistību ar ārvalstu drošības dienestiem pārbaudi. Ir svarīgi to atšķirt no kārtējām integritātes un finanšu pārbaudēm, ko veic periodiski. Atšķirībā no šīm regulārajām pārbaudēm drošības pārbaude ir ārkārtējs, tomēr atkārtojams pasākums¹⁹.
33. Drošības pārbaudes galvenais mērķis ir identificēt un mazināt potenciālos drošības riskus, piemēram, korupciju vai ārvalstu iejaukšanos. Turpretī regulārās pārbaudes, ko veic tiesu vai prokuratūras padomes, ir vērstas uz ētisko standartu ievērošanu un atbilstību tiesību aktiem, jo īpaši attiecībā uz finanšu deklarācijām un biogrāfijas pārbaudēm.
34. Drošības pārbaude ietver drošības dienestu līdzdalību informācijas vākšanā par pašreizējiem tiesnešiem un prokuroriem, kā arī par personām, kas pretendē uz tiesneša amatu. Lai īstenotu šo procesu, nav nepieciešami konstitūcijas grozījumi, bet gan grozījumi spēkā esošajos tiesību aktos.
35. Valstīm, kas īsteno drošības pārbaudi, ir rūpīgi jāapsver, kā drošības dienesti rīkojas ar savāktajiem datiem, nodrošinot proporcionalitātes standartu un leģitīmā mērķa ievērošanu saskaņā ar likumu. Turklāt, visam procesam ir jāatbilst standartiem, kuru mērķis ir aizsargāt tiesības

¹⁸ Terminu "drošības pārbaude" Venēcijas Komisija lieto Atzinumā Nr. 1073/2021 par drošības pārbaudes atjaunošanas procedūras ieviešanu, veicot grozījumus Tiesu likumā. Pieņemts 130. plenārsēdē, Venēcijā un tiešsaistē 2022. gada 18.-19. martā. [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-AD\(2022\)005-e](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-AD(2022)005-e).

¹⁹ Līdz šim drošības pārbaudi ir ierosinājušas ieviest tikai divas Eiropas valstis (Horvātijā un Slovākijā). Tāpēc, novērtējums ir balstīts tikai uz Venēcijas komisijas atzinumu par drošības pārbaudes atjaunošanas procedūras ieviešanu, veicot grozījumus Horvātijas Republikas Tiesu likumā, Atzinums nm. 1073/21, CDL-AD (2022)005. [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-AD\(2022\)005-e](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-AD(2022)005-e)

uz privāto dzīvi, kas izklāstīta ECTK 8. pantā. Lai nodrošinātu taisnīgu un visaptverošu procesu, ir būtisks arī pārsūdzības mehānisms.

36. CCJE mudina nošķirt tiesnešu kandidātus, kas sāk darbu tiesu sistēmā, un strādājošos tiesnešus, sīkāk skaidrojot, ka tiesnešu korupcijas pārbaude varētu tikt jaunprātīgi izmantota, lai likvidētu politiski "nevēlamus" tiesnešus⁽²⁰⁾.
37. Venēcijas komisija mudina, ka šādai drošības pārbaudei, ja tā tiks pieņemta, ir jādarbojas konstitucionālo garantiju ietvaros, jo īpaši ievērojot tiesu varas neatkarību. Šādi procesi ir attaisnojami tikai izņēmuma gadījumos un pēc tam, kad ir izsmeltas visas citas tiesu iestāžu pārskatbaidības metodes.
38. Slovērijas gadījumā Konstitucionālā tiesa konstatēja, ka Valsts drošības iestādes iesaistīšanās tiesnešu atlases procesā neatbilst konstitucionālajam un normatīvajam regulējumam, kas nosaka augstāko tiesu vai prokuratūras padomju kompetenci. Valsts drošības iestādes lomas pārredzāmības un pamatojuma trūkums radīja bažas par konstitucionālo pamatojumu, kā rezultātā Slovērijas Konstitucionālā tiesa pieņēma sūdzības iesniedzējam labvēlīgu spriedumu. Slovērijas Konstitucionālā tiesa uzsvēra, cik svarīgi ir vienlīdzīgu attieksmi un kritizēja drošības darbinieka iesaistīšanos kandidātu nopratināšanā Tieslietu padomes sēdēs, secinot, ka šī funkcija būtu jāuztic vienīgi Tieslietu padomei. Konstitucionālā tiesa arī kritizēja Nacionālās drošības iestādes lomu protokolu un audioierakstu sagatavošanā, jo tas varētu apdraudēt tiesvedības objektivitāti. Turklāt sanāksmes rīkošana Nacionālās drošības iestādes telpās un tas, ka netika pienācīga izvērtēšana un kandidāta nepiemērotības iemeslu izskaidrošana arī tika atzīta par konstitucionāli neatbilstošu, un tādējādi tika konstatēts iesniedzēja pamattiesību pārkāpums⁽²¹⁾.
39. Horvātijas gadījumā Venēcijas komisija konstatēja problēmas saistībā ar likumprojektu un spēkā esošo tiesisko regulējumu, norādot, ka nav skaidru kritēriju drošības šķēršļu novērtēšanai. Tika konstatēts, ka ierosinātā anketa Horvātijas tiesnešiem ir pārāk plaša, kas radīja neskaidrības par to, kā definēt jaunprātīgu izmantošanu. tiesneša dienesta stāvokļa jaunprātīgu izmantošanu un kas ir drošības šķērslis kā disciplinārpārkāpums. Venēcijas komisija ieteica likumā skaidri definēt drošības šķēršļu noteikšanas kritērijus un skaidri norādīt, kas kvalificējams kā disciplinārpārkāpums. Turklāt tā ieteica "likumā būtu jāparedz skaidra prezumpcija par labu tiesnesim, uz kuru attiecas drošības pārkāpums.

²⁰ "Cīņa pret tiesnešu korupciju nekādā gadījumā nedrīkst novest pie slepeno dienestu iejaukšanās tieslietu īstenošanā. Tiesnešu korupcija ir noziedzīgs nodarījums, un tāpēc pret to ir jācīnās saskaņā ar spēkā esošajiem tiesību aktiem." Skatīt CCJE Atzinumu Nr. 21, *Tiesnešu korupcijas novēršana*, 27. punkts. <https://rm.coe.int/ccje-2018-3e-avis-21-ccje-2018-prevent-corruptionamongst-judges/native/16808fd8dd>.

²¹ Sk. 2021. gada 7. oktobra Slovērijas Republikas Konstitucionālās tiesas lietu Nr. IV ūS 621/2018. Neatbilstība tiesneša kompetences priekšnoteikumiem (tiesneša amata kandidāts). Valsts drošības iestādes amatpersonas piedalīšanās Tiesnešu padomes sēdē un tās uzdotie jautājumi kandidātam. Skatīt arī Slovērijas Republikas Konstitucionālās tiesas 2021. gada 6. oktobra nolēmumu lietā IV ūS 224/2020. Nepieņemama VDI amatpersonas iesaistīšanās Tiesnešu padomes balsojumā.

pārbaudi: ja informācija nav pietiekama, lai nepārprotami konstatētu drošības šķērslī, viņam vai viņai nevajadzētu būt nekādām sekām drošības pārbaudes procesa rezultātā."²²

40. Jāuzsver, ka visas pārbaudes procedūras (pirmspārbaude, drošības pārbaude un pilnvērtīga pārbaude), lai gan pēc metodikas ir līdzīgas regulārajām pārbaudēm, ir atšķirīgas un tās nevajadzētu apvienot. Tās nav tas pats, kas kārtējās integritātes pārbaudes prasmju novērtēšana tiesnešu kandidātiem vai esošo tiesnešu, kuri vēlas paaugstinājumu amatā, darba rezultātu novērtēšana.

Regulāra prakse, piemēram, mantiskā stāvokļa deklarācijas, finanšu informācijas atklāšana, psiholoģiskie testi vai citas atzītas metodes, nav ārkārtas prakse un nav uzskatāmas par pārbaudi.

Turklāt par pārbaudes procedūrām neuzskata arī parastas disciplinārsodīšanas procedūras pret tiesu sistēmas locekļiem par disciplinārpārkāpumiem.

Pilnvērtīga pārbaude

41. Pilnvērtīga pārbaude, tāpat kā pirmspārbaude un drošības pārbaude, ir visu tiesu varas un tās pašpārvaldes struktūru locekļu ārkārtas, visaptverošs un ārkārtas novērtējums. Pilnvērtīga pārbaude ir izņēmums no tiesnešu nesavienojamības principa, kas ir būtiska konstitucionāla garantija. lai saglabātu tiesu neatkarību. Tāpēc bieži vien šim procesam ir nepieciešami pagaidu grozījumi konstitūcijā.²³ Pilnvērtīgā pārbaudes procesā tiek atkārtoti ievērtēti strādājošie tiesneši un prokurori, pamatojoties uz viņu īpašumiem, pagātni un pieredzi. (tostarp saiknes ar organizēto noziedzību) un profesionālo kvalifikāciju. Šā procesa galvenais mērķis ir atjaunot tiesiskuma efektīvu darbību, nodrošināt patiesu tiesu neatkarību un atjaunot sabiedrības uzticību tiesu iestādēm.
42. Pilnvērtīga pārbaude var būt atbilde uz "satraucošo korupcijas līmeni tiesu sistēmā un steidzamo nepieciešamību apkarot korupciju. Šādos apstākļos tiesu sistēmas reforma, kas ietver visu strādājošo tiesnešu un prokuroru ārkārtas pārbaudi, atbilst neatliekamai sociālai vajadzībai", ko ECT ir formulējusi kā nepieciešamo kritēriju.
43. Attiecībā uz pilnvērtīgas pārbaudes prasībām ECT norādīja, ka "saskaņā ar Bangalora tiesnešu rīcības principiem tiesneši, kuri pēc būtības sava darba būtību tiek uzskatīti par tiesiskuma garantiem, ir jāpieprasa, lai tie ievērotu īpaši augstus godprātības standartus, risinot savas privātās lietas ārpus tiesas - "nevainojami saprātīga novērotāja skatījumā" -, lai saglabātu un vairotu sabiedrības uzticību un "no jauna apliecinātu cilvēku ticību tiesu varas integritātei".

²² Turpat Venēcijas Komisijas atzinuma 37. punkts.

²³ Dažos gadījumos konstitūcijas grozījumi nav nepieciešami. Skatīt Venēcijas komisijas un Ģenerāldirektorāta Cilvēktiesību un tiesiskuma ģenerāldirektorāts (DGI) (2023. gada 14. marts). *Drak likums par tiesnešu un prokuroru ārējo novērtēšanu*. CDL-AD (2023)005. Pieņemts Venēcijas komisijas 134. plenārsēdē, Venēcijā, 2023. gada 10.-11. martā. [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-AD\(2023\)005-e](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-AD(2023)005-e).

44. Pilntiesīgas pārbaudes struktūras ir *ad hoc* struktūras, un bieži vien legimitātes stiprināšanai tajās tiek iesaistīti starptautiski locekļi vai novērotāji. Starptautisko pārstāvju iesaiste var izpausties dažādi, piemēram, kā kandidātu atlase pārbaudes struktūrām, pārbaudes procesa uzraudzība vai provizorisku padomu sniegšana par tiesību aktu projektiem attiecībā uz pārbaudi.
45. Starptautisku dalībnieku vai novērotāju iesaistīšana var kalpot diviem mērķiem: tā nodrošina starptautisko standartu un prakses ievērošanu, vienlaikus sniedzot objektīvu perspektīvu, ko mazāk ietekmē vietējie aizspriedumi, politika vai korporatisms. Šādu starptautisku locekļu vai novērotāju, vēlams, atzītu ekspertu, klātbūtne tādējādi piešķir uzticamību pārbaudes procesam. Tiek uzskatīts, ka viņu līdzdalība nodrošina tiesu iestāžu amatpersonu novērtēšanas pārredzamību un taisnīgumu, tādējādi veicinot lielāku sabiedrības uzticēšanos pārbaudes procesam.
46. Pilnvērtīgs pārbaudes process ir sīkāk jāprecizē valsts tiesiskajā regulējumā, nosakot pārbaudes procesā iesaistīto iestāžu, tostarp uzraudzības iestāžu un pārsūdzības mehānisma, pienākumus un pilnvaras.
47. Ļoti svarīgi ir ievērot ECT standartus attiecībā uz integritātes pārbaucēju likumību, taisnīgas tiesas garantijām un tiesībām uz privātumu un ģimenes dzīvi.
48. Būtiskas ir tiesības pārsūdzēt pilntiesīgu pārbaudes struktūru lēmumus. Apelācijas iestādes sastāvam un tās locekļu atlases veidam ir jāatbilst "ar likumu izveidota tribunāla" kritērijiem ECTK 6. panta izpratnē. Tā var būt vai nu īpaša iestāde, kas izveidota valsts tiesiskajā regulējumā, vai arī tiesa izveidotajā tiesību sistēmā (piemēram, konstitucionālās tiesas, augstākās tiesas vai kasācijas tiesas).
49. Pirms pārbaudes procesa īstenošanas ir jāpatur prātā, ka asimilētājam ir iespēja iesniegt prasību Eiropas Cilvēktiesību tiesā, kas kalpo kā svarīgs pārbaudes procedūru taisnīguma garantis Eiropas Padomes dalībvalstīs. ECT judikatūra ļauj izstrādāt vispārējus pārbaudes procedūras standartus valstīm, kuru mērķis ir ieviest šo ārkārtas instrumentu.

Pirms pilnvērtīgas pārbaudes ieviešanas valstīm būtu jāizvērtē pārbaudes iespējamā ietekme uz tiesu sistēmu. Šajā novērtējumā cita starpā jāņem vērā arī pārbaudes procesa ilgums un sarežģītība, laiks, kas nepieciešams, lai izveidotu nepieciešamās pārbaudes iestādes, loģistika un ārkārtas rīcības plānu izstrāde, tādējādi nodrošinot tiesu darbību pilnvērtīgas pārbaudes laikā.

50. Attiecībā uz integritātes pārbaudēm ir pašsaprotami, ka jebkāda tiesnešu saistība ar organizēto noziedzību radītu ievērojamus draudus valsts drošībai un sabiedrības drošībai, kā rezultātā tiktu nodarīts būtisks kaitējums reputācijai.

tiesu sistēmas reputāciju. Venēcijas Komisija ir atzinusi, ka ir pieņemami pārbaudes procesa laikā neizpaust noteiktu informāciju, ja tās atklāšana būtu izdevīga vērtējamajai personai²⁴.

51. Attiecībā uz tiesībām uz taisnīgu tiesu pārbaudes struktūru izveidei ir jāatbilst *ar likumu izveidota tribunāla* kritērijiem saskaņā ar ECTK 6. pantu. Turklāt ir ārkārtīgi svarīgi nodrošināt, lai stingru pārbaudes struktūru locekļu iecelšanas procesu, lai par pārbaudes struktūru locekļiem tiktu iecelti viskvalificētākie kandidāti - gan tehniskās kompetences, gan morālās integritātes ziņā. Tomēr jāatzīmē, ka, jo augstākā vietā tiesu iestāžu hierarhijā atrodas tiesa, jo stingrākiem jābūt piemērojamiem atlases kritērijiem. ECT uzskata, ka šāda uz nopelniem balstīta atlase ne tikai nodrošina tiesu iestādes kā "tribunāla" tehniskās spējas sniegt tiesiskumu, bet tā ir arī būtiska, lai nodrošinātu sabiedrības uzticību tiesu varai²⁵.
52. Daži izvērtējamo personu tiesību uz privātumu ierobežojumi ir likumīgi pārbaudes procesa laikā. Lietās *Xhoxhaj pret Albāniju* un *Nikehasani pret Albāniju* ECT izskatīja iespējamās Konvencijas 8. panta pārkāpumus saistībā ar atlaišanu no darba un mūža aizliegumu praktizēt jurisprudenci, un konstatēja, ka, lai gan atlaišanai no darba bija smagas sekas attiecībā uz prasītāja un viņa ģimenes locekļu labklājību, iejaukšanās bija paredzama un tai bija legīti mērķis, kā, piem., uzturēt sabiedrības uzticēšanos tiesu sistēmai.
53. Ņemot vērā demokrātiskas sabiedrības nepieciešamību un neatliekamu sociālo vajadzību, tiek uzskatīts, ka tiesiskuma ievērošana un tiesu neatkarības nodrošināšana kalpo valsts drošības un sabiedrības drošības interesēm. ECT ir apstiprinājusi, ka tiesnešu un prokuroru pārbaude ir legīti pasākums, lai pasargātu no korupcijas un godīguma un profesionalitātes apdraudējuma.

ASV parastās pārbaudes prakse

54. Demokrātiskās valstis visā pasaulē, jo īpaši Eiropā ar spēcīgām tiesiskuma tradīcijām, izmanto dažādas pieejas, lai saglabātu integritāti un objektivitāti. savas tiesu sistēmas. Tomēr ir svarīgi atzīmēt, ka šīs metodes, tostarp ārkārtas pārbaude, būtiski atšķiras no Amerikas Savienoto Valstu federālo tiesnešu standarta pārbaudes prakses.

²⁴ Skatīt Venēcijas komisijas Amicus Curiae Brief Albānijas Konstitucionālajai tiesai ([https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD\(2016\)036-e](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD(2016)036-e)), 35. punkts: "Tomēr joprojām pastāv bažas, ka noteiktos apstākļos saskaņā ar 39. panta 2. punktu par priekšvēstures novērtējumu priekšvēstures pārbaudes rezultātā iegūto informāciju "nedrīkst izpaust, ja tā apdraud avota drošību vai ir ārvalstu valdības nosacījuma rezultāts". Šādā gadījumā atkārtotas izvērtēšanas iestādēm var trūkt neatkarīgas atkārtotas izvērtēšanas iespējas, un tās varētu palauties tikai uz Valsts drošības iestādes veikto novērtējumu/novērtējumu. Tādējādi noteikums par informācijas izpaušanas aizliegumu var būt iespējams tikai tad, ja attiecīgā informācija ir labvēlīga vērtētājam. Turklāt, raugoties no tiesu varas neatkarības viedokļa, Konstitucionālā tiesa varētu arī apsvērt, cik svarīgi ir nodrošināt, lai kvalifikācijas novērtējuma laikā (1. pants 40-44), ka tiesnešu un/vai prokuroru pastieie juridiskie viedokļi, kurus vērtētāji var vienkārši uzskatīt par "nepareiziem", nekļūst par pamatu negatīviem rezultātiem."

²⁵ Sk. spriedumu lietā *Besnik Cani pret Albāniju*, spriedums, pieteikums Nr. 37474/20.

55. ASV federālo tiesnešu pārbaudes process ietver plašas biogrāfijas pārbaudes un ASV Senāta pārraudzību, lai nodrošinātu viņu piemērotību iecelšanai amatā uz mūžu. Šis process ir nostiprināts ASV Konstitūcijā un tālāk veidots ar federālajiem likumiem.
56. Federālo tiesnešu kandidāti tiek rūpīgi pārbaudīti Federālā izmeklēšanas biroja (FIB). Šajā procesā izvērtē viņu uzticamību, uzticamību un vispārējo raksturu, pārbaudot dažādus aspektus, kas saistīti ar viņu dzīves apstākļus. Izmeklēšanā tiek pārbaudīta personiskā informācija, pilsonības statuss, laulības un kopdzīves vēsture, dzīvesvietas vēsture, ģimenes vēsture, izglītības un darba vēsture, militārais dienests (ja tāds ir) un finanšu dati. Tā ietver arī garīgās veselības, iesaistīšanās civilīetās vai krimināllietās, piederības dažādām organizācijām, atkarību no vielām (tostarp narkotikām un alkohola) un jebkādiem ļaunprātīgas izmantošanas gadījumiem. informācijas tehnoloģijas.
57. Tiesnešu kandidātus pārbauda arī ASV Senāts, kura uzdevums ir sniegt padomu un piekrišanu, pirms kandidātu var iecelt par federālo tiesnesi. Senāta veiktais pārbaudes process papildina FIB veikto biogrāfijas izmeklēšanu, pieprasot detalizētu informāciju par kandidāta personisko, izglītības un profesionālo pieredzi, juridiskās prakses pieredzi, dalību organizācijās, runām un publikācijām, iepriekšējām tiesnešu amati un finanšu informācija. Senāts arī aicina pilsoniskās sabiedrības organizācijas, piemēram, Amerikas Advokātu asociāciju, sniegt objektīvus salīdzinošus vērtējumus par tiesnešu kandidātiem.
58. Pēc iecelšanas amatā federālajiem tiesnešiem ir pastāvīgi jāziņo, periodiski jāveic drošības pārbaudes un jāatklāj informācija, lai nodrošinātu pārredzamību un ētisku rīcību. Tie ietver ikgadēju finanšu informācijas atklāšanu, efektīvu ziņojumu sniegšanu par lietu pārvaldību, obligātu atstatīšanu no lietām, kas saistītas ar personisku aizspriedumu vai finansiālām interesēm, un ASV tiesnešu rīcības kodeksa ievērošanu. Šajā kodeksā ir uzsvērtas tiesnešu godprātība, objektivitāte, rūpība, atbilstīgas ārpustiesas darbības un izvairīšanās no politiskas iesaistīšanās. Apsūdzības par pārkāpumiem izmeklē tiesnešu padome vai ASV Tiesnešu konference, un, iespējams, tās var nodot izskatīšanai ASV Kongresam, kuram ir konstitucionālas pilnvaras atcelt tiesnešus no amata un atcelt viņus no amata.

Sabiedrības pārredzamība un pilsoniskās sabiedrības iesaistīšana

59. Pārredzamība ir būtisks pārbaudes procedūru elements. Tā kalpo vairākiem mērķiem: vairot uzticēšanos procesam, veicinot pozitīvu sabiedrības uztveri un atbalstu procesam, mazinot nenoteiktību, ko varētu izjust vērtējamie, un nodrošinot, ka procedūra atbilst taisnīgas tiesas standartiem.

60. Vēl viens veids, kā vairozt uzticēšanos procesam, ir pilsoniskās sabiedrības organizāciju pārstāvju iesaistīšana, kas var izpausties dažādos veidos, piemēram, kā konsultācijas, dalība pārbaudes struktūrā vai struktūrā, kas īpaši izveidota, lai ievēlētu pārbaudes struktūru locekļus. Pilsoniskās sabiedrības organizāciju atlases kritērijiem būtu jābalstās uz nopelniem, un būtu jāpatur prātā dzimumu līdzsvars.
61. Likumos par pārbaudi (atkarībā no pārbaudes veida) būtu jāiekļauj noteikumi, kas paredz, ka pārbaudes komisijas oficiālās sanāksmes, oficiālās publiskās uzklaušanās un novērtējumi ir jāraida attiecīgajās tīmekļa vietnēs vai sociālo plašsaziņas līdzekļu platformās. Būtu jāņem vērā Ukrainas un Moldovas piemēri, kur atlases komisija Ukrainā uzturēja Facebook lapu ar gandrīz 2000 sekotāju, lai regulāri sniegtu jaunāko informāciju par atlases komisijas darbu un uzlabotu saziņu ar sabiedrību un profesionāliem sabiedrību. Atlases komisijas oficiālais YouTube kanāls veicināja gandrīz 50 000 publicēto videoklipu skatījumu (sk. Ukrainas sadaļu, 2. nodaļa). Moldovā augstāko tiesnešu un prokuroru padomju locekļu novērtējumi un uzklaušanās tiek pārraidītas sabiedrībai, izmantojot YouTube.
62. Pilsoniskās sabiedrības organizācijas veicina iekļaušanu un tām ir nozīmīga un ietekmīga loma, atbalstot pārbaudes procesu un veicinot pārredzamību. To ietekme izpaužas, iesaistoties sabiedriskajās apspriedēs, politiskajā dialogā, uzraudzībā un iedzīvotāju informētības veicināšanā par pārbaudēm.
63. Pilsoniskās sabiedrības organizācijas pievērš uzmanību tam, kā pārbaudes process ietekmē cilvēktiesības. Tās iestājas par indivīdu tiesību aizsardzību, piemēram, par tiesībām uz taisnīgu tiesu, pienācīgu tiesas procesu un aizsardzību pret patvaļīgiem lēmumiem. Šāda interešu aizstāvība veicina tādu pārbaudes sistēmu, kurā tiek ievēroti un atbalstīti cilvēktiesību pamatprincipi.
64. Ir jāizstrādā un sabiedrībai jāizstrādā visaptveroša komunikācijas stratēģija par pārbaudes procesu, kurā skaidri jānorāda mērķi attiecībā uz neatkarīgu, efektīvu un atbildīgu tiesu sistēmu, kurā pirmajā vietā ir pilsoņi.
65. Sabiedrībai ir jāapzinās un jāuzticas pašiem pārbaudes reformas centieniem. Komunikācijas stratēģijā ir jāuzsver konstatētās problēmas un izaicinājumi, piedāvātie risinājumi un izmantotā metodoloģija. Pārredzamība pārbaudes procedūrā un konsultācijas par tās mērķiem palīdzēs vairozt uzticību procesa objektivitātei un efektivitātei.

NODAĻA.

PĀRBAUDES UN LUSTRĀCIJAS PIEREDZE: EIROPAS PĀRSKATS

IEPRIEKŠVĒRTĒŠANA

Ukraina

Tiesiskais regulējums. 2019. gadā tika pieņemts jauns likums, ar kuru tika izbeigtas visu Augstās tiesnešu kvalifikācijas komisijas (AUKK) locekļu pilnvaras. HQCJ ir atbildīga par tiesnešu atlasīšanu un novērtēšanu, taču tā tika apsūdzēta par to, ka nav veikusi pienācīgu novērtēšanu. tiesnešu novērtēšanu, kā rezultātā trešdaļa no visiem tiesnešu amatiem ir vakanta. Ņemot vērā šo un citas bažas par HQCJ integritāti, tika pieņemts lēmums šo iestādi restartēt. Lai atrisinātu situāciju, Ukrainas prezidents Volodymyr Zelenskyy iesniedza jaunajam parlamentam likumprojektu Nr. 1008, kura mērķis bija izveidot konkursa procedūru, lai HQCJ locekļu atlase, iesaistot starptautiskus ekspertus. Tomēr likums nebija pietiekami izstrādāts, un 2020. gadā Ukrainas Konstitucionālā tiesa atcēla galvenos noteikumus, faktiski bloķējot HQCJ izveidi un ierosinātās reformas. 2020. gadā prezidents ierosināja parlamentam jaunu likumu, kurā bija ierosināts, ka Augstākajā Tieslietu padomē būtu 16 locekļi, kurus ieceļ Tieslietu padome, pamatojoties uz konkursa atlases procesu, ko veic neatkarīga atlases komisija, piesaistot starptautiskus ekspertus. Šā likuma izskatīšanas laikā Ukrainas saistībās pret Eiropas Savienību tika iekļauts, ka Augstāko tiesu izpildinstitūciju atjaunos, izmantojot pārredzamu un konkurētspējīgu procesu ar *starptautisku ekspertu būtisku līdzdalību*. Šo priekšlikumu saistībā ar tiesu sistēmas reformu izteica arī G7 valstu vēstnieki. Likums tika pieņemts, un tas stājās spēkā 2021. gadā.

Pārbaudes iestāde. Pieņemtajā likumā ir sīki izklāstīts pirmās atlases komisijas izveides process. Šajā komisijā bija jāiekļauj trīs tiesneši (vai pensionēti tiesneši), kurus ierosināja Ukrainas Tiesnešu padome (TS). Turklāt tajā bija jāiekļauj trīs kandidāti no starptautiskām un ārvalstu organizācijām, kas pēdējo piecu gadu laikā Ukrainai bija sniegušas tehnisko palīdzību tiesu sistēmas reformas un korupcijas novēršanas jomā. Tieslietu padome izskatīja septiņus kandidātus, kas bija pieteikušies atlases komisijai, pamatojoties uz tās kvotu. Pēc tam Tieslietu padome balsošanas ceļā izvēlējās trīs valstu tiesnešus, kuri darbosies atlases komisijā. Tajā pašā dienā HCJ saņēma starptautisko un ārvalstu organizāciju izvirzīto kandidātu sarakstu. Šo sarakstu iesniedza ES birojs Ukrainā, Eiropas Padome, Eiropas Rekonstrukcijas un attīstības banka, ANO Attīstības programma, kā arī Kanādas, Vācijas, Apvienotās Karalistes un ASV vēstniecības. Augstākās tiesas priekšsēdētāja pienākumu izpildītājs iecēla atlases komisijas pirmo sastāvu, kurā bija iekļauti visi Tieslietu padomes izvirzītie tiesneši un trīs starptautiskie eksperti.

Metodoloģija un procedūra. Ukrainas Augstās tiesnešu kvalifikācijas komisijas atlases komisija strukturēja savu darbību, pamatojoties uz trim galvenajiem dokumentiem: reglaments, metodoloģija un konkursa atlases nolikums. Noteikumi

Reglamentā, kas ir saskaņots ar Ukrainas likumu "Par tiesu varu un tiesnešu statusu", ir noteikti protokoli par priekšsēdētāja un priekšsēdētāja vietnieka izvēli, komisijas locekļu rīcību un lēmumu pieņemšanu. Ievērošanas nolūkam noteikti ievēro "izšķirošās balss" prasību, lēmumu nodrošināšanu ar starptautisku un ārvalstu organizāciju atbalstu un "nepieciešamības noteikumu", kas ļauj atteikties no locekļiem piedalīties lēmumu pieņemšanā, ja citādi kvorums būtu apdraudēts. Svarīgs aspekts bija lēmums visas oficiālās sanāksmes rīkot atklāti, un šī prakse nodrošināja pārredzamību un pieejamību, pārraidot sesijas YouTube. Šī apņemšanās nodrošināt publisku redzamību bija izšķiroša, lai veicinātu uzticēšanos un atbildību atlases procesā. Konkursa atlases nolikumā bija izklāstīta visaptveroša procedūra, kas ievēro iesniegto dokumentu oficiālu pārbaudi, biogrāfisko pārbaudi, kandidātu identificēšanu, intervijas un galīgo sarakstu, ko ierosināja iecelt HQCJ amatā. Sākotnējā 301 kandidātu sarakstā bija 301 kandidāts, un pēc plaša iepriekšējās pārbaudes procesa uz intervijām tika atlasīti 64 kandidāti, no kuriem galu galā tika iecelti 16 locekļi HQCJ sastāvā. Reaģējot uz sarežģītajiem apstākļiem, ko radīja plaša mēroga iebrukums, regulā tika ieviesti grozījumi. Šie grozījumi jāva veikta gan klātienē, gan tiešsaistes pārrunas, nodrošinot, ka turpinās pārredzama un atklāta procedūra. Galvenais dokuments, kas nosaka konkursa procesu bija Metodoloģija, kas atbilda juridiskajiem godprātības un profesionālās ētikas kritērijiem. kandidātiem. Integritātes kritēriji ievēro tādas īpašības kā neatkarība, godīgums, objektivitāte un ētikas standartu ievērošana. Attiecībā uz profesionālo kompetenci galvenā uzmanība tika pievērsta juridiskajām zināšanām, tiesu sistēmas darbības izpratnei, analītiskajām spējām, neatlaidīgai darba ētikai, komunikācijas prasmēm (rakstveidā un mutiski) un efektīvai sadarbībai ar kolēģiem. Saistītie rādītāji sniedza detalizētu sistēmu kandidātu profesionālās kompetences novērtēšanai.

Pārredzamība. Ievērojot tiesību normas, Ukrainas Tiesnešu augstākās kvalifikācijas komisijas locekļu konkursa procesā tika ievēroti tiesiskuma, profesionalitātes, pārredzamības un politiskās neitralitātes principi. Lai gan likums paredzēja oficiālo sanāksmju pārraidīšanu HCJ tīmekļa vietnē, locekļi pārspēja prasības, iesaistoties kandidātu informatīvajās sesijās un tīmekļa semināros, kā rezultātā tika pieteikts ievērojams skaits pretendentu - gandrīz 19 uz vienu amata vietu. Atlases komisijas locekļi visā savas darbības laikā aktīvi sazinājās ar plašsaziņas līdzekļiem, piedaloties intervijās gan Ukrainas, gan ārvalstu medijiem. Komunikācijas vadītājs efektīvi vadīja

Facebook lapu ar gandrīz 2000 sekotāju, nodrošinot regulāru jaunāko informāciju par atlases komisijas darbību un uzlabojot saziņu ar sabiedrību un profesionālo sabiedrību. Atlases komisijas oficiālais YouTube kanāls ieguva gandrīz 50 000 skatījumu, kuros tika publicēti videoieraksti.

HQCJ locekļi. Konkurss uz Ukrainas Augstās tiesnešu kvalifikācijas komisijas locekļu amatiem sākās 2022. gada 21. janvārī, bet 2022. gada 24. februārī tika uz laiku pārtraukts sakarā ar Krievijas militāro agresiju Ukrainā. Darbība tika atsākta 2022. gadā ar jaunu pieteikšanās periodu. Līdz 2022. gada 6. oktobrim tika apstiprināts konkursam pielaiesto kandidātu saraksts, un vēlāk tika izveidots uz interviju pielaiesto kandidātu saraksts. 2023. gadā tika apstiprināts galīgais kandidātu saraksts, kas atbilda godprātības un profesionālās kompetences kritērijiem. Pēc pozitīvās atlases pieejas izmantošanas uz intervijām tika uzaicināti 63 kandidāti. Visas intervijas tika pārraidītas

YouTube, un atlases komisija centās panākt pārredzamu un profesionālu vērtēšanu. 2023. gada 15. martā tika paziņots saraksts ar 32 kandidātiem, kurus pēc plašas biogrāfijas pārbaudes un pārbaudes procesa tika ieteikts iecelt amatā Augstajai Tieslietu padomei. Komisija vadījās pēc pozitīvās atlases principa, izvēloties kvalificētos kandidātus vakantajām amata vietām.

Secinājums. HCJ ir atbildīga par HQCJ locekļu iecelšanu, pamatojoties uz atlases komisijas ieteikumiem pēc interviju veikšanas. HCJ ir izstrādājusi detalizētu procedūru savā reglamentā un metodoloģijā, kā arī apstiprinājusi interviju grafiku ar HQCJ kandidātiem. HQCJ izveidi kavēja daži notikumi, kas norisinājās 2022. gada maija vidū. Nacionālais pretkorupcijas birojs (NABU) bija nosūtījis paziņojumu par aizdomām Augstākās tiesas priekšsēdētājam, kurš *ex officio* bija VCB loceklis un bija piedalījies VCB sastāvā.

intervijās ar kandidātiem. Tomēr vēlāk Specializētā pretkorupcijas prokuratūra paziņoja, ka izmeklēšanā nav konstatēti pierādījumi par iesaistīto personu ietekmi uz locekļiem. Augstākās tiesas plēnums ievēlēja jaunu tiesas priekšsēdētāju. 2023. gada 1. jūnijā Augstākās tiesas plēnums iecēla 16 Augstākās tiesas locekļus, tostarp astoņus pensionētus tiesnešus, tādējādi pabeidzot Augstākās tiesas plēnuma sastāva veidošanu.

Oleksandr Volkov pret Ukrainu, Nr. 21722/1 (Eiropas Cilvēktiesību tiesa)

Lieta Oleksandr Volkov pret Ukrainu bija saistīta ar Augstākās tiesas tiesneša Volkova atbrīvošanu no amata un tai sekojošo tiesvedību. Eiropas Cilvēktiesību tiesa (ECT) konstatēja tiesību uz taisnīgu tiesu un privātās un ģimenes dzīves neaizskaramības pārkāpumus. ECT kritizēja neatkarības trūkumu Augstākajā Tieslietu padomē (HCJ) tās sastāva dēļ un konstatēja HCJ locekļu, kas bija iesaistīti atlaišanā, personisko aizspriedumu un politisko korupciju. Volkovs tika atjaunots amatā 2015. gadā, rosinot reformas tiesu disciplīnas un karjeras jomā. Tomēr saglabājās bažas par likumiem, kas ietekmē Augstākās tiesas neatkarību, tāpēc Ministru komiteja mudināja veikt turpmākus grozījumus un pārskatīšanu 2020. gadā. Ukrainas NVO uzsvēra, ka ir jāveic būtiski pasākumi, lai uzlabotu tiesu neatkarību. Ukrainas valdībai bija jāziņo par veiktajiem pasākumiem līdz 2020. gada 15. jūnijam.

Moldova

Pamatinformācija un tiesiskais regulējums. No likumdošanas viedokļa Moldovā pirmspārbaudes un pārbaudes procedūras reglamentē trīs galvenie likumi. Moldovas parlaments 2022. gada 10. martā pieņēma Likumu Nr. 26/2022 (Pirmspārbaudes likums), kas galvenokārt attiecas uz pasākumiem saistībā ar kandidātu atlasītiem pašpārvaldes iestādēs. tiesnešu un prokuroru pašpārvaldē. Pēc tam 2023. gadā parlaments pieņēma divus papildu likumus, kas īpaši attiecas uz tiesnešu un prokuroru atlasītiem. Proti, 30. martā tika pieņemts likums Nr. 65, kurā galvenā uzmanība tika pievērsta Augstākās tiesas tiesnešu ārējai novērtēšanai (pārbaudei). Pēc tam, 22. augustā, ar Eiropas Komisiju tika apspriests Likums Nr. 252./2023 par tiesnešu un prokuroru, kas ieņem augstus amatus, turpmāku verifikāciju.

Komisiju un kopumā tika saskaņots ar Venēcijas komisijas ieteikumiem. Katrā no šiem trim likumiem ir izveidota atsevišķa Neatkarīga komisija ar konkrētiem pienākumiem. Pirmā komisija pārrauga tiesnešu un prokuroru pašpārvaldes struktūru kandidātu pirmspārbaudes procedūras, otrā komisija (izveidota saskaņā ar Likumu Nr. 65) ir atbildīga par tiesnešu, tostarp Augstākās tiesas tiesnešu, pārbaudēm, bet trešā komisija (izveidota saskaņā ar Likumu Nr. 252) nodarbojas ar prokuroru pārbaudēm. Šie tiesību akti tika pieņemti kā daļa no Moldovas valdības vēlmes visaptveroši reformēt valsts tiesu un prokuratūras sistēmu, atzīstot, ka trūkst publisko uzticības trūkumu Moldovas tiesību sistēmai, kā arī centienus stiprināt Moldovas attiecības ar ES. Moldovas Republika iesniedza pieteikumu dalībai ES 2022. gada 3. martā, 2022. gada 23. jūnijā saņēma kandidātvalsts statusu un 2023. gada 14. decembrī sāka pievienošanās sarunas. Lai Moldova varētu virzīties uz pievienošanos Eiropas Savienībai, ir būtiski īstenot visaptverošas tiesu sistēmas reformas. Šīs reformas centrā ir Tiesnešu augstākā padome (SCM) un Prokuroru augstākā padome (SCP), kas ir atbildīgas attiecīgi par tiesnešu un prokuroru iecelšanu un paaugstināšanu amatā, kā arī Augstākā tiesa. To lēmumiem ir būtiska ietekme uz tiesu sistēmas un prokuratūras kvalitāti un integritāti.

Katrā komisijā ir seši locekļi: trīs Moldovas Republikas pilsoņi un trīs starptautiskie eksperti. Trīs pilsoņi tiek izraudzīti, pamatojoties uz proporcionālo pārstāvību, divus locekļus izvirza vairākums, bet vienu - opozīcijas parlamentārās frakcijas. Trīs starptautiskos locekļus izvirza attīstības partneri, tostarp ASV, ES un atsevišķas ES dalībvalstis, jo īpaši Nīderlande. Turklāt Komisijai palīdz sekretariāts, kurā galvenokārt ir valstu tiesību un finanšu analītiķi. Kā norādīts Likuma Nr. 26/2022 3. pantā, sekretariāta ekskluzīvā funkcija ir palīdzēt Komisijai veikt tās uzdevumus. Moldovā ir skaidri redzama atšķirība starp pārbaudi un iepriekšēju pārbaudi. Sākotnējā komisija ir veltīta tiesnešu pašpārvaldes struktūru kandidātu iepriekšējai pārbaudei, savukārt pārējās divas komisijas ir īpaši p a r e d z e t a s tādu personu pārbaudei, kuras ieņem tādus amatus kā tiesneši, prokurori, Augstākās tiesas tiesneši, ģenerālprokurors, ģenerālprokurora vietnieki, apelācijas tiesu priekšsēdētāji, kā arī tiesu priekšsēdētāji un priekšsēdētāju vietnieki.

Metodoloģija un lēmumu pieņemšana. Pirmspārbaudes komisija jeb pirmā komisija darbu sāka 2022. gada aprīlī. Komisija izstrādāja un 2022. gada 22. aprīlī pieņēma savu reglamentu, bet 2022. gada 2. maijā - vērtēšanas reglamentu. Turklāt komisija izstrādāja piecu gadu deklarāciju par mantu un personiskajām interesēm, kas kandidātiem bija jāaizpilda, un ētikas anketu, kuru kandidāti bija aicināti aizpildīt brīvprātīgi. Reglaments sastāv no noteikumiem par Komisijas ikdienas darbību un tās darba metodēm. Reglamentā ir noteikti priekšsēdētāja pienākumi, protokols par rumāņu un angļu valodas kā darba valodas lietošanu un uzvedības standarti. Tie ietver interešu konflikta novēršanas politiku un sanāksmju organizēšanas, balsošanas un lēmumu pieņemšanas kārtību. Turklāt reglamentā ir sīki izklāstīti dažādi novērtēšanas procesa posmi. Komisija, kas ir atbildīga par tiesnešu pārbaudi, tika iecelta 2013. gada 15. jūnijā, bet trešā komisija, kas ir atbildīga par prokuroru pārbaudi, tika iecelta 2023. gada 26. oktobrī. Abu komisiju darbības veids ir līdzīgs kā iepriekšējās pārbaudes komisijas gadījumā. Atšķirība starp šīm komisijām ir arī to lēmumu pieņemšanas procesos. Pirmspārbaudes komisija

pārbaudes komisija pieņem lēmumu. Turpretī tiesnešu un prokuroru pārbaudes komisijas kā galīgo rezultātu sagatavo ziņojumus. Šie ziņojumi pēc tam tiek nosūtīti attiecīgajai Tiesnešu padomei un Prokuroru padomei lēmuma pieņemšanai.

Novērtēšanas procedūra. Vērtēšanas procedūra sākas ar to, ka kandidāti iesniedz mantiskā stāvokļa un personisko interešu deklarāciju, kurā iekļauj ne tikai sevi, bet arī savus ģimenes locekļus un tuvas personas. Vienlaikus Komisija uzsāk informācijas apkopošanas procesu, īstenojot savas plašās pilnvaras saskaņā ar Likuma Nr.

26/2022, apkopojot informāciju. Tas ietver piekļuvi dažādām informācijas sistēmām un datu iegūšanu gan no valsts, gan privātām iestādēm, piemēram, privātām bankām. Apkopojot informāciju, Komisija var identificēt jomas, kas saistībā ar kandidātiem rada finansiālas vai ētiskas bažas. Lai kļiedētu šīs bažas, Komisija kandidātiem nosūta vienu vai vairākas jautājumu kārtas, dodot kandidātiem iespēju precizēt jautājumus un kļiedēt šaubas. Pēc šīs rakstiskās mijiedarbības Komisija organizē atklātu uzklaušīšanu ar katru kandidātu. Ja kandidāts atsakās no uzklaušīšanas, Komisija pieņem lēmumu, pamatojoties uz pieejamo rakstisko un savāktu informāciju. Pēc publiskās uzklaušīšanas Komisija sagatavo pamatotu lēmumu, ko parasti pieņem mēneša laikā pēc uzklaušīšanas. Lai gan Komisijas locekļiem ir tiesības paust atšķirīgu viedokli par vairākuma pieņemtajiem lēmumiem, lielākā daļa Komisijas lēmumu vēsturiski ir bijuši vienprātīgi.

Vērtēšanas kritēriji un pārsūdzība. Likuma Nr. 26/2022 8. pantā ir izklāstīti integritātes kritēriji, pēc kuriem tika vērtēti kandidāti. Lai atbilstu ētikas integritātes kritērijiem, kandidāts nedrīkst būt nopietni pārkāpis tiesnešiem vai prokuroriem piemērojamos ētikas un profesionālās ētikas noteikumus. Tas ietver izvairīšanos no jebkādas rīcības vai bezdarbības, kas juristam vai objektīvam novērotājam šķistu nepamatota. Turklāt kandidātam jābūt brīvam no pamatotām aizdomām par iesaistīšanos koruptīvās darbības, un jāievēro juridiskās prasības par personīgo īpašumu, interešu un interešu konfliktu deklarēšanu. Attiecībā uz finansiālo integritāti kandidātiem ir likumīgi jādeklarē savi īpašumi un jānodrošina, ka viņu pēdējo 15 gadu laikā uzkrātā bagātība atbilst deklarētajiem ienākumiem. Komisijas veiktais finansiālās integritātes novērtējums ietver vairākus aspektus. Tas ietver kandidāta nodokļu saistību ievērošanas pārbaudi, aktīvu iegūšanai izmantoto metožu pārbaudi, ienākumu avotu rūpīgu pārbaudi, kā arī aizdevumu un ziedojumu e s a m ī b a s pārbaudi. Attiecībā uz pārsūdzību pirmspārbaudes un pārbaudes komisijām ir atšķirīgas procedūras. Paturot prātā, ka pirmspārbaudes komisijas galīgais rezultāts ir lēmums, lēmumu var pārsūdzēt Augstākajā tiesā un. var iesniegt kandidāti. Kandidātiem ir tiesības piecu dienu laikā pārsūdzēt Pirmspārbaudes komisijas pieņemtus lēmumus Augstākajā tiesā. Augstākajā tiesā ir īpaša trīs tiesnešu kolēģija, kuras uzdevums ir desmit dienu laikā pieņemt lēmumu par pārsūdzību. Šī īpašā kolēģija var vai nu noraidīt pārsūdzību, vai arī pieņemt pārsūdzību un uzdot veikt atkārtotu kandidāta novērtēšanu. Attiecībā uz pārbaudi pārbaudes komisija sastāda ziņojumu un nosūta to attiecīgajai Tiesnešu padomei vai Prokuratūras padomei. VTP vai VTP pieņemto lēmumu var apstrīdēt vai nu Neatkarīgā komiteja, vai attiecīgais tiesnesis vai prokurors. Ekskluzīva kolēģija, kurā ir trīs tiesneši no Augstākajai tiesai ir pienākums izskatīt apelācijas sūdzību 30 dienu laikā. Šī kolēģija

ir pilnvarota vai nu noraidīt apelāciju, vai atzīt to, lai atkārtoti novērtētu kandidātu.

Secinājumi. Moldova ir demonstrējusi augstu gatavības pakāpi tiesu jautājumos, gūstot ievērojamus panākumus tieslietu nozares reformā. Tiesību aktu, kas saskaņoti ar Venēcijas komisijas ieteikumiem, jo īpaši attiecībā uz SKT un SKP kandidātu iepriekšēju pārbaudi, pieņemšana liecina par valsts apņemšanos uzlabot tiesu sistēmu. Tādas iniciatīvas kā Augstākās tiesas (ATT) reforma un Tiesu sistēmas reforma, kā arī Tiesu sistēmas reforma, kas vērsta uz tās kandidātu turpmākā pārbaude atbilst Venēcijas komisijas vadlīnijām. Kopumā pirmspārbaudes komisija ir izvērtējusi 67 kandidātus, kuru vidū bija tiesneši, prokurori, juristi un pilsoniskās sabiedrības pārstāvji, no kuriem 49 bija kandidāti d a l ī b a i Augstākajā tiesnešu padomē un 18 kandidāti dalībai ATP. Komisijas lēmumu publicēšana bija atkarīga no kandidātu piekrišanas, tāpēc 26 kandidāti tika publiski publiskotie lēmumi. No 45 kandidātiem, kuri neizturēja vērtēšanu, 15 kandidāti vai nu neiesniedza vajadzīgo informāciju, vai arī atsauc savu kandidatūru procesa laikā. Kopumā 27 kandidāti iesniedza apelācijas sūdzību par Komisijas lēmumu. Dažas apelācijas joprojām tiek izskatītas vai ir noraidītas. Attiecībā uz pārsūdzībām 27 kandidāti apstrīdēja Komisijas lēmumus. Līdz 2024. gada februārim Īpašā Augstākās tiesas kolēģija bija atrisinājusi 22 apelācijas sūdzības, atbalstot kandidātus un uzdodot atsākt novērtēšanu. Līdz šim Komisija ir pieņēmusi lēmumu par trīs atjaunotiem novērtējumiem, katrā no tiem vēlreiz apstiprinot kandidātu neatbilstību integritātes standartiem. 2023. gada martā un aprīlī, Augstākās tiesas pārbaudes priekšvakarā, 20 no 25 esošajiem Augstākās tiesas tiesnešiem atkāpās no amata. Divi citi atkāpās no amata 2023. gada augustā, neilgi pēc tam, kad tika atcelta un uzdota atkārtota izvērtēšana saistībā ar 21 Pirmspārbaudes komisijas lēmumu. Uz 2024. gada 1. februāri Tiesnešu provizorisks atlasē komisija sagatavoja trīs ziņojumus ar ierosinājumu Augstākās tiesas (AT) padomei nodot tiesnešu provizorisko atlasē.

Gruzija

Venēcijas komisijas ieteikums. Lai gan Gruzijā pašlaik netiek veikta nekāda pārbaudes procedūra, tā ir ievērojama ar to, ka ir pirmā valsts, kurai Venēcijas komisija ierosināja veikt iepriekšēju pārbaudi (ārkārtas integritātes pārbaudes) tiesu pašpārvaldes struktūrām. Šis ieteikums ir stratēģisks pasākums, kura mērķis ir novērst bažas par korupciju tiesu sistēmā. Pēc vairāk nekā divas desmitgades ilgušajām tiesu sistēmas reformām 2023. gada oktobrī Venēcijas komisija ieteica Gruzijai *"pienācīgi apsvērt iespēju veikt Augstās Tieslietu padomes locekļu pārbaudi"*, lai risinātu tiesu iestāžu korporatīvisma un pašlabuma problēmas. Turklāt 2023. gada novembrī Eiropas Komisija publicēja ziņojumu, kurā Gruzijas iestādēm ieteica *"pielāgot plašāku tiesu sistēmas reformu, jo īpaši izveidot ārkārtas integritātes pārbaudējus sistēmā, iesaistot starptautiskus ekspertus ar izšķirošu lomu šajā procesā, attiecībā uz kandidātiem un personām, kas pašlaik ieceltas visos vadošajos amatos tiesu sistēmā, jo īpaši Augstākajā tiesā, Augstākajā tiesā un tiesu priekšsēdētājos"*⁽²⁶⁾.

²⁶ Eiropas Komisija "Demokrātija caur tiesībām" (Venēcijas komisija). (2023. gada oktobris). Gruzija: Atzinums par turpmākajiem pasākumiem saistībā ar iepriekšējiem atzinumiem par Vispārējo tiesu sistēmas pamatlīdzību (Follow-up Opinion to Previous Opinions Concerning the Organic Law on Common Courts). (CDL-AD (2023)033 Or. Engl.). Pieņemts 136. plenārsēdē, Venēcijā, 2023. gada 6.-7. oktobrī. [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD\(2023\)033-e](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD(2023)033-e).

Problēma. No 1997. līdz 2004. gadam Gruzija strādāja pie neatkarīgas tiesu sistēmas izveides, un 1997. gadā tika pieņemts pirmais Vispārējo tiesu likums. Sākotnēji Gruzijas prezidenta vadītās izpildvaras ietekmē tiesu sistēma cīnījās ar tādām problēmām kā nekompetence un korupcija, kā 2004. gadā norādīja ASV Valsts departaments⁽²⁷⁾. 2004.-2010. gadā veiktās reformas bija vērstas uz tiesu sistēmas formālu neatkarību. Tās ietvēra Tieslietu padomes izveidi iecelšanai amatā un pasākumus, lai izskaustu korupciju un uzlabotu tiesnešu kompetenci. Tomēr tiesu iestāžu personāla reforma izpaudās kā kolektīvā atbildība, neveicot nekādas individuālas godprātības pārbaudes²⁸. Rezultātā periods līdz 2012. gadam tika kritizēts par varas līdzsvara trūkumu, augstu notiesājošo spriedumu skaitu un pretrunīgu krimināltiesību politiku. Reformas turpinājās no 2013. gada, galveno uzmanību pievēršot esošās sistēmas saglabāšanai, nevis pilnīgai pārveidošanai. Tika mainīts Augstākās tiesas padomes sastāvs, samazinātas Augstākās tiesas priekšsēdētāja pilnvaras un reformēts tiesnešu iecelšanas process. Tomēr sākotnējā interese par tiesu priekšsēdētāju amatu reformu mazinājās, kā rezultātā tika saglabātas dažas pretrunīgi vērtētas amatpersonas. Izplatījās tendence iecelt tiesnešus uz mūžu, atkārtoti iecelot tiesnešus no iepriekšējās valdības bez rūpīgas izvērtēšanas. Augstākā tiesa 2019., 2020. un 2021. gadā bija pilnībā nokomplektēta, kas radīja bažas par integritāti²⁹, savukārt ziņojumā "Brīvība pasaulē 2023"³⁰ tika uzsvērtā izpildvaras un likumdošanas ieviešanas, pārredzamības trūkums un bažas par profesionalitāti tiesu sistēmā.

Turklāt 2023. gada aprīlī ASV Valsts departaments publiski noteica vīzu ierobežojumus tiesnešiem saistībā ar apsūdzībām korupcijā, un Gruzijas iestādes šo jautājumu neizmeklēja. Šie nesenie notikumi uzsver problēmas, kas apdraud tiesiskumu un sabiedrības uzticēšanos Gruzijas tiesu sistēmai⁽³¹⁾.

Secinājums. Dažādos reformu periodos Gruzijā ir vērojams konsekvents trūkums - trūkst stingras sistēmas gan tiesnešu kandidātu, gan esošo tiesnešu profesionalitātes un integritātes novērtēšanai. Neraugoties uz dažām agrīnām reformām, kuru mērķis bija uzlabot novērtēšanas un iecelšanas procesus, to efektīva īstenošana ir bijusi nepietiekama. Vēsturiskajā reformu progresijā vērojama interesanta tendence.

2004.-2010. gada reformu laikā pastāvošo tiesnešu korpusa aizstāšana ar jaunākiem juridisko profesiju pārstāvjiem pretstatā 2015.-2017. gada periodam, kad tika saglabāti pieredzējuši tiesneši, bieži vien tos iecelot atkārtoti uz mūžu. Pārsteidzoši, ka neviena no šīm pieejām nedeva būtiskus uzlabojumus tiesu neatkarības vai sabiedrības uzticības jomā. Abos gadījumos tiesnešu iecelšanas vai atbrīvošanas no amata procesi nebija balstīti uz nopelniem vai

²⁷ Tā sauktās masveida tīrīšanas no tiesu iestāžu darbiniekiem notika no 2004. līdz 2007. gadam, kad dažādu iemeslu dēļ tika izbeigti 92 no 240 tiesnešu pilnvaru termiņi. 43 tiesneši atstāja amatu pēc personiskiem paziņojumiem, 22 tiesneši tika atbrīvoti no amata disciplinārārkāpumu dēļ, 11 tiesneši tika atbrīvoti no amata pēc tam, kad viņi tika atzīti par vainīgiem noziedzīgā nodarījumā, un 16 tiesnešu pilnvaru termiņš tika izbeigts citu dažādu iemeslu dēļ. Tajā pašā laikposmā Gruzijas prezidents iecēla 118 jaunus tiesnešus.

²⁸ EDSO/ODIHR Ceturtais ziņojums par Gruzijas Augstākās tiesas tiesnešu iecelšanu un amatā iecelšanu, 2021. g. <https://www.osce.org/files/f/documents/4/b/496261.pdf>

²⁹ ASV Valsts departaments. (2004. gada februāris). 2003. gada ziņojumi par cilvēktiesību praksi valstīs. Bureau of Democracy, Human Rights, and Labor. <https://2009-2017.state.gov/j/drl/rls/hrrpt/2003/27838.htm>.

³⁰ Freedom House, Gruzija: Freedom in the World 2023 report. <https://freedomhouse.org/country/georgia/freedom-net/2023>

³¹ Gruzijas valsts aizstāvis. (2016). *Gruzijas valsts aizstāvja ziņojums par situāciju saistībā ar aizsardzību pret cilvēktiesību un brīvību aizsardzībā Gruzijā*. <https://www.ombudsman.ge/res/docs/2019062409381087477.pdf>

objektīvs profesionālisma un, kas ir ļoti svarīgi, godīguma novērtējums. Tas ir radījis priekšstatu, ka pašreizējās Gruzijas tiesu sistēmas pašpārvaldes struktūrām trūkst neatkarības, vēl vairāk veicinot sabiedrības priekšstatu par "klanu noslēgtu" tiesu sistēmu, kas izmanto neformālus ietekmes kanālus. Tas uzsver, ka ir ārkārtīgi svarīgi veikt reformas, kuru prioritāte ir uz nopelniem balstīta atlase un objektīvs novērtējums, ieceļot un saglabājot tiesu iestāžu darbiniekus.

DROŠĪBA PĀRBAUDE

Horvātija

Drošības pārbaudes pret drošības pārbaudi. Horvātijas Republikā tiesnešu drošības pārbaudes tika ieviestas 2010. gadā, kas sakrita ar specializēta departamenta izveidi Valsts prokuratūrā organizētās noziedzības un korupcijas jautājumos (USKOK). Pēc šīm izmaiņām specializētas nodaļas tika izveidotas arī četru lielāko Horvātijas pilsētu apgabaltiesās, lai izskatītu lietas, kas ir USKOK jurisdikcijā. Saskaņā ar grozījumiem Tiesu likumā tiesnešiem un amatpersonām, lai strādātu ar šīm lietām, ir jāiziet drošības pārbaude, un viņiem reizi piecos gados ir jāiziet pamata drošības pārbaude, kā noteikts Drošības pārbažu likumā.

Grozījumi Valsts tiesu padomes likumā, kas pieņemti 2015. gadā, noteica drošības pārbaudes visiem kandidātiem, kuri pretendē uz tiesneša amatu, tostarp tiem, kuri pretendē uz amatu Augstākajā tiesā un pašlaik nestrādā par tiesu amatpersonām. Process paredz, ka Valsts Tieslietu padome pieprasa kandidātiem drošības pielaidi no Drošības izlūkošanas aģentūras (SOA). Ja kandidāts nepiekrīt pārbaudei vai ja kandidāta pārbaudē atklājas drošības šķēršļi, Padome iesniedz pieprasījumu par nākamo kandidātu no saraksta. 2018. gadā Valsts tiesu padomes likums tika grozīts, lai pieprasītu drošības pārbaudes visiem Augstākās tiesas kandidātiem, tostarp tiem, kas jau strādā par tiesnešiem citās tiesās. SOA veic šīs pārbaudes saskaņā ar Drošības pārbažu likumu. Tiesnešiem tiek veikta otrās pakāpes drošības pārbaude, kas ietver drošības anketas aizpildīšanu. Šī anketa atvieglo piekļuvi publiskiem avotiem, oficiāliem dokumentiem un datiem no kompetentām drošības un izlūkošanas aģentūrām un citām valsts iestādēm. Tā ietver arī pārbaudi juridisko personu reģistrus un personas datus, kā arī intervijas ar pārbaudāmo tiesnesi un citām personām, ja to par nepieciešamu uzskata Valsts drošības iestāde.

Tiesnešu drošības pārbaude. Horvātijas Tieslietu ministrija 2021. gadā paziņoja par ierosinātajām izmaiņām Tiesu likumā, kuru mērķis ir ieviest visu tiesnešu drošības pārbaudes. Horvātija lūdza Venēcijas komisijas atzinumu par izmaiņām likumā, bet, kamēr atzinuma sagatavošana bija procesā un nebija pabeigta, Horvātija turpināja ierosinātos grozījumus pieņemt 2022. gadā. Grozījumu pamatojumā tika uzsvērts mērķis novērst negatīvo sabiedrības priekšstatu par Horvātijas tiesu sistēmu kā kompromitētu un korumpētu. Saskaņā ar grozīto Tiesu likumu tiesu priekšsēdētājiem ir noteikts pienākums reizi piecos gados pieprasīt atjaunot katra tiesneša pamata drošības pārbaudi. SOA ar Tieslietu ministrijas starpniecību saņem šos pieprasījumus, veicot drošības pārbaudes saskaņā ar attiecīgajiem tiesību aktiem. Augstākās tiesas priekšsēdētājs saņem drošības pārbaudes ziņojumu, un galīgo drošības šķēršļu novērtējumu sniedz īpaša Augstākās tiesas tiesnešu komisija piecu tiesnešu sastāvā, ko ieceļ Ģenerālsekretariāts. Augstākās tiesas priekšsēdētājs informē attiecīgās iestādes

par visiem konstatētajiem drošības šķēršļiem. Turklāt grozījumi Valsts tiesu padomes likumā paredz, ka atteikums dot piekrišanu drošības pārbaudei ir disciplinārs pārkāpums. Ir svarīgi atzīmēt, ka šo tiesību aktu grozījumu izstrādē nebija iesaistīta ne Augstākā tiesa, ne Horvātijas Tiesnešu asociācija. Gan Augstākās tiesas Ģenerālsesija, gan Horvātijas Tiesnešu asociācijas valde iebilda pret grozījumiem, apgalvojot, ka tiem trūkst racionāla pamatojuma. Novērtējot šo procesu, Venēcijas Komisija uzsvēra, ka tiesu neatkarība ir neatņemama demokrātijas principu sastāvdaļa.

Tomēr Venēcijas komisija puda bažas, ka drošības pārbaude, ko veic izpildinstitūcija, varētu apdraudēt tiesnešu neatkarību, jo īpaši, ja nav būtisku pierādījumu par tiesnešu pārkāpumiem, kas novestu pie disciplināratbildības vai kriminālatbildības. Komisija ieteica Horvātijas iestādēm pārskatīt periodisku drošības pārbažu praksi un izpētīt alternatīvas metodes tiesnešu integritātes nodrošināšanai, izmantojot esošos mehānismus³².

Vēl viens būtisks punkts, kas jāatzīmē, ir Eiropas Komisijas ieteikums Horvātijai 2022. gada ziņojumā par tiesiskumu³³ kurā ieteikts pārskatīt nesen īstenoto politiku, saskaņā ar kuru Valsts drošības aģentūra veic visu tiesnešu un valsts advokātu periodiskas drošības pārbaudes. Ieteikumā ierosināts nodrošināt viņu integritāti, izmantojot alternatīvus esošos mehānismus, saskaņojot tos ar Eiropas standartiem attiecībā uz tiesu neatkarību un prokuroru autonomiju, kā arī ņemot vērā Venēcijas komisijas atzinumu.

Konstitucionālās tiesas lēmums. Horvātijas Konstitucionālās tiesas procesā Horvātijas Tiesnešu asociācija, Augstākā tiesa un advokāts no Zagrebas puda bažas par visu tiesnešu pakļaušanas drošības pārbaudēm konstitucionalitāti. Viņu iebildumos tika uzsvērts šo pārbažu nepamatotība un nesamērīgums, jo īpaši ņemot vērā konkrētu aizdomu trūkumu un to, ka jau pastāv visaptveroša sistēma, kas uzrauga tiesnešu rīcību.³⁴ Viņi arī kritizēja tiesību normas, kas reglamentē šīs drošības pārbaudes, to neskaidrības, neprecizitātes un nepilnības, jo īpaši attiecībā uz procesuālajām garantijām un Valsts tiesu padomes konstitucionālās lomas mazināšanu.

Ņemot vērā šīs bažas, Konstitucionālā tiesa uz laiku apturēja attiecīgo tiesību normu piemērošanu, lai novērstu nopietnu un neatgriezenisku kaitējumu. 2023. gada 7. februārī Konstitucionālā tiesa atcēla grozījumus Tiesu likumā un Valsts tiesu padomes likumā. Tiesa konstatēja, ka šie grozījumi nav saderīgi ar Konstitūcijai un Eiropas Cilvēktiesību konvencijai³⁵ Vērtējot apstrīdētos pantus, Satversmes tiesa ņēma vērā paredzēto mērķi un sabiedrības vajadzības pārbaudīt darbiniekus nozīmīgos amatos leģitimitāti³⁶ Atzīstot, ka šie grozījumi ir pretrunā ar Konstitūciju un Eiropas Cilvēktiesību konvenciju.

³² Eiropas Komisija "Demokrātijā caur tiesībām" (Venēcijas komisija). (2022. gada marts). *Horvātijā: Atzinums par drošības pārbažu atjaunošanas procedūras ieviešanu, veicot grozījumus Tiesu likumā*. Atzinums Nr. 1073/2021 CDL-AD (2022)005 Or. Engl. pieņemts 130. plenārsēdē, Venēcijā, 2022. gada 18.-19. martā. [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD\(2022\)005-e](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD(2022)005-e).

³³ Eiropas Komisijas ziņojums par tiesiskumu 2022, valsts nodaļa - Horvātijā, pieejams tīmekļa vietnē: https://commission.europa.eu/publications/2022-rule-law-report-communication-and-country-chapters_en

³⁴ Horvātijas Republikas Konstitucionālās tiesas lēmums (2023). Ustavni sud Republike Hrvatske. *Odluka i Rješenje Ustavnog suda Republike Hrvatske broj: U-I-2215/2022 i dr. od 7. veljače 2023.* https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2023_02_16_289.html

³⁵ *Turpat.*

³⁶ *Turpat.*

Tiesa uzsvēra, ka tiesnešu drošības pārbaužu leģitimitāte ir jāsaskaņo ar konstitucionālajām un Konvencijas garantijām, jo īpaši, lai nodrošinātu tiesnešu neatkarību un objektivitāti⁽³⁷⁾. Tiesa kritizēja likumdošanas mērķi, kas paredzēja ar periodiskām drošības pārbaudēm novērst sabiedrības uztveri, uzskatot, ka tā leģitimitāte ir apšaubāma. Tā uzsvēra pamatojuma trūkumu, kas balstīts uz nepieciešamību un samērīgumu, konstatējot, ka tik plaša iejaukšanās pamattiesībās prasa detalizētāku un sarežģītāku pamatojumu. Saskaņā ar Venēcijas komisijas un Eiropas Cilvēktiesību tiesas praksi Konstitucionālā tiesa uzsvēra precizitātes nepieciešamību procesuālajos noteikumos, kas reglamentē par tiesnešu novērtēšanu atbildīgo iestāžu neatkarību un pilnvaras. Turklāt tā uzsvēra, ka tiesnešu drošības pārbaudes būtu jāattiecinā tikai uz konkrētām, faktiem pamatotām situācijām, kurās plaši izplatīta korupcija un neuzticība. Tiesa pauda bažas, ka grozījumi pārkāpj nevainīguma prezumpciju un aizstāvības pamattiesības. Tā uzsvēra, ka ir nepieciešams skaidrs, detalizēts un ar konstitūciju saskaņots drošības pārbaužu regulējums, kurā būtu risināti tādi jautājumi kā brīvprātīga iesniegšana, piekrišana, datu vākšana un definīcija. drošības šķēršļu definīcija. Tiesa secināja, ka grozījumos nav ievērots tiesnešu konstitucionālais stāvoklis, pielīdzinot situāciju ierobežotu tiesnešu mandātu un atkārtotu vēlēšanu sistēmai, tādējādi apdraudot tiesnešu neatkarību.

Secinājumi un gūtā pieredze. Konstitucionālās tiesas lēmums atcelt grozījumus Tiesu likumā un likumā "Par Valsts tiesu padomi" uzsvēra būtisko nozīmi.

likumdošanas pasākumu, piemēram, periodisku drošības pārbaužu kā tiesnešu pārbaudes, saskaņošanu ar konstitucionālajām neatkarības un objektivitātes garantijām. Spriedumā tika uzsvērtā nepieciešamība pēc procesuālo noteikumu precizitātes, ierobežotiem drošības pārbaužu apstākļiem un skaidra, sīki izstrādāta regulējuma, kurā tiktu ievērotas pamattiesības. Lēmums kalpo kā būtisks atgādinājums, ka likumdošanas mērķi, jo īpaši tie, kuru mērķis ir ietekmēt sabiedrības uztveri, ir rūpīgi jāsaskaņo ar nepieciešamības un samērīguma principiem. Tajā ir uzsvērts, cik svarīgi ir aizsargāt tiesnešu konstitucionālo statusu un izvairīties no jebkādiem pasākumiem, kas varētu ietekmēt tiesnešu konstitucionālo statusu. kas varētu apdraudēt to neatkarību. Galvenais secinājums no šī lēmuma ir tas, ka juridiskajām reformām, jo īpaši tām, kas skar tiesu procesus, ir jābūt cieši saņotām konstitucionālajos principos un respektējošām, nodrošinot līdzsvarotu pieeju, kas aizstāv gan sabiedrības intereses, gan pamattiesības.

Slovākija

Tiesiskais regulējums un pamatinformācija. Standarta un pašregulējošas periodiskas pārbaudes procedūras tiesnešiem Slovākijas Republikā ir attīstījušās, to pamatā ir Vācijas modelis, kas vēlāk pielāgots, lai risinātu tiesu neatkarības jautājumus. Tieslietu padomes izveide 2002. gadā iezīmēja nozīmīgu pavērsienu, ieviešot tiesnešu iecelšanas un atbrīvošanas no amata leģitimitāti. Konstitūcijas grozījumi 2014. gadā un turpmākās reformas 2020. gadā pilnveidoja tiesnešu regulārās novērtēšanas mehānismus, koncentrējoties uz tiesnešu kompetences novērtēšanu un ieviešot autonomijas, individualitātes un nelemtības principus (lai nodrošinātu, ka novērtēšanas process tieši neietekmē vai nenosaka tiesnešu kompetenci). lēmumu pieņemšanu tiesas lietās, tādējādi saglabājot tiesnešu neatkarību). Tiesnešu padome

³⁷ Damir Kontrec, Sigurnosne provjere sudaca u Republici Hrvatskoj, Fondacija Centar za javno pravo, 2022, pieejams: https://usfbih.ba/wp-content/uploads/2022/05/Damir_Kontrec-Sigurnosne_provjere_sudaca_u_RH.pdf.

ir būtiska loma standarta tiesnešu atlasē, pārbaudot visaptverošu atlases procesu, kas ietver rakstisku un mutisku novērtēšanu. 2020. gada reformā tika uzsvērtā Tieslietu padomes autonomija izpildiestāžu sniegto pierādījumu izvērtēšanā, nodrošinot individualizētu pārbaudi un atstājot galīgo lēmumu par tiesnešu kompetenci Augstākās administratīvās tiesas ziņā. Standarta un periodiskās novērtēšanas process ietver izmeklēšanas un novērtēšanas posmus Tieslietu padomē, un tiesnešu pārstāvība padomē tiek uzskatīta par būtisku neatkarības un objektivitātes saglabāšanai. Pārbaudes komisijas,

kā noteikts Tieslietu padomes likumā, šie kritēriji arī ir saistoši. Disciplinārlietas nosaka tiesneša kompetences priekšnoteikumu zaudēšanu, jo īpaši, ja tiek konstatēta tiesneša saistība ar organizēto noziedzību. Novērtēšanas rezultāti kalpo par pamatu Augstākās administratīvās tiesas lēmumam par disciplinārsodiem. Visā šajā procesā galvenais ir taisnīguma principu un tiesību uz taisnīgu tiesu ievērošana.

Negatīva novērtējuma sekas, jo īpaši tiesnešu piespiedu atstādināšana, prasa rūpīgi apsvērt visu procesu. Ņemot vērā tiesu sistēmas klasifikāciju civildienestā, tai ir jāatbilst standartiem, kas noteikti ECT lēmumā lietā Vilho Eskelinen un citi pret Somiju³⁸ un kas ietver ar likumu izveidota neatkarīga un objektīva tiesa, iesaistīšanos sacīkstes procesā un pierādījumu vākšanas likumības nodrošināšanu. Slovākijas Republikas pilsonim, kas var pretendēt uz tiesneša amatu, ir jāatbilst Konstitūcijā un Likumā par tiesnešiem un šķīrējtiesnešiem izklāstītajiem kritērijiem, kas ietver morāles standartus un godprātību, un tam nav jābūt saistītam ar personām, kas iesaistītas organizētā noziedzībā. Tiesnešiem ir pastāvīgi jāatbilst šiem standartiem visā amata pilnvaru laikā, lai saglabātu tiesu funkciju neatkarību un objektivitāti. Tieslietu padome, pildot savus konstitucionālos pienākumus, sagatavo atzinumus par kandidātu piemērotību, uzrauga, kā tiesneši ievēro standartus, un pārvalda ar finansēm saistītos aspektus. Tieslietu padomes komisija trīs locekļu sastāvā, pamatojoties uz valsts iestāžu sniegto informāciju, izvērtē, vai kandidāti vai tiesneši atbilst šiem priekšnoteikumiem.

Disciplinārsodi. Disciplinārlietas var ierosināt, ja šaubas saglabājas. Valsts iestādēm, izņemot izlūkdienestus, ir pienākums sniegt nepieciešamo informāciju Tieslietu padomes lēmumu pieņemšanai. Tieslietu padome šo informāciju izmanto ierobežoti, lai saglabātu tiesnešu neatkarību, objektivitāti un tiesības uz privātumu. Tiesnešus, par kuru kompetenci ir šaubas, Tieslietu padome var uz laiku atstādināt no amata; Tieslietu padome izstrādā īpašas vadlīnijas, kas reglamentē atstādināšanas ilgumu, atalgojuma apsvērumus un atstādināšanas atcelšanas nosacījumus. Nopietni disciplinārpārkāpumi ietver amata priekšnoteikumu neievērošanu vai iesaistīšanos aizliegtās attiecībās ar personām, kas saistītas ar organizēto noziedzību. Tieslietu padome veic dažādu kategoriju, tostarp tiesnešu amatu kandidātu, tiesnešu, kas pārcelti no vienas tiesas uz citu, un jauno tiesu izveidē iesaistīto tiesnešu, *ex-lege* uzraudzību. Noteikumi īpaši attiecas uz uzraudzību saistībā ar saistību ar organizēto noziedzību. Tieslietu padomes komisija var pieprasīt un izvērtēt informāciju no valsts iestādēm, tostarp izlūkdienestiem, par tiesneša iespējamām saiknēm ar organizēto noziedzību, lai nepieciešamības gadījumā varētu ierosināt disciplinārlietu. Komisija izvērtē iegūto informāciju, ļauj tiesnesim atbildēt un, ja nepieciešams, ierosina disciplinārlietu. Papildus kompetences priekšnoteikumiem Tieslietu padome pārbauda tiesnešu finanšu deklarāciju pilnīgumu, iespējams, rūpīgi pārbaudot īpašuma pieaugumu, kas pārsniedz ienākumus vai

³⁸ Spriedums lietā Vilho Eskelinen un citi pret Somiju (Lieta Nr. 63235/00). [Lielās palātas spriedums]. <https://hudoc.echr.coe.int/ukr#%7B%22itemid%22:%5B%22001-80249%22%5D%7D>.

šaubas par īpašuma izcelsmi. Nepieciešamības gadījumā Tieslietu padomes komiteja var organizēt tiesneša publisku uzklaušīšanu, saglabājot privātumu un datu aizsardzību.

Izlūkdienestu iesaistes konstitucionālā ietekme: skatīt lietas pielikumā.

PILNVĒRTĪGA PĀRBAUDE

Albānija

Vetēšanas tiesiskais regulējums. Grozītajā Konstitūcijā³⁹ ir atzīts, ka pārbaudes process ir pasākums, lai atjaunotu tiesiskuma pienācīgu darbību, nodrošinātu patiesu tiesnešu neatkarību un atjaunot sabiedrības uzticēšanos tiesu iestādēm. Albānijas parlaments pieņēma pagaidu konstitucionālos noteikumus, kas saistīti ar pārbaudes procesu, un Likumu Nr. 84/2016 *"Par tiesnešu un prokuroru pārejas posma atkārtotu novērtēšanu Republikā"*.

Albānijas Republikā ⁴⁰.

Process. Lai sasniegtu šos mērķus, atestācijas process sastāv no visu amatā esošo tiesnešu un prokuroru atkārtotas novērtēšanas, pamatojoties uz trim apsvērumiem: mantu, pagātni (*t. i.*, nepiemērotām saiknēm ar organizēto noziedzību) un profesionālo kvalifikāciju.

Starptautiskā uzraudzības operācija (SJO). Starptautiskā uzraudzības operācija (SJO) tika izveidota, lai atbalstītu pārbaudes procesu, uzraugot un pārraugot visu procesu. IMO izveides mērķis bija stiprināt pārredzamību, atjaunot sabiedrības uzticēšanos tiesu varai, kā arī uzraudzīt un atbalstīt procesa likumību. Venēcijas Komisija uzskatīja, ka SJO izveide atbilst tiesiskuma principam, jo tai nav lēmumu pieņemšanas pilnvaru. SJO sastāv no starptautiskajiem novērotājiem, kuriem ir vismaz 15 gadu pieredze kā tiesnešiem vai prokuroriem tiesu iestādēs savās valstīs. Viņi palīdz visā pārbaudes procesā un ir tiesīgi sniegt ieteikumus par pārbaudes kandidātu atlasī, pieprasīt disciplinārlietas ierosināšanu un uzraudzīt visu procedūru.

Pārbaudes struktūras sastāvs. Iestādes, kas veic pārbaudes procesu, ir: Neatkarīgā kvalifikācijas komisija (NKK), kas sastāv no četrām pastāvīgām pirmās instances kolēģijām, kurās katrā ir trīs locekļi; Sabiedriskais komisārs (SK), kas sastāv no diviem locekļiem; un Apelācijas palāta (AK), kas sastāv no septiņiem tiesnešiem un lemj kolēģijās pa pieciem locekļiem. Viņu pilnvaru laikā viņi nedrīkst ieņemt citus amatus vai strādāt citā amatā. IQC un PC locekļiem ir tāds pats statuss kā Augstākās tiesas tiesnešiem, savukārt AC locekļiem ir Konstitucionālās tiesas tiesnešu statuss. Viņu funkcijas nav savienojamas ar jebkādiem citiem amatiem, kas var apdraudēt viņu objektivitāti vai radīt interešu konfliktu, nodrošinot viņu funkciju integritāti, un IQC un AK pilnvaras beigsies pēc piecu gadu darbības (tika pagarinātas vēl uz diviem gadiem). AK pilnvaras beigsies pēc deviņiem darbības gadiem.

³⁹ Konstitūcijas pilns teksts, kurā ietverti pagaidu noteikumi par pārbaudes procesu, ir atrodams šajā saitē: https://www.gjk.gov.al/web/constitution_of_albania_1722.pdf.

⁴⁰ Likuma Nr. 84/2016 pilnu tekstu var atrast šajā saitē: [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-REF\(2016\)062-e](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-REF(2016)062-e).

Pārbaudes struktūru locekļu atlases procedūra. Pārbaudes iestāžu locekļus izvēlas un ieceļ Parlaments. SJO ir iesaistīta pārbaudes iestāžu locekļu kandidātu atlasē. SJO ir būtiska loma šajā procesā, izvērtējot visus kandidātus un sastādot to kandidātu sarakstu, kuri atbilst juridiskajiem kritērijiem. Parlamenta ad hoc komiteja izskata SJO ieteiktos kandidātus un pēc tam ierosina tos Parlamentam, kuram ir konstitucionālas pilnvaras veikt galīgās iecelšanas pārbaudes iestādēs. Kritēriji, pēc kādiem tiek atlasīti IQC, PC un AC locekļi, ir tikpat stingri kā tiesnešu iecelšanas kritēriji. Šo iestāžu locekļiem katru gadu ir jāatklāj informācija par savu īpašumu, kas tiek publicēta. Viņiem ir arī jādeklarē un aktīvi jāizvairās no interešu konflikta situācijām, jo, ja viņi to nedara, tiek uzskatīts par nopietnu disciplinārpārkāpumu. Šo pārbaudes iestāžu locekļi ir atbildīgi saskaņā ar pašpārvaldes disciplinārā mehānisma, kas paredzēts viņu atbildības un integritātes nodrošināšanai. Disciplinārlietu procedūru var uzsākt pēc cita locekļa pieprasījuma. Izmeklēšanu veic no AC locekļu vidus ievēlēts tiesnesis, savukārt par iespējamiem pārkāpumiem lemj Disciplinārā komisija, ko veido trīs ievēlēti AC tiesneši. Disciplinārie pasākumi notiek saskaņā ar tiesnešiem un prokuroriem piemērojamiem tiesību aktiem, nodrošinot konsekventu un taisnīgu pieeju profesionālo standartu uzturēšanai.

Pārbaudes procedūras. Pārbaudes process ietver vairākus galvenos posmus, sākot ar *kvalifikācijas deklarācijas* iesniegšanu. Tiesneši šo deklarāciju iesniedz Augstākās Tieslietu padomes inspekcijai, savukārt prokurori to iesniedz attiecīgajai iestādei. Ģenerālprokuratūrā. Šī kvalifikācijas novērtējuma mērķis ir identificēt personas, kuras, iespējams, nav pilnībā kvalificētas savu pienākumu veikšanai, un noteikt, vai viņu trūkumus var novērst, izmantojot apmācību. Pēc tam, kad ir saņemta kvalifikācijas deklarācija, attiecīgā novērtēšanas struktūra - vai nu tiesnešu inspekcija, vai Ģenerālprokuratūras attiecīgā iestāde attiecībā uz prokuroriem - veic novērtēšanu. Šajā procesā tiek pārbaudīta deklarācijā sniegtā informācija un novērtēta subjekta kvalifikācija. Pēc šīs pārbaudes pabeigšanas tiek sagatavots detalizēts un pamatots ziņojums, kas tiek iesniegts pārbaudes iestādēm.

Papildus kvalifikācijas novērtējumam ir jāiesniedz arī *mantiskā stāvokļa deklarācija*, kas tiek iesniegta Augstajai mantiskā stāvokļa deklarēšanas un interešu konflikta revīzijas inspekcijai (HIDAACI). Šī aktīvu novērtējuma mērķis ir noteikt, vai pārbaudāmajiem subjektiem ir aktīvi, kas pārsniedz to likumīgos ienākumus, vai arī tie nav precīzi un pilnībā atklājuši savus un saistīto personu aktīvus. Pēc aktīvu deklarācijas saņemšanas HIDAACI veic revīziju. Šīs revīzijas beigās HIDAACI sagatavo detalizētu un pamatotu ziņojumu, kurā norāda aktīvu deklarācijas precizitāti un aktīvu finanšu avotu likumību. Arī šis ziņojums tiek iesniegts pārbaudes iestādēm, lai tās varētu pieņemt lēmumu.

Personām, uz kurām attiecas pārbaude, jāiesniedz *deklarācija par izcelsmi* Klasificētās informācijas drošības direktoriijā (CISD). Šīs biogrāfiskās pagātnes novērtēšanas mērķis ir identificēt jebkādas nepiemērotus kontaktus vai saistību ar personām, kas iesaistītas organizētajā noziedzībā. Pēc deklarācijas saņemšanas tiek izveidota darba grupa, kuras sastāvā ir CISD, Valsts izlūkošanas dienesta un Iekšējās izlūkošanas un sūdzību dienesta pārstāvji. Šīs grupas uzdevums ir pārbaudīt deklarācijā sniegtās informācijas pareizību un izmeklēt iespējamās saiknes ar organizēto noziedzību. Lai veiktu šo novērtējumu, darba grupa iegūst

dokumenti un informācija no dažādām Albānijas un ārvalstu iestādēm. Tomēr pastāv izņēmumi attiecībā uz noteiktas informācijas izpaušanu, jo īpaši, ja tā varētu apdraudēt avota drošību vai ja informācijas neizpaušanu pieprasa ārvalstu valdība. Kad izmeklēšana ir pabeigta, CISD sagatavo detalizētu un pamatotu ziņojumu. Šajā ziņojumā, kas tiek publicēts, ir izklāstīti novērtējuma secinājumi, norādot deklarācijas pilnīgumu un patiesumu un apstiprinot, vai attiecīgā persona ir veikusi izmeklēšanu.

ir bijuši neatbilstoši kontakti ar personām, kas iesaistītas organizētā noziedzībā. Pēc tam šis ziņojums tiek iesniegts pārbaudes iestādēm, lai tās to izskatītu un pieņemtu lēmumu. Venēcijas komisija uzskata, ka tādas iestādes kā HIDAACI vai CISD, kas piedalījās pārbaudes procesā, galvenokārt pilda atbalsta un palīgfunkcijas, kuru mērķis ir palīdzēt jaunajām iestādēm īstenot to pilnvaras. Neraugoties uz to iesaistīšanos, galīgo lēmumu pieņemšanas pilnvaras pārbaudes procesā saglabā Neatkarīgā komisija.

un Apelācijas palāta. Saskaņā ar Albānijas konstitucionālajiem noteikumiem šīs iestādes darbojas kā neatkarīgas un objektīvas tiesu iestādes. Tomēr oficiālo iestāžu loma, kā norādīja Venēcijas komisija, ir jāsaprot *"saskaņā ar Eiropas standartiem, ka tiesā iesniegtos pierādījumus sākotnēji iegūst izpildiestādes, piemēram, policija vai prokuratūra. Ja to izvērtēšana, t. i., to ticamības un tiem piešķiramā svara novērtējums, ir tiesas kompetencē, tas nav uzskatāms par tiesas kompetencē esoša*

Citiem vārdiem sakot, HIDAACI vai CISD ieguldījums būtu jāskata to atbalstošo funkciju kontekstā. Tās sniedz nepieciešamo informāciju un provizoriskus novērtējumus, bet tām nav galīgā teikuma lēmumu pieņemšanā. Šāda kārtība nodrošina, ka tiesu varas kodols - pieņemt galīgos lēmumus pārbaudes procesā - tiek saglabāts konstitucionāli noteiktajās neatkarīgajās tiesu iestādēs.

Neatkarīgās kvalifikācijas komisijas (NK) un Apelācijas palātas (AK) uzdevums ir *konstatēt faktus un apstākļus*. Lai to izdarītu, tās *cita starpā* var iegūt juridiskus dokumentus, apkopot pārskatāmā subjekta un sabiedrības liecības, vākt liecinieku liecības, pieprasīt ekspertu atzinumus un veikt pārbaudes. Šīs iestādes sadarbojas ar valsts iestādēm, privātpersonām un juridiskām personām, gan vietējām, gan ārvalstu, lai pārbaudītu subjektu deklarāciju precizitāti un patiesumu. IO ir līdzīgas izmeklēšanas pilnvaras. Izmeklēšanas procesa laikā subjektam ir pienākums sadarboties ar pārbaudes veicējiem.

iestādēm, un viņa gatavība to darīt tiek ņemta vērā lēmumu pieņemšanas procesā. Kad izmeklēšana ir pabeigta, subjektam ir tiesības piekļūt savai lietai. Pēc tam IQC uzaicina subjektu uz publisku uzklaušīšanu, kurā piedalās IO. Šīs uzklaušīšanas laikā subjekts tiek informēts par IQC konstatējumiem, un viņam ir iespēja atbildēt uz IQC un IO uzdotajiem jautājumiem. Ja IQC secina, ka ir nepieciešami disciplinārsodi,

tā pieņem pamatotu lēmumu. Ar šo lēmumu var noteikt vai nu profesionālās apmācības apturēšanu uz vienu gadu, vai arī subjekta atlaišanu. Alternatīvi, ja netiek uzskatīts, ka disciplinārsods ir nepieciešams, IQC var apstiprināt tiesnesi vai prokuru par piemērotu savam amatam.

Pārbaudāmajam subjektam un valsts komisāram ir tiesības pārsūdzēt IQC lēmumu AC. IOK var ieteikt KP iesniegt pārsūdzību, un, ja KP nolemj neievērot šos ieteikumus, tai jāiesniedz rakstisks lēmuma pamatojums.

AK izskata faktus un var labot visas IQC pieļautās procesuālās kļūdas, ņemot vērā

⁴¹ Eiropas Komisija "Demokrātija caur tiesībām" (Venēcijas komisija). (2016. gada decembris). *Albānija Amicus Curiae Brief Konstitucionālajai tiesai par Likumu par tiesnešu un prokuroru pārejas posma atkārtotu novērtēšanu (Vetting Law)*. [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD\(2016\)036-e](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD(2016)036-e).

ņemot vērā pārbaudāmā subjekta pamattiesības. AK ir tiesīga apstiprināt, grozīt vai atcelt CVK lēmumu, bet nevar lietu atdot atpakaļ CVK. .

IQC vai AC pieņemtais lēmums tiek pabeigts slēgtā sēdē, kurā piedalās IO, un tas tiek publiski paziņots uzklaušanās beigās. IO ir iespēja pievienot galīgajam lēmumam atšķirīgu vai vienprātīgu atzinumu.

Venēcijas Komisijas atzinumi. Venēcijas komisija un Konstitucionālā tiesa ir novērtējušas Albānijas pārbaudes procesu, atzīstot, ka tas atbilst starptautiskajiem un konstitucionālajiem standartiem un ir vērsts uz neatkarīgas, taisnīgas un pārredzamas tiesu sistēmas veicināšanu. Pilnvērtīgs process kā vispārējs pasākums, kas vienlīdz attiecas uz visiem tiesnešiem, pēc būtības nav pretrunā Konvencijas 6. pantam. Venēcijas komisija uzsvēra nepieciešamību veikt pārbaudes pasākumus korupcijas apkarošanai, raksturojot tos kā ārkārtējus un pēc būtības stingri pagaidu pasākumus. Tika atzīts, ka pārbaudes struktūrām, jo īpaši IQC un Apelācijas palātai, piemīt tiesu varas iezīmes. Šī atzišana ietver to neatkarību, objektivitāti un to, ka tās ir izveidotas kā tribunāli saskaņā ar likumu. Turklāt tika konstatēts, ka Vetting Act garantē tiesības uz taisnīgu tiesu ar noteiktām procedūrām, pārredzamību un pamatotiem lēmumiem. Venēcijas komisija pamatoja godprātības pārbaudi ieviešanu pārbaudes procesā, uzskatot, ka šīs pārbaudes ir ļoti svarīgas, lai aizsargātu valsts drošības intereses un novērstu nepiemērotus sakarus starp tiesnešiem un organizēto noziedzību⁽⁴²⁾.

Albānijas Konstitucionālās tiesas lēmums app. Nm.2/2017 par pārbaudes procesa konstitucionalitāti.

Satversmes tiesa ar balsu vairākumu nolēma, ka Vetēšanas likums atbilst Konstitūcijai, un noraidīja lūgumrakstā norādītos pamatus. Tiesa pievērsās bažām par varas dalīšanu, uzsverot, ka Konstitūcija pilnvaro Neatkarīgo kvalifikācijas komisiju (NKL) veikt sākotnējo atkārtotu izvērtēšanu, ļaujot iesniegt apelācijas sūdzības Apelācijas palātā, kas saistīta ar Konstitucionālo tiesu. Tiesa uzskatīja, ka pārējām pārbaudēs iesaistītajām iestādēm ir palīgfunkcijas, un galīgā uzraudzība un lēmumu pieņemšana ir uzticēta IQC un Apelācijas palātai, nodrošinot to neatkarību un objektivitāti.

Risinot bažas par tiesisko noteiktību, Konstitucionālā tiesa uzsvēra, ka visus tiesnešus, tostarp Augstākās tiesas un Konstitucionālās tiesas tiesnešus, un prokurorus, tostarp ģenerālprokuru, profesionāli novērtēs viena un tā pati iestāde. Tiesa uzsvēra, ka nelabvēlīgs novērtējums tiks veikts tikai gadījumos, kad tiks pieļautas būtiskas kļūdas vai pastāvīgs kļūdainu spriedumu modelis, kas norāda uz profesionālās kompetences trūkumu. Attiecībā uz iespējamiem pamattiesību ierobežojumiem tiesa pamatoja, ka iejaukšanās ir nepieciešama, lai apkarotu korupciju un atjaunotu sabiedrības uzticību tiesu sistēmai, saskaņojot to ar valsts drošību, sabiedrisko kārtību un tiesību un brīvību aizsardzību. Tiesa uzsvēra pārbaudes iestāžu pienākumu ievērot Eiropas standartus un tiesu praksi. Pievēršoties bažām par tiesībām uz taisnīgu lietas izskatīšanu, Konstitucionālā tiesa apgalvoja, ka IQC un Apelācijas palāta būs neatkarīgas, objektīvas un darbosies, pamatojoties uz likumības, proporcionalitātes un taisnīguma principiem.

⁴² Turpat.

Albānijas Konstitucionālās tiesas lēmums par pārbaudes procesu. Konstitucionālās sūdzības izskatīšanas laikā Albānijas Konstitucionālā tiesa konsultējās ar Venēcijas komisiju, kā rezultātā tika apstiprināta procesā iesaistīto pārbaudes iestāžu neatkarība un objektivitāte⁴³. Tika uzskatīts, ka IQC un Apelācijas palātai ir plašas pilnvaras neatkarīgi izvērtēt pierādījumus un pieņemt lēmumus saskaņā ar Eiropas standartiem. Tiesa konstatēja, ka Vetēšanas likuma noteikumi par locekļu kvalifikāciju, viņu iecelšanas metodēm un administratīvo procedūru piemērošanu veicina nodrošinātu pārbaudes struktūru neatkarību un taisnīgumu. Turklāt Tiesa pievērsās disciplināro sankciju piemērošanai pārbaudes procesā. Tā atzina, ka, lai gan pastāv prezumpcija par labu disciplinārsodiem noteiktos gadījumos, šī prezumpcija ir īpaši ierobežota pārbaudes procesa kontekstā. Šajā procesā tiek ievēroti pārredzamības principi, un tas ietver publisku uzklausišanu un pamatotu lēmumu pieņemšanu.

Bosnija un Hercegovina

Tiesiskais regulējums un pamatojums. Tiesu iestāžu pārbaudes procesa uzsākšanu Bosnijā un Hercegovinā veicināja sarežģītās ekonomiskās, sociālās un politiskās problēmas, kas valstī radās pēc kara. Tiesu sistēma saskārās ar lielu lietu (jo īpaši kara noziegumu lietu) slodzi, nepietiekamiem resursiem un sarežģītu organizatorisko struktūru. Bosnijas un Hercegovinas tiesu sistēma bija sadalīta četrās dažādās sistēmās. Bosnijas un Hercegovinas Federācijas ietvaros pastāvēja arī paralēlas tiesu struktūras kantonu līmenī. Sadarbība starp iestādēm bija nepietiekama, finansējums bija nekonsekvents, un kapitālieguldījumu trūkuma dēļ telpas bija nepiemērotas. Tiesiskais regulējums jāva tiesu iestāžu amatpersonas varēja iecelt likumdevējas un izpildvaras iestādes, kā rezultātā politiski ietekmētas amatpersonas bieži vien nebija pietiekami kvalificētas. Atzīstot šīs problēmas, Apvienoto Nāciju Organizācijas Drošības padome 1998. gadā uzsāka Tiesu sistēmas novērtēšanas programmu (JSAP)⁴⁴. Šīs programmas uzdevums bija novērtēt tiesu sistēmas tehniskos, institucionālos un politiskos aspektus. Trīspadsmit ziņojumos, ko sagatavoja JSAP uzsvēra, ka steidzami jāveic reformas, īpaši uzsverot tiesu iestāžu neatkarības trūkumu. Lai risinātu šīs problēmas, 2001. gadā tika izveidota Neatkarīgā tiesu komisija (NSK), kuras uzdevums bija vadīt tiesu sistēmas reformas. Sākotnēji pārbaudes procesu veica vietējās komisijas, kurās tiesneši bija atbildīgi par savu kolēģu novērtēšanu. Tomēr šī pieeja izrādījās neefektīva, jo tai bija raksturīga subjektivitāte. Rezultātā tika pieņemta visaptverošāka un stingrāka pārbaudes metode. Tiesnešiem bija publiski jāpiesakās amatam un jāatbilst īpašiem kritērijiem, kas paredzēti, lai nodrošinātu iecelšanas procesa pārredzamību un objektivitāti. Šīs pārskatītās pieejas galvenie mērķi bija uzlabot tiesiskuma kvalitāti, veicināt tiesu neatkarību un izveidot ilgtspējīgu, nepolitisku tiesu iestāžu darbinieku iecelšanas sistēmu.

⁴³ Turpat. punkts.

⁴⁴ Apvienoto Nāciju Organizācijas Drošības padome. (1998. gada jūlijs). *Rezolūcija 1184(1998)*. Pieņemta Drošības padomes 3909. sesijā. sanāksmē 1998. gada 16. jūlijā. <http://unscr.com/en/resolutions/1184>

Pārbaudes iestādes. IJC vadīja visaptverošu reformu iniciatīvu, lai stiprinātu tiesu iestāžu neatkarību un efektivitāti Bosnijā un Hercegovinā. Šīs iniciatīvas ietvaros valsts un administratīvo vienību līmenī tika izveidotas trīs galvenās tiesu iestādes, kurās ietilpst gan starptautiskie, gan vietējie locekļi. Šīs struktūras bija Augstākās tiesnešu un prokuroru padomes, kuru uzdevums bija veikt tādas svarīgas funkcijas kā tiesnešu un prokuroru atlase, iecelšana, disciplinēšana, pārcelšana un atcelšana.

Turpmākais pārstrukturēšanas process, ko organizēja IJC, izraisīja vairāk nekā 30 % pirmās instances tiesu slēgšanu. Pēc tam tika noteikts optimālais vajadzīgais tiesnešu un prokuroru skaits, pamatojoties uz lietu noslodzi, kā rezultātā to skaits tika samazināts par gandrīz 30 %. Atkārtotas iecelšanas procedūras mērķis bija uzlabot tiesu sistēmas l o c e k ļ u kvalitāti un profesionalitāti, vienlaikus panākot līdzsvarotu pārstāvību saskaņā ar konstitucionālajiem noteikumiem. Tomēr šis process izpelnījās kritiku, jo īpaši no starptautisko novērotāju puses, kuri pauda bažas par iespējamiem draudiem tiesu neatkarībai un politiskās iejaukšanās iespēju. Tika arī uzskatīts, ka atkārtotas iecelšanas procedūra varētu būt pretrunā konstitucionālajam principam par tiesnešu neatceļamību. Lai mazinātu šīs bažas, tika izveidots Disciplinārā prokurora birojs. Šis birojs ir atbildīgs par sūdzību izmeklēšanu pret tiesnešiem un prokuroriem, nodrošinot minimālo taisnīgas tiesas standartu ievērošanu.

Grozījumi Bosnijas un Hercegovinas administratīvo vienību konstitūcijās atcēla tiesnešiem g a r a n t ē t o mūža pilnvaru termiņu, uzsākot atkārtotas iecelšanas procesu, izmantojot atklātās vakances. Procedūra ietvēra pakāpenisku pieteikumu iesniegšanu, tostarp visaptverošu dokumentāciju un rakstveida paraugu. Lai gan tika ņemtas vērā sabiedrības sūdzības par tiesnešu un prokuroru rīcību konflikta periodos, šādu sūdzību lielais skaits kavēja iespēju veikt neatkarīgu izmeklēšanu, kā rezultātā padomju pieņemtajos lēmumos par iecelšanu amatā bija dažas pretrunas. Iecelšanas komisija izvērtēja kvalifikāciju, un pēc ieteikumu saņemšanas padome publiski paziņoja savus lēmumus. Pretendentiem bija tiesības iepazīties ar savu dokumentāciju un izteikt komentārus par to, tādējādi nodrošinot pārredzamību. Etniskā pārstāvība saskaņā ar konstitucionālajām un juridiskajām prasībām tika rūpīgi ievērota. Darbā esošie tiesneši un prokurori, kuri netika atkārtoti iecelti amatā, parasti centās panākt atkārtotu iecelšanu. Tie, kuri galu galā netika atkārtoti iecelti amatā, saņēma finansiālu kompensāciju. Paziņojumi par vakancēm, kuros tika izsludinātas vairāk nekā tūkstoš amata vietas, bija par iemeslu tam, ka līdz 2004. gadam tika aizpildītas 878 amata vietas. Jāatzīmē, ka aptuveni 30 % iepriekš strādājušo tiesnešu un prokuroru netika atkārtoti iecelti amatā, un 18 % atlasīto kandidātu bija jauni amata kandidāti. Tikai 21 % personu, kas iepriekš bija strādājušas par tiesas priekšsēdētāju vai galveno prokuroru, tika atkārtoti ieceltas amatā, kas liecina par atkārtotas iecelšanas procedūras ietekmi uz valsts tiesu sistēmas pārveidošanu un līdzsvarošanu.

Bosnijas un Hercegovinas Augstākā tiesu un prokuratūras padome. Bosnijas un Hercegovinas Augstās tiesnešu un prokuroru padomes (AJPT) izveide tika uzskatīta par būtisku, lai nodrošinātu vienotus standartus tiesnešu un prokuroru iecelšanai amatā un viņu disciplinārās atbildības noteikšanai visā valstī. Šis solis bija izšķirošs ne tikai tiesu sistēmas konsekvences nodrošināšanai, bet arī Bosnijas un Hercegovinas pievienošanās procesam Eiropas Savienībai. Eiropas Komisija savā priekšizpētē norādīja, ka ir jāizveido tieslietu un iekšlietu komisiju kā galveno prasību, lai sāktu sarunas par Stabilizācijas un asociācijas programmas īstenošanu.

Šobrīd HJPC reģionālajā kontekstā izceļas kā Tieslietu padome, kas cieši atbilst augstākajiem Eiropas standartiem, kuri noteikti Eiropas Tiesnešu konsultatīvās padomes atzinumā Nr. 10⁽⁴⁶⁾. HJPC kompetence ir noteikta HJPC likuma 17. pantā, piešķirot tai ekskluzīvu kompetenci iecelt tiesnešu amatus un noteikt tiesnešu pienākumu izpildītāju disciplinārbildību.

Gūtā pieredze. HJPC nobeiguma ziņojumā par laika posmu no 2002. līdz 2004. gadam ir sniegta šāda informācija.

Šajā laikposmā HJPC veiksmīgi aizpildīja 92 % no 953 tiesnešu un prokuroru amatiem, kas ir nozīmīgs sasniegums.⁽⁴⁷⁾ Šajā laikposmā HJPC veiksmīgi aizpildīja 92 % no 953 tiesnešu un prokuroru amatiem, kas ir ievērojams sasniegums. Tomēr 75 amata vietas palika neaizpildītas, kas tika skaidrots ar kvalificētu mazākumtautību kandidātu trūkumu. Jāatzīmē, ka aptuveni 30 % no esošajiem tiesnešiem un prokuroriem, kuri atkārtoti pieteicās, netika atkārtoti iecelti amatā, kas liecina par pārbaudes procesa stingrību. Turklāt 18 % no ieceltajiem kandidātiem bija jauni ārējie kandidāti, kas norāda uz to.

Jaunu talantu pieplūdumu tiesu sistēmā. Lai gan pārbaudes process bija sarežģīts, tas deva ievērojamus uzlabojumus tiesu sistēmā.

Tomēr sabiedrības uzticības atjaunošana tiesu varai joprojām ir pastāvīgs izaicinājums. Situāciju sarežģītāku padarīja straujā jaunu likumu pieņemšana, kas bija daļa no reformu programmas. Bosnijā un Hercegovinā 2002.-2004. gada pārbaudes process izceļas kā izšķirošais posms valsts pēckonflikta institucionālajā un sistēmiskajā reformā. Ziņojumā atzīts, ka starptautiskā atbalsta nozīmi šo reformu uzsākšanā un īstenošanā. Tajā arī norādīts uz iespējamām problēmām, kas saistītas ar paļaušanos uz ārējo palīdzību, kura, lai gan ir būtiska pārbaudes procesa panākumiem, var radīt atkarību. Šajās pārdomās uzsvērts trauslais līdzsvars starp ārējo palīdzību un attīstību.

pašpietiekamas tiesu sistēmas attīstību.

Serbija

Tiesiskais regulējums. Normatīvais pamats Serbijas tiesu sistēmas locekļu atkārtotai iecelšanai amatā vai pārbaudei 2009. gadā bija nostiprināts konstitucionālajā un tiesiskajā regulējumā. No 2008. līdz 2012. gadam Serbija centās reformēt tiesu sistēmu, lai uzlabotu tās efektivitāti un atgūtu sabiedrības uzticību. Konstitucionālais pamats šiem plašajiem pasākumiem bija atrodams Serbijas 2006. gada Konstitūcijā⁽⁴⁸⁾. Konstitucionālajā likumā par Konstitūcijas īstenošanu⁽⁴⁹⁾

⁴⁵ Eiropas Savienības Oficiālajā Vēstneši. (2015. gada jūnijs). *Stabilizācijas un asociācijas nolīgums starp Eiropas Kopienām un to dalībvalstīm, no vienas puses, un Bosniju un Hercegovinu, no otras puses*. (Document 22015A0630(01)). <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celext%3A22015A0630%2801%29>

⁴⁶ Eiropas Tiesnešu konsultatīvā padome. (2007. gada novembris). *Tiesnešu konsultatīvās padomes Atzinums Nr. 10(2007)*. *Eiropas Tiesnešu konsultatīvā p a d o m e (CCJE) Eiropas Padomes Ministru komitejas uzmanībai par Tiesu iestāžu padomi sabiedrības labā*. <https://rm.coe.int/168074779b>.

⁴⁷ Bosnijas un Hercegovinas Augstākā tiesnešu un prokuroru padome, 2004. gada ziņojums. (2005. gada februāris). <https://vstv.pravosudje.ba/vstvfo/B/141/article/2155>

⁴⁸ Serbijas Republikas Oficiālais Vēstnesis. *Serbijas Republikas Konstitūcija*. Gazette Nr. 98/06. <http://www.ustavni.sud.rs/page/view/en-GB/235-100028/constitution>

⁴⁹ Serbijas Republikas Oficiālais Vēstnesis. *2006. gada Konstitucionālais likums par Konstitūcijas īstenošanu Serbijas Republikas Konstitūcijas*. Gazette No. 98/06. <https://www.refworld.org/pdfid/4b56cae62.pdf>

un statūti, kas reglamentē tiesu iestāžu organizāciju. Saskaņā ar Eiropas Komisijas ziņojumu⁵⁰ tiesu sistēmas reformas rezultātā par 20-25 % samazinājās tiesnešu un prokuroru kopējais skaits, kā rezultātā vairāk nekā 800 no aptuveni 3000 tiesnešu netika atkārtoti iecelti amatā. Šī pārstrukturēšana, kas stājās spēkā 2010. gadā, ietvēra 138 pašvaldību tiesu apvienošanu 34 pamattiesās, 26 augstāko tiesu, četru apelācijas tiesu un Augstākās kasācijas tiesas izveidi. Paralēli tika veiktas izmaiņas prokuratūrā, izveidojot pamata, augstākas un apelācijas prokuratūras, kā arī specializētas nodaļas kara noziegumu un organizētās noziedzības apkarošanai. Turklāt 2010. gadā sāka darboties Administratīvā tiesa un t i k a iecelti Konstitucionālās tiesas locekļi. Neraugoties uz konstitucionālo uzvaru u z varas dalīšanu un tiesu neatkarību, konstitūcijā trūka skaidras aizsardzības pret izpildvaras iejaukšanos tiesu sistēmā. Konstitūcijas 148. panta 1. punktā bija izklāstīti nosacījumi tiesneša amata pilnvaru izbeigšanai, tostarp atbrīvošanai no amata likumā noteiktu iemeslu dēļ. Ar 2006. gada Konstitūciju tika izveidota Augstākā tiesnešu padome un Valsts prokuroru padome, kuras locekļi tika izraudzīti no tiesnešu un ievērojamu juristu vidus⁽⁵¹⁾.

Konstitucionālā likuma par Konstitūcijas īstenošanu⁵² 7. pants izraisīja ievērojamas diskusijas. Šis noteikums, kas šķietami paredzēja tiesu nosaukumu maiņu, noveda pie kolektīvas tiesnešu locekļu atkārtotas iecelšanas, kas bija pretrunā ar konstitucionālo nodrošinājumu, ka tiesnešu amati ir pastāvīgi. Šāda pieeja tika uzskatīta par atkāpšanos no 1990. gada Konstitūcijā noteiktajiem standartiem. Saskaņā ar 2006. gada Konstitūciju konkrēti tiesneša atlaišanas iemesli nebija detalizēti izklāstīti, piešķirot likumdevējam ievērojamu rīcības brīvību noteikt un grozīt šos iemeslus. Rezultātā atkārtotas iecelšanas procesā 830 tiesneši, kuri sākotnēji tika iecelti saskaņā ar 1990. gada Konstitūciju, netika atkārtoti iecelti amatā, un daži tiesneši tika iecelti pirmo reizi. Serbijas Tiesnešu asociācija apstrīdēja dažu Tiesnešu likuma noteikumu (99.-101. pants) konstitucionalitāti. Viņi apgalvoja, ka šie noteikumi, kas paredzēja izbeigt to tiesnešu amatu, kuri nav atkārtoti iecelti saskaņā ar Tiesnešu likumu⁽⁵³⁾ ir pretrunā konstitucionālajām garantijām. Tomēr Konstitucionālā tiesa noraidīja šo sūdzību, vienai personai izsakot atšķirīgu viedokli.

Tiesnešu atkārtotas iecelšanas procedūra, ko veic Augstākā tiesnešu padome. Atkārtotas iecelšanas procesu, ko veica Augstākā tiesnešu padome (VTP), galvenokārt reglamentēja Lēmums par kritēriju un normu noteikšanu kompetences, spējas un cienīguma novērtēšanai tiesnešu un tiesu priekšsēdētāju iecelšanai amatā⁽⁵⁴⁾ šis nolikums, kas izstrādāts sadarbībā ar Venēcijas komisiju, kalpo kā galvenais materiālo tiesību avots tiesnešu iecelšanas procesā.

⁵⁰ Eiropas Komisija. (2010. gada novembris). Komisijas dienestu darba dokuments: Serbija 2010. gada progresa ziņojums, 10. https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/system/files/2018-12/sr_rapport_2010_en.pdf.

⁵¹ Eiropas Komisija "Demokrātija caur tiesībām" (Venēcijas komisija). (2013. gada marts). *Atzinums par Drak Grozījumi Serbijas Tiesu sistēmas likumos*. Atzinums Nr. 709/2012 CDL-AD (2013)005 Or. Angļu val. Pieņemts Venēcijas Komisijas 94. plenārsēdē, Venēcijā, 2013. gada 8.-9. martā. [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD\(2013\)005-e](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD(2013)005-e).

⁵² Rakić-Vodinelić, V., Knežević Bojović, A., and Reljanović, M. (2012). *Tiesu sistēmas reforma Serbijā: 2008-2012*. Center For Advanced Legal Studies. <http://ricl.iup.rs/584/1/2012%20-%20Judicial-Reform-in-Serbia-2008-2012%20-%20VRV%2C%20AKB%2C%20MR.pdf>

⁵³ Serbijas Republikas Oficiālais Vēstnesis. (2010. gada janvāris). *Likums par tiesnešiem*. Nr. 116/2008, 58/2009 - lēmums CC un 104/2009. https://arhiva.mpravde.gov.rs/images/Law%20on%20Judges_180411.pdf

⁵⁴ Serbijas Republikas Oficiālais Vēstnesis. Nr. 49/2009. https://www.ombudsman.org.rs/attachments/048_1-Paziņojums%20par%20pilsonu%20aizsargu%20par%20procesa%20uzsākšanu.doc

un atkārtotas iecelšanas procedūras. Tomēr tā vietā, lai sniegtu pamatotu lēmumu, kas balstīts uz kompetenci, spējām un cienīgumu, HJC iesniedza sarakstu, kurā bija tikai iecelto tiesnešu vārdi, uzvārdi un attiecīgās tiesas vietas, izlaižot būtisku informāciju, piemēram, lēmuma pamatojumu. Tas izraisīja tiesisku cīņu tiem, kuri netika atkārtoti iecelti amatā, tostarp vienai no šī iesnieguma autorēm, kura tika atlaista no amata bez jebkāda paskaidrojuma no atkārtotas iecelšanas iestādes puses. Pēc tam HJC pieņēma kolektīvu lēmumu, kurā bija sniegts vispārējs pamatojums dažu tiesnešu atkārtotai neievēlēšanai amatā. Šajā lēmumā bija noteikts, ka šo tiesnešu pilnvaru termiņš beigsies 2009. gada 31. decembrī. Eiropas Komisijas 2010. gada progresa ziņojumā par Serbiju tika konstatēti daudzi trūkumi atkārtotas iecelšanas procesā. Tie ietvēra bažas par HJC un Valsts prokuratūras padomes neatkarību, pārrēķināmas trūkumu un pretrunīgām procedūrām, jautājumus par objektīvu kritēriju izmantošanu, ierobežoto termiņu atkārtotai iecelšanai amatā, neatbilstošu slepeno dienestu datu izmantošanu un bažas par personiskas informācijas, piemēram, laulāto ģimenes stāvokļa un nodarbošanās, izmantošanu.

Novērtējot HJC tiesnešu iecelšanas kritērijus Serbijā, joprojām nav skaidrs, kā šos kritērijus piemēroja HJC pirmā konstitūcija. Eksperti uzskata, ka HJC, iespējams, nebija pietiekami daudz laika vai, iespējams, nolūka konsekventi piemērot šos kritērijus katrā gadījumā, jo īpaši attiecībā uz kvalifikāciju⁽⁵⁵⁾.

kompetenci, HJC saskaņā ar lēmumu par kritērijiem un standartiem galveno uzmanību pievērša "prasmēm, kas ļauj efektīvi piemērot konkrētas juridiskās zināšanas, risinot tiesas lietas". Tomēr Venēcijas komisija brīdināja, ka šo kritēriju nevajadzētu reducēt uz pabeigto lietu skaitu un to attiecību pret orientējošo normu. Turklāt prezumpcija par cienīguma prezumpcija attiecībā uz esošajiem tiesnešiem atkārtotas iecelšanas lēmumos netika izskaidrota, tādējādi kandidāti un sabiedrība nebija informēti par to, kā VCB definēja un novērtēja šo standartu⁽⁵⁶⁾.

Bažas radīja arī tas, ka trūka pārrēķināmas, HJC noraidot cienīguma prezumpciju. Šādu lēmumu pamatojums bieži palika neatklāts. Anonīmās vēstules, sūdzības un nepārbaudīta informācija dažkārt tika izmantota kā pierādījumi pret lūgumrakstu iesniedzējiem, atgādinot drošības aģentūru drošības pārbaudes ziņojumus⁽⁵⁷⁾. Tieslietu ministrs atklāja, ka policijas un drošības aģentūru dati tiek izmantoti, lemjot par tiesnešu pieteikumiem, tādējādi radot bažas par tiesnešu cienīguma pārbaudi, pamatojoties uz neatklātiem personas datiem. Eiropas Komisijas 2010. gada ziņojumā tika paustas nopietnas bažas par tiesu sistēmas reformām, jo īpaši par tiesnešu un prokuroru atkārtotu iecelšanu amatā. Komisija kritizēja par atkārtotu iecelšanu atbildīgo struktūru, proti, Augstākās tiesnešu padomes un Valsts prokuratūras padomes, nelikumīgo sastāvu, norādot uz pārejošu, nepilnīgu un nepietiekami reprezentatīvu sastāvu, kas atšķiras no Eiropas standartiem. Atkārtotas iecelšanas procedūra nebija pārredzama, apdraudot tiesu neatkarību.

⁵⁵ Eiropas Komisija "Demokrātija caur tiesībām" (Venēcijas komisija). (2009. gada maijs). Komentāri par Tiesnešu un tiesu priekšsēdētāju ievēlēšanas kritēriju un standartu projektu un par Reglamenta projektu par kritērijiem un standartiem Serbijas prokurora amata kandidātu kvalifikācijas, kompetences un cienīguma novērtēšanai. Nr. 628/2009, 6.

⁵⁶ [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL\(2009\)089-e](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL(2009)089-e)
Turpat.

⁵⁷ Blic. Malović: Pri izboru sudija korišćeni podaci policije i BIA. (2019. gada 30. decembris). <http://www.blic.rs/Vesti/Drustvo/170796/Malovic-Pri-izboru-sudija-koriseceni-podaci-policije-i-BIA>. Sk. arī Boljević Dragana, Constitutional Court of the Republic of Serbia and Judicial Reform, 2019, Belgrada, 128. lpp.

padomes, kas darbojās pagaidu sastāvā, palielināja politiskās ietekmes risku. Kopā ar Venēcijas komisiju izstrādātie objektīvie kritēriji tika ignorēti, un tiesneši un prokurori netika uzklausi, kā arī netika sniegti pietiekami paskaidrojumi par lēmumiem.

Kandidāti, kas pirmo reizi tika iecelti amatā, netika intervēti vai novērtēti pēc nopelniem. Kopējais tiesnešu un prokuroru skaits tika aprēķināts neuzticami un korigēts pēc iecelšanas amatā. Neiecelto tiesnešu tiesības pārsūdzēt lēmumu bija ierobežotas līdz Konstitucionālajai tiesai, kurai trūka iespēju veikt visaptverošu pārskatīšanu⁽⁵⁸⁾. Neraugoties uz vairāk nekā 1500 pārsūdzībām, tika izskatīta tikai viena lieta, un Konstitucionālā tiesa atcēla lēmumu procesuālu iemeslu dēļ⁽⁵⁹⁾.

Bažas par pārbaudes procesu. Pēc Augstākās tiesnešu padomes lēmuma tiesneši, kuri netika atkārtoti iecelti amatā, izmantoja pieejamos tiesiskās aizsardzības līdzekļus, un gandrīz visi tiesneši, kuri netika atkārtoti iecelti amatā (aptuveni 1000), iesniedza konstitucionālās sūdzības. Vēlāk, 2010. gada janvārī, pēc Augstākās tiesnešu padomes 2009. gada 25. decembra lēmuma, ievērojams skaits tiesnešu, kuri netika atkārtoti iecelti amatā (kopā 837) - vairāk nekā 630 tiesneši - izmantoja sekundāro tiesiskās aizsardzības līdzekli, iesniedzot pārsūdzību Konstitucionālajā tiesā. gada jūnijā tika pieņemti 564 personalizēti lēmumi, kas nevis atcēla iepriekšējos 2009. gada 25. decembra lēmumus, bet gan "aizvietoja" tos. Konstitucionālā tiesa 2010. gada maijā (*Saveljic* lieta) un 2010. gada decembrī (*Tasic* lieta) ar diviem nozīmīgiem lēmumiem atcēla HJC lēmumus, atsaucoties uz to, ka ir pārkāptas tiesības uz taisnīgu tiesu tiesnešiem, kas nav iecelti amatā⁽⁶⁰⁾.

Lai paātrinātu tiesiskās aizsardzības līdzekļu risināšanu attiecībā uz tiesnešiem, kas nav iecelti amatā, 2010. gada 29. decembrī tika izsludināts grozījums Tiesnešu likumā. Ar šo tiesību aktu tika pabeigta tiesvedība Konstitucionālajā tiesā, ieviests tiesiskās aizsardzības līdzeklis ar atpakaļejošu spēku un nodots

visas tiesvedības tika nodotas izskatīšanai Augstākajā tiesnešu padomē pastāvīgā sastāvā (kas tika ievēlēta vēlāk). Eksperti rūpīgi pārbaudīja pārskatīšanas procesu, uzsverot dominējošos "slēptos" kritērijus, kas nebija saistīti ar kvalifikāciju, kompetenci vai cienīgumu. Process šķita patvaļīgs, jo uzklausišanas bija pārredzamas, bet galu galā neietekmēja galīgo lēmumu. Procedūras nepublicajos posmos tika atklāti daudzi pārkāpumi.

Iekšzemes iestādes, tostarp Sabiedrībai svarīgas informācijas un personas datu aizsardzības komisārs un ombuds, reaģēja uz HJC rīkojumu neievērošanu un izteica iebildumus par tās likumību. Konstitucionālā tiesa konstatēja pušu vienlīdzības principa pārkāpumu, nosodot patvaļīgi pieņemtus lēmumus.

materiālo tiesību piemērošanu. Tā uzdeva atjaunot amatā visus tiesnešus, kuri nav iecelti amatā, uzsverot nepieciešamību HJC atkārtoti pārbaudīt aizdomu pamatojumu. Rezultātā līdz 2012. gada beigām tika anulēti HJC pārskatīšanas lēmumi un atjaunoti 539 tiesneši, kas nav atkārtoti iecelti amatā. Dažādi eksperti un ziņojumi uzsvēra tiesu sistēmas reformas negatīvās sekas, tostarp tiesnešu iebiedēšanu un pasliktinājušos sabiedrības priekšstatu par korupciju tiesu sistēmā. Ievērojama daļa reģistrēto juristu pauda neapmierinātību, atspoguļojot ar reformu saistītās problēmas un pretrunas.

⁵⁸ Skatīt 24. piezīmi. punkts.

⁵⁹ Eiropas Komisija. (2010. gada novembris). *Komisijas dienestu darba dokuments: Serbijas 2010. gada progresa ziņojums*. SEC (2010) 1330, 10. http://europa.rs/upload/documents/key_documents/2010/Rapport%20SR%20TO%20PRESS%20CONF%2008.11.pdf.

⁶⁰ Serbijas Tiesnešu asociācija. (2015). *Snapshots of the Reappointment of Judges in Serbia*. https://www.sudije.rs/files/Snapshot_of_the_reappointment_of_judges_in_Serbia.pdf

Jaunā regulējuma reforma 2021-2023 un gūtā pieredze. Pēc konstitūcijas grozījumiem 2022. gadā Nacionālā asambleja pieņēma jaunus likumus, kas reglamentē tiesu organizāciju, tiesnešus, Augsto tiesnešu padomi, prokuratūru un Augsto prokuratūras padomi. Galvenā reforma šajos likumos ir tiesnešu iecelšanas maiņa; tagad tiesneši ir tiesnešus ieceļ Tieslietu augstā padome, nevis Nacionālā asambleja. Turklāt atbildība par ar neprofesionāliem tiesnešiem saistīto aspektu pārvaldību ir nodota no Tieslietu ministrija - Tieslietu padomei. Ievēribas cienīgs notikums ir četru ievērojamu juristu iekļaušana Tieslietu augstās padomes sastāvā. Tagad tajā ir seši tiesneši, kurus ievēlējuši viņu kolēģi, četri ievērojami juristi, kurus iecēlis Eiropas Savienības Padome. Nacionālā asambleja, un Augstākās tiesas priekšsēdētājs, kurš darbojas ex officio. Līdzīga struktūra ir arī Augstajai prokuratūras padomei, kurā ir 11 locekļi, tostarp pieci prokurori, kurus ievēl kolēģi, četri izcili juristi, kurus ievēl parlaments, un augstākais prokurors un tieslietu ministrs, kas darbojas ex officio.

Pieticīgās tiesnešu algas un pensijas veicina tiesnešu profesijas pievilcības trūkumu, un Serbijas tiesneši ir trešie viszemāk atalgotie pasaulē, pelnot mazāk nekā 1000 euro mēnesī. Turklāt pašreizējā tiesnešu darba novērtēšanas sistēma ir problemātiska, jo sistēma neatzīst izcilību, kā rezultātā lielākā daļa tiesnešu saņem augstāko pakāpi. Tiesu sistēma arī cīnās ar tādām problēmām kā neizskatīto lietu uzkrājumi, milzīgs darba apjoms, izglītības trūkums, grūtības uzraudzīt progresu un kvalificētu tiesnešu palīgu un administratīvā personāla trūkums. Šo problēmu risināšanai ir nepieciešama daudzpusīga pieeja, ņemot vērā sociālos, ekonomiskos, politiskos, kultūras un profesionālos faktorus. Šīs problēmas un to risināšanas stratēģijas ir sīki izklāstītas Serbijas Valsts tiesu sistēmas reformas stratēģijā 2020-2025. gadam.

Kosova⁶¹

Tiesiskais regulējums un priekšlikumi. Centieni ieviest visaptverošu pārbaudes procesu Kosovas tieslietu sistēmā nav jauns pasākums. Zīmīgi, ka zināma veida pārbaude Kosovā tika veikta 2010. gadā, un to organizēja Neatkarīgā tiesu un prokuratūras komisija (NTPK)⁽⁶²⁾. NTPK, kas darbojās kā pagaidu struktūra, tika izveidota ANO ģenerālsēkretāra īpašā pārstāvja Kosovas Tieslietu padomes (KTP) ietvaros. Tās mērķis bija veikt vienreizēju, izsmelšu visu to pretendentu piemērotības izvērtēšanu, kuri pretendēja uz pastāvīgu iecelšanu tiesneša un prokurora amatā. Neatkarīgi no lingvistiskajām niansēm konstitucionālajos noteikumos un juridiskajos terminos ir nepārprotami skaidrs, ka iecelšana un atkārtota iecelšana amatā, ko pārtrauga KJP, atbilst šajā materiālā izklāstītajiem un Venēcijas komisijas apstiprinātajiem pārbaudes kritērijiem⁶³,

⁶¹ Šī iecelšana neskar nostājas par statusu un ir saskaņā ar ANO DPR. 1244/1999 un Starptautiskās Tiesas atzinumu par Kosovas neatkarības deklarāciju.

⁶² Skatīt Kosovas Republikas Konstitūcijas 151. pantu. https://mapl.rks-gov.net/wp-content/uploads/2017/10/1.CONSTITUTION_OF_THE_REPUBLIC_OF_KOSOVO.pdf. Skatīt arī Likumu Nr. 03/L-123. Par Tieslietu padomes pagaidu sastāvu. http://old.kuvendikosoves.org/common/docs/ligjet/2008_03-L-123_en.pdf.

⁶³ Eiropas Drošības un sadarbības organizācijas misija Kosovā. (2012. gada janvāris). *Neatkarība Kosovā: Institucionālās un funkcionālās dimensijas*. P. 14. <https://www.osce.org/files/f/documents/e/8/87138.pdf>.

IIPC vadīja starptautiskie locekļi, saglabājot vairākumu pat tad, kad vietējie juristi, izgājuši pārbaudi, pievienojās vēlāk. Sākot ar 2009. gadu, gandrīz 450 līdzšinējiem tiesnešiem un prokuroriem bija atkārtoti jāpiesakās amatam. Pārbaudes process bija visaptverošs, aicinot pieteikties ne tikai pašreizējos tiesnešus un prokurus, bet arī personas, kas atbilda amatam izvirzītajām prasībām. Kopumā šajā procesā piedalījās 898 personas, kuras izgāja daudzus pārbaudījumus, no kuriem daži bija izslēdzami. Zīmīgi, ka vairāk nekā 50 % pašreizējo tiesnešu un prokuroru veiksmīgi nepārvarēja šo pārbaudi. Savas darbības laikā IIPC ieteica atkārtoti iecelt vairāk nekā 400 personas KJC, kā rezultātā galu galā tika ieceltas 343 personas. Impulss "cita" pārbaudes procesa uzsākšanai Kosovā oficiālu pamatojumu atrod Tieslietu ministrijas 2021. gada oktobrī iesniegtajā koncepcijas dokumentā par pārbaudes procesa attīstību tieslietu sistēmā. Pamatojums, kas nosaka nepieciešamību veikt pārbaudes reformu tiesu sistēmā, sakņojas bažās par dažu pašreizējo tiesnešu un prokuroru profesionalitāti un integritāti. Saskaņā ar koncepcijas dokumentu Kosovā tiesu sistēma ir pakļauta dažādu interešu grupu, politiskā spiediena un ārējo faktoru ietekmei un ievainojamībai.

Koncepcijas dokuments par pārbaudi. Ir būtiski uzsvērt, ka Koncepcijas dokumentā iekļautie secinājumi lielā mērā balstās uz valstu un starptautiskiem ziņojumiem, tostarp Transparency International, Eiropas Komisijas, ASV Valsts departamenta un citu organizāciju ziņojumiem. Dokumentā

dokumentā apgalvots, ka šos secinājumus ir vispārēji atzinušas visas iesaistītās puses, tostarp tiesu un prokuratūras iestādes, starptautiskā sabiedrība Kosovā, valdība, dažādas politiskās struktūras un pilsoniskās sabiedrības pārstāvji⁽⁶⁴⁾.

dokumentā, joprojām trūkst pilnīgas skaidrības par to, kā Tieslietu ministrija nonāca pie šiem secinājumiem, jo īpaši attiecībā uz tiesu iestāžu un prokuratūras viedokli. Lai risinātu jautājumus, kas saistīti ar pārbaudes procesa īstenošanu, koncepcijas dokumentā ir izklāstītas piecas konkrētas iespējas:

variants - status quo saglabāšana: Šī izvēle neietver nekādas izmaiņas, saglabājot esošo situāciju. Tas nozīmē, ka netiks veikti ne īstenošanas, ne likumdošanas pasākumi, lai risinātu galvenās problēmas tieslietu sistēmā.

risinājums - esošā tiesiskā regulējuma uzlabota īstenošana: Šis risinājums ir vērst uz pašreizējās situācijas uzlabošanu, pilnībā un pienācīgi īstenojot spēkā esošos tiesību aktus. juridisko pienākumu izpildi. Tas ietver lielāku budžeta atbalstu, neparedzot iejaukšanos sekundārajos tiesību aktos.

variants - pārbaude, veicot izmaiņas tiesību aktos padomēs: Šis risinājums paredz iespēju attīstīt pārbaudes procesu un izveidot mehānismus tiesnešu, prokuroru un augstāko amatpersonu pastāvīgai novērtēšanai, veicot īpašas izmaiņas tiesību aktos Tiesnešu un prokuroru padomēs.

variants - ārēja pārbaudes struktūra ar konstitucionāliem grozījumiem: Šī alternatīva ietver īpašas pārbaudes iestādes izveidi, izmantojot ārēju mehānismu (ad hoc pārbaude) un

⁶⁴ Turpat.

turpmākas pastāvīgas pārbaudes, izmantojot konstitūcijas grozījumus. Šis risinājums ļauj elastīgi veidot pārbaudes procesu, grozot attiecīgos konstitucionālos noteikumus.

variants - pārbaude ar konstitūcijas grozījumiem un Padomes pārraudzību: Šajā variantā, paredzot konstitūcijas grozījumu izmantošanu, ierosināts sākotnējo pārbaudi veikt ar ārējas un neatkarīgas struktūras starpniecību, kam seko pastāvīgas darbības, integritātes un mantiskā stāvokļa pārbaudes, kuras pārvalda padomes.

No piecām alternatīvām Tieslietu ministrija iesaka īstenot 5. alternatīvu (pārbaude ar pagaidu konstitūcijas grozījumiem) un 3. alternatīvu (pārbaude, pamatojoties uz tiesību aktu grozījumiem). Tādēļ ministrija sākotnēji lūdza Venēcijas komisijas atzinumu par koncepcijas dokumentu, aicinot Komisiju iekļaut Konstitūcijas grozījumu projektu.

novērtējumā, ņemot vērā, ka priekšroka tiek dota 5. risinājumam. Venēcijas Komisija izteica savu viedokli, apgalvojot, ka Kosovā ir nepieciešama tiesu sistēmas reforma⁽⁶⁵⁾. Lai gan tā atzina, ka ir nepieciešama zināma veida efektīva integritātes pārbaude, Komisija uzskatīja, ka ievērojamu daļu reformas var pieņemt ar parasto likumu palīdzību. Tā ieteica aprobežoties ar tiesnešu un prokuroru padomju locekļu, kuri īsteno disciplināras pilnvaras attiecībā uz citiem tiesu sistēmas locekļiem, pārbaudi vai integritātes pārbaudi, uzsverot šo pasākumu stingru proporcionalitāti. Komisija ierosināja tiesību aktu grozījumus, lai novērstu tiesu sistēmas neefektivitāti, atbalstot aktīvu deklarēšanas sistēmu un pārbaudi vienību stiprināšanu padomēs. Komisija uzskata, ka konstitūcijas grozījumiem būtu jākoncentrējas uz konkrētu padomju locekļu integritātes pārbaudi pamatojumu. Reaģējot uz Venēcijas komisijas atzinumu, KJS apstiprināja savu nostāju, ka tiesnešiem un prokuroriem, kuriem ir veiktas pietiekamas pārbaudes, nav jāveic atkārtota pārbaude. KJC uzsvēra, ka tiesu sistēmas problēmu risināšanai un tiesu sistēmas darbības uzlabošanai ir nepieciešamas labi koordinētas juridiskās iniciatīvas un politikas, lai stiprinātu iekšējās pārbaudes, pārskatatbildību un pārredzamības mehānismus.

Jaunākās norises. Kosovas Konstitucionālā tiesa izskatīja ierosinātos konstitūcijas grozījumus, kas saistīti ar pagaidu integritātes pārbaudi attiecībā uz noteiktiem tiesnešu amatiem un tiesnešu un prokuroru atlaišanas kritērijiem. Tiesa konstatēja, ka grozījums, kurā ierosināts, ka Integritātes kontroles iestāde veic pagaidu integritātes pārbaudi KJC locekļiem, KPC locekļiem, visu tiesu priekšsēdētājiem un visiem galvenajiem prokuroriem, kā arī šo amatu kandidātiem, nepārkāpj pamattiesības. Turklāt divi grozījumi, kas nosaka atlaišanas kritērijus par nopietnu pienākumu nepildīšanu, tika atzīti par atbilstošiem konstitucionālajām garantijām. Tomēr Tiesa konstatēja, ka divi ierosinātie konstitūcijas grozījumi, kas papildina konstitucionālo kritēriju tiesnešu un prokuroru atlaišanai no amata par "nopietnu pienākumu nepildīšanu" ar formulējumu "ir neaizsargāta integritāte", mazina Konstitūcijā garantētās pamattiesības un pamatbrīvības⁽⁶⁶⁾.

⁶⁵ Eiropas Komisija "Demokrātija caur tiesībām" (Venēcijas komisija). (2022. gada jūnijs). *Kosovas atzinums par Koncepcijas dokumentu par tiesnešu un prokuroru pārbaudi un Draka grozījumiem Konstitūcijā*. Pieņemts Venēcijas Komisijas 131. plenārsēdē (Venēcija, 2022. gada 17.-18. jūnijs), 6. lpp. [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdfFile=CDL-AD\(2022\)011-e](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdfFile=CDL-AD(2022)011-e).

⁶⁶ Spriedums lietā Nr. KO55/23, Kosovas Konstitucionālā tiesa, 2024. gada 25. janvāris: pieejams tīmekļa vietnē: https://gjk-ks.org/wp-content/uploads/2024/01/ko_55_23_agj_ang.pdf

LUSTRĀCIJA PIEREDZE

Bulgārija

Tiesiskais regulējums un pamatojums. Bulgārijas pieredze ar lustrācijas procesiem tiesu sistēmā bija pretrunīgi vērtējama, kas galu galā noveda pie pilnīgas atteikšanās no šādas prakses. Pēc 1989. gada politiskajām pārmaiņām, kas iezīmēja tiesiskumu graujoša režīma beigas Bulgārijā, tika veikti centieni reformēt tiesu sistēmu. gada Konstitūcijā, kas tobrīd vēl bija spēkā, nebija varas dalīšanas un tika atbalstīta sociālistiskā valsts varas vienotības doktrīna. Nepieciešamība pēc jaunas konstitūcijas noveda pie tā, ka tika uzsākti lustrācijas procesi, ko dēvēja *par "lustrāciju" jeb "tīrīšanu" no amatpersonām*, kuras bija saistītas ar bijušo režīmu. Konstitucionālajā noteikumā par lustrāciju nebija skaidru "profesionālo nopelnu" kritēriju, tāpēc tiesu kontrole bija sarežģīta. Procesu vēl vairāk sarežģīja tas, ka lēmumu pieņemšanai Augstākās tiesu padomes (VTP) rīcībā bija trīs mēneši un nebija strukturētas procedūras. Turpmākajos grozījumos tika mēģināts definēt "profesionālos nopelnus" un pagarināts lustrācijas periods līdz trim gadiem. Aptuveni 600 tiesnešu un prokuroru tika pakļauti kvazi-lustrācijas procesam, kā rezultātā tika atlaisti vai atkāpās no amata. Neraugoties uz to, ka grozījumi tika atzīti par antikonstitucionāliem, līdz 1992. gada aprīlim pieņemtie lustrācijas lēmumi palika neatgriezeniski. Atlaistās personas 1994. gadā varēja iesniegt apelācijas sūdzības, taču tikai daži no viņiem to veiksmīgi izdarīja. 1994. gadā tika ieviests pārejas noteikums, kas ļāva atlaistajām personām iesniegt apelācijas sūdzības. Negatīvā pieredze ar tiesu lustrāciju padarīja to par tabu tēmu oficiālajās debatēs. Lai gan tika veikti mēģinājumi veikt bijušo komunistiskās valsts drošības aģentu lustrāciju, tie saskārās ar juridiskām un konstitucionālām problēmām. Pretrunīgi vērtējais aizliegums bijušajiem Valsts drošības aģentiem strādāt izpildvarā tika atzīts par antikonstitucionālu. Lustrācijas centieni šķelmīgais raksturs kopā ar bažām par politisku jaunprātīgu izmantošanu kavēja turpmākas iniciatīvas. Jaunais likums 2006. gadā pievērsās Bulgārijas pilsoņu piederības jautājumam. valsts drošības iestādēm, tostarp tiesnešiem un advokātiem. Ierosinātajā 2021. gada likumā tika ierosināts 10 gadus ilgs atlaišanu no darba personām, par kurām pierādīts, ka tās ir sadarbojušās ar bijušo Valsts drošību, aptverot tādas nozares kā valsts drošība, aizsardzība, tiesībsardzība un tiesu vara. Tomēr likumprojekts netika pieņemts.

Lustration alternatīvas. Ņemot vērā ar lustrāciju saistītās problēmas un pretrunas, Bulgārijas tiesu sistēma ir izpētījusi alternatīvas metodes, lai novērstu iespējamu korupciju un tiesnešu pilnvaru jaunprātīgu izmantošanu. Galvenās bažas ir radījusi tendence noteiktām tiesnešu grupām nodrošināt paaugstināšanu amatā un saglabāt galvenās vadošās lomas tiesu sistēmā.⁶⁷ Lai novērstu šo problēmu, Bulgārijas likumdevējs 2003. gadā pieņēma grozījumu Konstitūcijas 129. pantā, pievienojot jaunu 6. iedaļu. Ar šo grozījumu tika noteikts ierobežojums tiesu priekšsēdētāju amata pilnvaru laikam, nosakot, ka viņu pilnvaru laiks nedrīkst pārsniegt divus termiņus. Turklāt ir iesniegti dažādi priekšlikumi ierobežot dažu tiesnešu, kas ieņem ietekmīgus amatus, pilnvaru termiņu vai termiņu skaitu. Tomēr šie priekšlikumi līdz šim nav īstenoti. Šo pasākumu mērķis ir novērst varas konsolidāciju nelielā tiesnešu grupā un veicināt lielāku taisnīgumu un integritāti tiesu sistēmā.

67

Tā sauktās tiesu *nomenklatūras* izveide ir komentēta daudzos rakstos plašsaziņas līdzekļos un plašsaziņas līdzekļos. intervijas, tostarp: <https://www.svobodnaevropa.bg/a/31921345.html>; https://www.standartnews.com/balga-riya-obshtestvo/sazdavaneto_na_sadebna_nomenklatura_e_opasno-264501.html; <https://faktor.bg/bg/articles/sadiya-otgledahme-si-sadebna-nomenklatura-koyato-dnes-prechi-na-ozdravitelnite-protresi-v-sistemata>.

Secinājumi. Bulgārijas tiesu sistēmā gūtā pieredze saistībā ar pārbaudēm ir izrādījusies ļoti sarežģīta un nav devusi cerētos rezultātus. Tā kā nav skaidru kritēriju, procedūru un gaidu attiecībā uz turpmāko rīcību pēc tiesu sistēmas locekļu noteikšanas uzsver ievērojamos riskus, kas saistīti ar šādu procedūru īstenošanu. Turklāt, ja administratīvajām struktūrām, kas atbild par atlasī, trūkst neatkarības un profesionalitātes, ir pārliecinoši argumenti, lai pārskatītu pieeju šī delikātā jautājuma risināšanai, nepārkāpjot tiesu neatkarības standartus. Pašlaik, ņemot vērā pastāvošos politiskos apstākļus un profesionālās ētikas nostāju, pārbaudes veikšana valsts tiesu iestādēs šķiet neiespējama. Tas uzsver, ka steidzami ir jāizpēta alternatīvas metodes, lai nodrošinātu tiesu sistēmas kvalitāti un integritāti.

Polija

Pamatojums. Pēc komunisma sabrukuma Polijā radās jautājums par to, ka personas, kas ieņem valsts amatus, tostarp tiesneši, sadarbojas ar drošības dienestiem. Tas izraisīja plašu politisku diskusiju par to, kā skaidrot šādu sadarbību, kā rezultātā tika izveidota tika pieņemti dažādi, bieži vien sporādiski likumi. Šajā publikācijā hronoloģiskā secībā ir izklāstīti nozīmīgākie šo likumu grozījumi, kā arī Konstitucionālās tiesas spriedumi, ar kuriem daži pasākumi atzīti par antikonstitucionāliem. Apskatīti arī šo likumu pieņemšanas apstākļi, konkrētu grozījumu ieviešanas motīvi un valdības nostāja attiecībā uz lustrāciju. Komunistiskā režīma laikā tiesnešu attieksme pret komunismu Polijā bija dažāda. Tiesu varas neatkarības palielināšanas diskusijas sākās 1980. gadā, un tās ietekmēja arodbiedrības "Solidaritāte" arodbiedrību prasības. Ieviestais kara stāvoklis gada decembrī, pārtrauca šīs diskusijas. Tiesneši un prokurori, jo īpaši Augstākajā tiesā, komunistiskā režīma laikā bija viena no partizāniskākajām profesionālajām grupām⁶⁸. 1982. gadā, kara stāvokļa laikā, ievērojams vairākums Augstākajā tiesā iecelto tiesnešu piederēja valdošajai partijai. Komunistiskā režīma pagrimums kļuva acīmredzams 1989. gadā, kad "apaļā galda" sarunas noveda pie nacionālā parlamenta izveides pēc tam, kad 1989. gada jūnijā notika vēlēšanas, kuru rezultātā tika izveidota demokrātiska valdība. Sākotnējā demokrātiskā valdība īstenoja "biezās līnijas" politiku, koncentrējoties uz demokrātijas stiprināšanu, nevis uz valsts amatpersonu saukšanu pie atbildības par viņu komunistisko pagātni. Šajā politikā liela nozīme bija "apaļā galda" kompromisam, jo sākotnējās sarunās netika iekļautas lustrācijas prasības. Lai nodrošinātu tiesu neatkarību, tika izveidota Nacionālā Tieslietu padome. Valdība neiesniedza savu lustrācijas likumprojektu, un Kristīgās nacionālās savienības ierosinātais likumprojekts netika pieņemts. Tomēr tika pieņemts princips "amnestija - jā, amnēzija - nē", uzsverot piedošanu bez aizmirstības. Valdība uzskatīja, ka šī stratēģija attīrīs varas aprindas, netraucējot dekomunizācijas centienus. 1990. gadā Drošības dienests tika likvidēts, un tika izveidots Valsts aizsardzības birojs. Tika mēģināts īstenot dažus pasākumus, kas atgādināja lustrāciju, bet tie netika īstenoti.

68

Stanowska, M. *Tiesnešu un prokuroru attieksme 1980. gada politiskajos procesos*, 223.-257. lpp., in Strzembosz, A., and Stanowska, M. (2005), *Warsaw judges in time of trial 1981-1988*. Skatīt arī Niewiński, K. (2016), *Polijas Tautas Republika un tiesu vara, 1980-1985: Mēģinājumi apturēt Solidaritātes revolūciju*, 161.-200. lpp. un 237. lpp. Sk. arī Dudek, A. *Tadeusz Mazowiecki's Government and the Justice Reform*, *Journals of Church Social Thought* 22/2018, 119. lpp.

parlamentāro atbalstu. Grozījumi 1991. gada vēlēšanu likumā, kas jāva publiskot informāciju par kandidātu sadarbību ar drošības dienestiem, bija neveiksmīgi.

Tiesiskais regulējums. Seima 1992. gada rezolūcijā tika uzsvēta nepieciešamība "nokārtot rēķinus par turpmāko vainu". Lustrācijas mērķis bija atklāt drošības dienestu līdzstrādniekus, kas pašlaik ieņem augstus amatus likumdošanas, izpildvaras un tiesu varas iestādēs, un izveidot mehānismus, lai pārbaudītu nākotnes valsts amatus.

kandidāti. Šajā periodā tika mēģināts lustrāciju ieviest ar likumu. Tomēr pieaugošā nepieciešamība pēc juridiski saistoša mehānisma lustrācijas jautājuma risināšanai noveda pie atkārtotām diskusijām parlamentā. Seims 1992. gadā ar pārliecinošu balsu vairākumu pieņēma "lustrācijas rezolūciju", ar kuru iekšlietu ministram uzdeva divu mēnešu laikā atklāt informāciju par valsts amatpersonām, senatoriem, parlamentāriešiem, tiesnešiem un juristiem, kas sadarbojušies ar valsts varas iestādēm. Drošības dienestiem laikposmā no 1945. līdz 1992. gadam. Šī rezolūcija tika atzīta par neatbilstošu dažādiem konstitūcijas pantiem, kā rezultātā tās darbība tika apturēta tajā pašā dienā un tā tika atcelta. Likumdošanas darbs pie lustrācijas likuma ietvēra vienlaicīgu piecu likumprojektu izskatīšanu, kas noslēdzās ar Lustrācijas likuma pieņemšanu 1997. gada 11. aprīlī, gandrīz astoņus gadus pēc tam, kad gandrīz astoņus gadus pēc astoņus gadus pēc komunisma sabrukuma. Lustrācijas likumā bija izklāstīti subjekti, uz kuriem attiecas lustrācija, procesuālās darbības un tiesiskās sekas, kas izriet no nepatiesu ziņu sniegšanas. Tajā galvenā uzmanība tika pievērsta personām, kas ieņēma publiskus amatus, tostarp tiesnešiem un prokuroriem, un pienākums iesniegt liecības attiecās tikai uz darba vai dienesta laiku valsts drošības iestādēs vai sadarbību ar tām no 1944. gada 22. jūlija līdz 1990. gada 10. maijam.

1998. gada Lustrācijas likums. Ar grozījumiem, kas stājās spēkā 1998. gada 27. novembrī, par Lustrācijas tiesu tika noteikta Varšavas Apelācijas tiesa, lai atvieglotu tās izveidi. Proti, paplašinātajā to personu sarakstā, uz kurām attiecas lustrācija, tika iekļauti advokāti, un sabiedrisko interešu aizstāvja pilnvaru termiņš tika pagarināts līdz sešiem gadiem. Grozījumi arī ļāva ieinteresētajām personām īpašās situācijās uzsākt lustrācijas procesu. Regulas 18.a panta 4. punkts Likums pilnvaroja tiesu uzsākt tiesvedību pēc tādas personas lūguma, kura piespiesta sadarboties ar valsts drošības iestādēm. Lustrācijas paziņojuma definīcija mainījās no "nepatiesa" uz "nepatiesa", uzsverot objektīvu patiesumu, nevis nodomu. Nepatiesa apgalvojuma sniegšanas sekas ietvēra amata vai amata, kam nepieciešama īpaša kvalifikācija, zaudēšanu, izņemot disciplinārtbildīgos tiesnešus.

Lustrācijas tiesa tika izveidota 1998. gada 27. novembrī un sāka darboties 1999. gada 1. janvārī. Konstitucionālās sūdzības 1998. gadā izskatīja Konstitucionālā tiesa, kas apstiprināja vairuma noteikumu atbilstību konstitūcijai. Tika precizēts "sadarbības" ar drošības dienestiem jēdziens, uzsverot apzinātu, slepenu un operatīvu iesaistīšanos. Tika atzīts par nekonstitucionālu noteikums, kas ļauj atjaunot lustrācijas procesu par sliktu personai, nenosakot termiņu. Tomēr Lustrācijas likums saskārās ar grūtībām, pildot savu lomu, un radās ievērojami kavējumi un procesuālas problēmas.

Lustrācijas likumu papildināja 1998. gada 18. decembrī izveidotais Nacionālās atmiņas institūts (IPN) un Noziegumu pret poļu tautu kriminālvajāšanas komisija. IPN reglamentēja dokumentu reģistrēšanu un apstrādi, tostarp

valsts drošības iestāžu darbiniekiem. IPN likums vēlāk tika grozīts, reaģējot uz Vildšteina saraksta izpaušanu, lai novērstu bažas par piekļuvi personas datiem. Ar 2006. gada 18. oktobra Lustrācijas likumu aizstāja 1997. gada Lustrācijas likumu, ieviešot jaunu publiskos amatos esošo personu, tostarp tiesnešu, katalogu. Likumā tika izklāstīta IPN sertifikātu izsniegšanas procedūra, kas ietekmēja morālo kvalifikāciju valsts amatiem. Persona, pret kuru tika izsniegta izziņa, varēja to apstrīdēt civilprasībā, bet sankcijas par nepatiesiem apgalvojumiem aprobežojās ar ētisko novērtējumu konkrētiem amatiem. Ar likumu tika atcelts sabiedrisko interešu ombuds un Lustrācijas tiesa, ieviešot izsniegto sertifikātu pārbaudi tiesā atsevišķā tiesas procesā⁽⁶⁹⁾.

Lustrācijas kritēriji un iestādes - Sabiedrisko interešu ombuds un Lustrācijas tiesa. Galvenais ieviestais lustrācijas kritērijs bija sadarbība ar drošības iestādēm, kas definēta kā kā apzināta un slepena sadarbība ar operatīvajām vai izmeklēšanas vienībām. Lustrācijas paziņojumus pārbaudīja neatkarīga iestāde - Sabiedrisko interešu ombuds un Lustrācijas tiesa, kas ir ģeizā Varšavas Apelācijas tiesas nodaļa. Procedūra nodrošināja personas datu aizsardzību un piedāvāja procesuālās garantijas, kas pielīdzināmas kriminālprocesiem. Lustrācijas tiesa pieņēma nolēmumus, pamatojoties uz paziņojumu patiesumu, ar ar iespēju atsākt tiesvedību, ievērojot ģeizus nosacījumus. Lustrācijas pamatā bija individuāla atbildība, koncentrējoties uz nepatiesu apgalvojumu sniegšanu, nevis uz iepriekšēju sadarbību. Galīgais lēmums, kurā bija norādīts, ka par nepatiesu apgalvojumu tiek zaudētas morālās kvalifikācijas, kas nepieciešamas valsts amatam, ar aizliegumu desmit gadus ieņemt noteiktus amatus. Likums ļāva iesniegt horizontālas pārsūdzības, un Lustrācijas tiesas pieņemtos lēmumus varēja pārsūdzēt un pārsūdzēt kasācijas kārtībā. Neraugoties uz dažiem noteikumiem, kas atšķiras no demokrātiskas taisnīgas tiesas standartiem, Likuma mērķis bija nodrošināt lustrācijas procesa pārredzamību un procesuālās garantijas.

Konstitucionālā tiesa **2007. gada 11. maija spriedumā** izskatīja apelācijas sūdzības par jauno lustrācijas likumu, atzīstot to par neatbilstošu, pamatojoties uz 77 iesniedzēju iebildumiem. Tiesa izklāstīja būtiskos nosacījumus, kas nepieciešami lustrācijas likuma saderībai ar tiesiskumu, uzsverot tā lomu ilgtspējīgas demokrātijas apdraudējumu novēršanā. Galvenie nosacījumi ietvēra to, ka lustrācija nedrīkst būt sodoša un tās piemērošana attiecas tikai uz konkrētiem valsts amatiem. Tiesa uzsvēra, ka lustrācijai nevajadzētu būt vērstai pret privātām vai daļēji privātām organizācijām, ja vien konkrēti amati šajās organizācijās nerada risku cilvēktiesībām vai demokrātiskajam procesam⁽⁷⁰⁾. Tiesa iestājās par saprātīgu laika ierobežojumu attiecībā uz aizliegumu ieņemt amatus, atzīstot, ka laika gaitā var notikt pozitīvas izmaiņas indivīda attieksmē. Spriedumā tika uzsvērts, ka lustrācijas mērķis galvenokārt ir aizsargāt demokrātiskos mehānismus, bet sodīšanas mērķi tiek uzskatīti par sekundāriem. Tā kritizēja sodu stingrību par nepatiesiem lustrācijas paziņojumiem, jo ģeizā tiesnešiem, uzsverot, ka disciplinārie pasākumi ir elastīgi. Konstitucionālā tiesa arī pasludināja par antikonstitucionālu noteikumu, kas nosaka sadarbību sadarbību ar drošības iestādēm. Tiesa apstiprināja, ka sadarbībai ir jāietver apzinātas, slepenas un operatīvas darbības, nevis tikai nodoma deklarēšana. Sprieduma rezultātā 2007. gada 7. septembrī tika grozīts Lustrācijas likums. Izmaiņas

⁶⁹ gada 4. marta likums. *Par grozījumiem Likumā par Nacionālās atmiņas institūtu - Noziegumu pret poļu tautu kriminālvajāšanas komisiju* (2005. gada Likumu Vēstnesis, Nr. 64, 567. punkts). <https://www.legal-tools.org/doc/fc69d7/pdf/>.

⁷⁰ Konstitucionālās tiesas 1998. gada 10. novembra lēmums (K 39/97). https://trybunal.gov.pl/fileadmin/content/omowienia/K_2_07_GB.pdf

ietvēra jauna lustrācijas deklarācijas parauga ieviešanu un elastīgus sodus par nepatiesu liecību sniegšanu. Tiesa, apstiprinot nepatiesu apgalvojumu, varēja lemt par pasīvo vēlēšanu tiesību atņemšanu un noteikt aizliegumu ieņemt valsts amatus uz noteiktu laiku, sākot no 3 līdz 10 gadiem.

2007. gada 14. februāra likuma grozījums, ar ko groza Likumu par informācijas izpaušanu par valsts drošības iestāžu 1944-1990. gada dokumentiem un šo dokumentu saturu, kā arī Likumu par Nacionālās atmiņas institūtu-Komisiju noziegumu pret poļu tautu k r i m i n ā l v a j ā š a n a i (2007. gada likumu biļetens Nr. 25, 162. punkts), stājās spēkā 2007. gada 28. februārī. Ar šo grozījumu tika ieviesti hibrīdi risinājumi, atjaunojot 1997. gada likumā noteikto lustrāciju, vienlaikus būtiski grozot lustrācijas procedūru.

Lustrējamo personu katalogs: Atjaunots pienākums iesniegt lustrācijas apliecinājumus, atsakoties no IPN izsniegtajām izziņām. Likuma 4. pantā tika izklāstīts plašs to personu katalogs, kurām jāiesniedz apliecinājums, paplašinot šo pienākumu, iekļaujot tajā tiesu izpildītājus, nodokļu konsultantus, akadēmisko aprindu pārstāvjus un dažu valsts uzņēmumu dalībniekus. Līdzīgi kā 1997. gada likumā, lustrācijas deklarācijas tika pieprasītas, piekrītot kandidēšanai vai pieņemot amatus (7. panta 2. punkts). Pienākums attiecās arī uz personām, kas pretendē uz valsts amatiem, tostarp tiesnešiem, kuri dzimuši pirms 1972. gada 1. augusta, par viņu darbu vai sadarbību ar valsts drošības iestādēm no 1944. gada 22. jūlija līdz 1990. gada 31. jūlijam (7. panta 1. punkts).

Lustrācijas kritērijs: Sadarbība ar drošības iestādēm kļuva par lustrācijas kritēriju, un likumā 3.a pantā tika iekļauta tā definīcija. Sadarbība tika definēta kā apzināta un slepena sadarbība ar valsts drošības iestādēm vai nu kā slepenam informatoram, vai kā palīgam operatīvās informācijas iegūšanā.

Lustrācijas process: Lustrācijas paziņojumu patiesuma novērtēšana tika uzticēta Nacionālās atmiņas institūta Lustrācijas biroja prokuroriem, lai paātrinātu tiesvedību. Novērtēšanas procedūra mainījās: sākotnēji tajā bija iesaistīti prokurori, bet pēc tam tā tika atjaunināta un nodota rajona tiesām, vajadzības gadījumā izmantojot kriminālprocesa noteikumus (17. pants). Saskaņā ar 20. pantu lustrācijas procesu pēc Lustrācijas biroja prokurora vai filiāles lustrācijas biroja prokurora pieprasījuma vai ex officio ierosināja Lustrācijas biroja prokurors. Apgabaltiesas lēmumu pārsūdzības bija pakļautas augstākas instances tiesas pārbaudei, tādējādi likvidējot horizontālās instances lustrācijas pārsūdzībās. Lustrācijas procesu varēja atjaunot īpašos apstākļos. Saskaņā ar 21.b pantu viena gada laikā varēja iesniegt kasācijas sūdzību Augstākajā tiesā. no nolēmuma spēkā stāšanās dienas, ko ierosināja tieslietu ministrs vai pēc lustrējamās personas lūguma - cilvēktiesību komisārs. Kasācijas pamatā varēja būt rupji likuma pārkāpumi, kas būtiski ietekmēja nolēmuma saturu un izraisīja rupju netaisnību.

Īpaši noteikumi par tiesnešu lustrāciju: Lustrācijas procesu pret tiesnešiem reglamentēja vispārējie Lustrācijas likuma noteikumi, savukārt īpašajos noteikumos tika izklāstīti disciplinārie noteikumi, izslēdzot parasto disciplinārlietu un attiecinot procesu arī uz pensionētiem tiesnešiem. Ar 1997. gada decembra likumu tika ieviesti grozījumi, paredzot disciplinārbildību pensionētiem tiesnešiem un samazinot pensionēšanās vecumu. Ar šo likumu arī

paātrināja tiesnešu pensionēšanās vecumu, ieviesa īpašus pasākumus tiesnešiem, kas bija iesaistīti komunistiskajos politiskajos procesos, un papildināja pasākumus tiesnešiem, kuri veica nepatiesu lustrāciju.

paziņojumus. Likums stājās spēkā 1999. gada 26. janvārī, nosakot trīs gadu termiņu disciplinārlietas ierosināšanai. Neraugoties uz centieniem, nevienā no 30 pirmajā periodā iesniegtajām lietām netika konstatēta tiesnešu vaina.

Gūtā pieredze. Valsts atmiņas institūts savas 15 gadu darbības laikā ir apstrādājis aptuveni 500 000 lustrācijas iesniegumu, vairāk nekā 2000 lustrācijas procesu ierosinājumu un aptuveni 11 000 liecinieku nopratināšanu. Lustrācijas likuma darbības laikā 1577 galīgajos tiesas nolēmumos lustrācijas paziņojumi atzīti par nepatiesiem. Personām, kas sniedza nepatiesus apgalvojumus, tostarp piecām personām, kas ieņēma tiesnešu un prokuroru amatus, draudēja valsts amata atņemšana un aizliegums ieņemt šādus amatus no 3 līdz 10 gadiem. Neraugoties uz cerībām, lustrācija, jo īpaši attiecībā uz tiesnešiem, nav panākusi vēlamo ietekmi uz sabiedrisko domu. Vairāk nekā trīs desmitgades pēc komunisma sabrukuma turpinās diskusijas, kuras bieži vien vada labēji orientēti politiskie darbinieki, par nepieciešamību turpināt tiesu sistēmas reformu, novēršot komunistiskā perioda paliekas. Turklāt jēdziens "tiesnešu neatkarības princips" būdībā tiek pielīdzināts "tiesu varas noziegumam", kas ietver tādas darbības kā likuma pārkāpšana, nepamatota brīvības atņemšana un pušu tiesību vai tiesību uz pārsūdzību ierobežošana. Lustrācijas centieni, kas vērsti pret Polijas tiesnešiem pēc politiskās transformācijas 1989. gadā, ietvēra vairākus nesaskaņotus instrumentus, tostarp apsūdzības, ko izvirzīja Galvenā komisija noziegumu pret polu tautu izmeklēšanai, 1997. gada likumu par darba vai dienesta valsts drošības iestādēs atklāšanu, 1998. gada likumu par disciplinārtbildību. tiesnešu, 1998. gada grozījums, kas ļauj atsaukt pensionēta tiesneša statusu, un 1990. gada grozījums, kas ļauj atsaukt pensionēta tiesneša statusu. grozījums, ar ko izbeidz pašreizējo Augstākās tiesas tiesnešu pilnvaru termiņu. Tiek secināts, ka lustrācijas centieni galvenokārt bija vērsti uz tiesnešiem Augstākās tiesas līmenī un netika vienādi attiecināti uz visu tiesu varu. Argumentos pret lustrāciju, jo īpaši vispārējās tiesās, uzsvērtas bažas par pieprasījumu atlaist tiesnešus 1981. gadā, pārbaudes procesa inkvizīcijas raksturu un Polijas tieslietu sistēmas nespēju aizstāt negatīvi pārbaudītos tiesnešus. Lustrācijas prakses nekonsekvenci ir izmantojuši daži politiskie spēki, potenciāli apdraudot neatkarīgo tiesu autonomiju. Lustrācijas procesa publiskais raksturs var netīši ietekmēt tiesu sistēmas integritātes uztveri, radot situāciju, kad sabiedrības uztvere var ietekmēt tiesas procesu.

Čehija Republika

Pamatojums. Situācija Čehijas tiesu sistēmā ir stabila, un pašlaik Čehijā nav notiekošu pārbaudes vai lustrācijas procesu. Ir nepieciešams vēsturisks konteksts, lai ieskicētu lustrācijas procesu Čehijas Republikas (un bijušās Čehoslovākijas) tiesu sistēmā un sniegtu salīdzinājumu ar pašreizējiem lustrācijas procesiem dažās Centrāleiropas un Austrumeiropas valstīs: Čehijā 1989. gada novembrī notika režīma maiņa, tā sauktā Samta revolūcija, kas izbeidza 40 gadus ilgušo komunistu varu un izveidoja demokrātisku režīmu. Komunistiskā režīma laikā, līdzīgi kā citās komunistiskā bloka valstīs, pārvaldība bija centralizēta komunistiskās partijas diktatūras vadībā. Šo varu stiprināja ievērojama biedru bāze. Piemēram, Čehoslovākijā, kur tolaik bija aptuveni 14 miljoni iedzīvotāju, partijai bija aptuveni 20 miljoni biedru.

apmēram 1,5 miljoni biedru. Šie locekļi, kas parasti bija lojāli režīmam, ieņēma visus galvenos amatus dažādās nozarēs, tostarp ekonomikas jomā, valsts pārvaldē un jo īpaši tiesu sistēmā. Tiesu sistēmā komunistiskā režīma laikā daudzus amatus ieņēma Komunistiskās partijas biedri. Daži no šiem cilvēkiem aktīvi atbalstīja režīma politiku, un vairāki bija iesaistīti politiski manipulētos tiesas procesos. Tomēr daudzi tiesu sistēmas profesionāļi personāli neatbalstīja komunistisko režīmu un, neraugoties uz režīma ierobežojumiem, centās pieņemt taisnīgākus un taisnīgākus spriedumus, kādi vien bija iespējami konkrētajos apstākļos.

Tiesneši, kuri nebija aktīvi prorežīmiski noskaņoti, vienmēr nevadīja augsta līmeņa politiskās prāvas. Vispārējā prakse bija tāda, ka politiskos procesus pret disidentiem iztiesāja tiesu priekšsēdētāji vai viņu vietnieki pēc iepriekš saskaņota scenārija. Būtisks faktors, kas ietekmēja tiesu neatkarību, bija ierobežotais tiesnešu iecelšanas termiņš, kas bija noteikts uz desmit gadiem. Beidzoties šim termiņam, tiesnešiem bija nepieciešams atkārtots apstiprinājums, lai turpinātu pildīt savus pienākumus, kas radīja eksistenciālu nenoteiktības līmeni un piespieda tiesnešus pielāgoties režīma vēlmēm. Pārejā uz demokrātiju bija ļoti svarīgi nodrošināt, lai galvenos amatus valsts un sabiedriskajās iestādēs, jo īpaši tajās, kas saistītas ar valsts drošību, ieņemtu personas, kuras ir uzticīgas demokrātijas principiem. Šīs maiņas mērķis bija nomainīt tos, kuri ieņēma ietekmīgus amatus iepriekšējā režīma laikā, ar personām, kuru lojalitāti jaunajam demokrātiskajam regulējumam varēja prognozēt.

Tiesiskais regulējums. Likums Nr. 451/1991 tika pieņemts, lai noteiktu kritērijus, pēc kuriem Čehijas un Slovākijas Federatīvās Republikas iestādēs un organizācijās var ieņemt noteiktus amatus. Turklāt Likums Nr. 279/1992, kas kalpoja līdzīgam mērķim, tika piemērots amatiem policijā un bruņotajos spēkos. Šie tiesību akti īpaši attiecās uz izpildvaras un augsta ranga amatiem un nebija piemērojami ierindas darbiniekiem. Sākotnēji tos noteica piecu gadu periodam, kas beidzās 1996. gada 31. decembrī, pieņemot, ka šis termiņš būs pietiekams, lai stabilizētu sabiedrības struktūru pēc režīma maiņas.

Saskaņā ar šiem likumiem notika ievērojama amatu pārdalīšana. Personām, kas vēlējās saglabāt savus amatus, bija jāsaņem tā sauktā negatīvā lustrācijas apliecība no Iekšlietu ministrijas. Savukārt, ja tika izsniegta pozitīva lustrācijas apliecība, personām bija iespēja to apstrīdēt tiesā, un šī prakse bija diezgan izplatīta. Zīmīgi, ka tikai aptuveni 2 % izsniegto apliecību bija pozitīvas. Kritēriji, kas liedza tiesības ieņemt noteiktus svarīgus amatus, tostarp tiesnešu amatus, ietvēra iesaistīšanos vai sadarbību ar valsts drošību, dalību Tautas milicijā, nozīmīgu amatu ieņemšanu Komunistiskajā partijā vai studijas politiskajā augstskolā Padomju Savienībā. Tomēr dalība Komunistiskajā partijā pati par sevi netika uzskatīta par pietiekamu, lai saņemtu negatīvu lustrācijas apliecību.

Eiropas Padome, Eiropas Parlaments un pilsoniskās sabiedrības organizācijas ir vairākkārt kritizējušas šos likumus, jo, viņuprāt, tie ir cilvēktiesību pārkāpums. Lustrācijas likuma tiesiskumu pārbaudīja Satversmes tiesa, kura secināja, ka tā pieņemšana atbilda Konstitūcijai atbilstoši tā laika situācijai valstī un sabiedrībā. Konstitucionālā tiesa 1992. gadā atzina, ka sabiedrības un valsts interesēs personu nomainā noteiktos publiski

svarīgos amatos un pasākumu piemērošanā, lai izvairītos no apvērsuma riska vai iespējamās totalitārisma atkārtošanās, bija prioritāras salīdzinājumā ar pilsoņu pamattiesībām uz vienlīdzīgu piekļuvi vēlētu un citu publisku amatu ieņemšanai vai tiesībām veikt nodarbošanos vai strādāt profesijā bez diskriminācijas. Līdzīgi tiesību akti, kuros galvenā uzmanība tika pievērsta individu statusu vai uzvedību totalitārisma laikā un no tiem atvasināja negatīvas sekas attiecībā uz viņu līdzdalību demokrātiskas valsts sabiedriskajā dzīvē, tika pieņemti arī citās postkomunistiskajās valstīs (Vācijā 1991, Bulgārijā 1992, Ungārijā 1994, Albānijā 1995, Polijā 1997 un Rumānijā 1999).

Likumdevēja un tiesu vara postkomunistiskajā pārejas posmā saskārās ar divām galvenajām problēmām: (1) pārskatīt tiesību sistēmu, lai atceltu likumus, kas neatbilst jaunajai konstitucionālajai kārtībai, un 2) reformēt tiesu sistēmu personāla ziņā. Runājot par tiesu sistēmas reformu, kā jau minēts iepriekš, lustrācijas likumā galvenā uzmanība tika pievērsta tādu jautājumu risināšanai kā sadarbība ar valsts drošību un aktīva politiskā līdzdalība iepriekšējā režīmā.

1991. gada beigās Čehijas Nacionālā padome pieņēma likumu Nr. 335/91 Coll. ar nosaukumu "Par tiesām un tiesnešiem". Šā likuma 67. pantā tika iekļauts būtisks noteikums, kas jāva līdz 1993. gada 31. decembrim iesniegt lūgumrakstus par tiesnešu atļaišanu. Šis noteikums attiecās uz tiesnešiem, kuri laikposmā no 1948. gada 25. februāra līdz 1989. gada 31. decembrim bija pārkāpuši s a v s neatkarīgas spriešanas pienākumus vai nepamatoti iejaukušies tiesu neatkarīgajā darbā. un objektīvu lēmumu pieņemšanu. Šis likums un iepriekš minētais Lustrācijas likums Nr. 451/1991 Coll. radīja priekšnoteikumus būtiskām personāla izmaiņām tiesu sistēmā. Tiesneši, kas tika iecelti amatā pirms 1990. gada 1. janvāra, bija atkārtoti jāapstiprina un jāieceļ amatā toreizējai Čehijas Nacionālajai padomei, nosakot termiņu līdz 1992. gada 31. augustam. Turklāt tiesību aktos tika atcelts tiesneša pilnvaru ierobežojums. Tomēr šis atkārtotas iecelšanas process nebija bez problēmām. Tas bija nedaudz pavisrs, jo par tiesnešu iecelšanu uz mūža termiņu atbildīgās personas bija ierobežotas laika ziā un tām trūka visaptverošas dokumentācijas. Šī situācija radīja problēmas likuma efektīvai īstenošanai un tiesnešu atkārtotas iecelšanas procesa integritātes nodrošināšanai. Rezultātā šī tiesnešu atkārtotas iecelšanas procesa ietekme jaunās demokrātijas sākumposmā bija nedaudz ierobežota. Atzīstot, ka pēkšņa un pilnīga visu ar Komunistisko partiju saistīto profesionāļu atcelšana varētu destabilizēt situāciju. demokrātisko sistēmu, uzsvars tika likts uz atsevišķu tiesnešu kompetenci, nevis tikai uz viņu pagātnes saistībām. Tika atzīts, ka daudzi cilvēki bija iestājušies Komunistiskajā partijā pēc nepieciešamības, jo dalība tajā bieži vien bija priekšnoteikums profesionālai izaugsmei. Lai nodrošinātu netraucētu pāreju uz demokrātisku tiesu sistēmu, galvenā uzmanība tika pievērsta to personu atbrīvošanai, kuras bija ievērojami sevi kompromitējušas normalizācijas procesa laikā. Tas īpaši attiecās uz tiesnešiem, kuri totalitārā perioda laikā bija būtiski atteikušies no sava amata, īpaši tiem, kuri bija iesaistīti politiskajos procesos.

Deviņdesmitajos gados salīdzinoši liels skaits tiesnešu brīvprātīgi pameta tiesu varu. Daži to darija, jo atzina, ka viņu iepriekšējās darbības iepriekšējā režīma laikā padarīja viņu darbu par neefektīvu.

turpināšana dienestā bija neiespējama, bet citus ietekmēja neapmierinošs atalgojums. Daļa sabiedrības šīs pārmaiņas uzskatīja par nepietiekamām. Īpaši izteikti neapmierināti bija tie, kuri komunistiskā režīma laikā bija vajāti politisku iemeslu dēļ,

paužot bažas par to, ka daži Komunistiskās partijas biedri un citas personas, kas tiek uzskatītas par kompromitētām, joprojām ieņem amatus tiesu iestādēs. Netaisnīgi apsūdzēto aizsardzības komiteja (VONS) 1992. gadā puda bažas tieslietu ministram par to tiesnešu pastāvīgu atkārtotu iecelšanu amatā, kuri bija strādājuši totalitārā režīma laikā. VONS pievienoja sarakstu ar 42 tiesnešiem, kuri bija iecelti amatā uz mūžu un kuri iepriekš bija piesprieduši beznosacījumu cietumsodus politiskajiem disidentiem, tādējādi pārkāpjot cilvēka pamattiesības. Galu galā tika panākta vienošanās, saskaņā ar kuru tieslietu ministrs apņēmas līdz 1993. gada beigām uzsākt disciplinārlietas pret sešiem no šiem tiesnešiem. Tomēr šīs disciplinārlietas nedeva rezultātus. Pamatojoties uz Konstitucionālās tiesas spriedumu, 2011. gadā⁷¹ Tieslietu ministrija publicēja to tiesnešu sarakstu, kuri iepriekšējā režīma laikā bija bijuši komunistiskās partijas biedri, norādot, ka šī publikācija ir pamatota ar to, ka sabiedrībai ir tiesības uz šo informāciju, kas varētu būt būtiska, lai novērtētu tiesneša objektivitāti. Līdz 2011. gadam, 20 gadus pēc komunisma sabrukuma, no 3000 tiesnešu 618 bija bijušie Komunistiskās partijas biedri. Šī situācija liecina, ka sarežģīto mantojumu un pašreizējās problēmas, kas saistītas ar pāreju no totalitārā režīma uz demokrātisku tiesu sistēmu.

Gūtā pieredze. Jautājums par tiesnešu profesionālo stāžu iepriekšējā režīma laikā vairs nav aktuāls. Trīsdesmit četrus gadus pēc revolūcijas lielākā daļa tā laika tiesnešu ir aizgājuši pensijā vai tuvojas pensijas vecumam, kas nozīmē, ka pašreizējo tiesu varu pārsvarā veido personas, kurām nav saiknes ar komunistisko pagātņi. Tomēr joprojām ir gadījumi, ka d tiesneša pagātne var ietekmēt viņa profesionālo karjeru. Tas liecina, ka pat vairākus gadu desmitus pēc revolūcijas vēsturiskie faktori joprojām zināmā mērā ietekmē tiesu sistēmas darbību.

⁷¹ Konstitucionālās tiesas lēmums, Čehijas Republika I. ÚS 517/10. <https://www.usoud.cz/en/decisions>

PIELIKUMS

PIEMĒROJAMĀ JUDIKATŪRA

Eiropas Cilvēktiesību tiesa - pārbaudes lietas Xhoxhaj

pret Albāniju

Šajā lietā tika apstiprināta pārbaudes procesa likumība un samērīgums, uzsverot tā disciplinējošo raksturu, atbilstību tiesību principiem un nepieciešamību korupcijas apkarošanā un sabiedrības uzticības atjaunošanā Albānijas tiesu sistēmai. ECT pieņēma savu pirmo spriedumu par Albānijas pārbaudes procesu un savā analizē uzsvēra vairākus galvenos punktus. Tika uzsvērts pārbaudes procesa disciplinārais raksturs, ko reglamentē Likums par pārbaudi un attiecīgie administratīvie likumi. Īpaši jāatzīmē, ka process neietvēra atsauces uz krimināltiesībām vai kriminālprocesu, to veica Neatkarīgā kvalifikācijas komisija (NKK), un to varēja pārsūdzēt Apelācijas palātā, neiesaistot krimināltiesību iestādes. ECT atzina, ka pārbaudes noteikumi bija vērsti uz konkrētām profesionālām kategorijām - tiesnešiem, prokuroriem un juriskonsultiem -, koncentrējoties uz profesionālās ētikas, goda un sabiedrības uzticības aizsardzību, uzsverot procesa tīri disciplināro raksturu. Attiecībā uz sodu bardzību ECT norādīja, ka pieteikuma iesniedzēja atlaišana no amata, kas ir disciplinārpārkāpumiem raksturīga iezīme, to atšķirā no kriminālsodiem. Tiesa uzsvēra, ka aizliegums pēc atlaišanas no amata atkārtoti iesaistīties tieslietu sistēmā pēc atlaišanas pēc būtības nebija kriminālsods. ECT apstiprināja pieteikuma iesniedzēja piekļuvi tiesai, atsaucoties uz konstitucionālo

un likumdošanas pamatu pārbaudes iestāžu, tostarp IQC un Apelācijas palātas, izveidei, nodrošinot leģitīmu tribunālu atkārtotas izvērtēšanas procesam. Tika pārbaudīta pārbaudes struktūru neatkarība un objektivitāte. ECT konstatēja, ka pieteikuma iesniedzējs nav pierādījis, ka izpildvara ir nepamatoti ietekmējusi IQC. IQC locekļu neatjaunojamais piecu gadu pilnvaru termiņš un to, ka tajās nav bijušo tiesnešu, kuru mērķis ir novērst konfliktus.

intereses tika apsvērtas saistībā ar pārbaudes procesa ārkārtas raksturu. Tiesa noteica, ka pārbaudes process, atšķirībā no parastās disciplinārlietas, tika uzsākts bez sūdzības, un IQC koncentrējās uz konstitucionālo un likumā noteikto kritēriju pārvērtēšanu, nevis darbojās kā prokurors. Tika uzsvērtā taisnīguma standartu ievērošana tiesvedībā, gan IQC, gan Apelācijas palātai īstenojot pilnu jurisdikciju un sniedzot atbilstošu pamatojumu saviem lēmumiem, ievērojot panta 1. punkta prasības. ECT atzīmēja IQC publisko uzklaušīšanu procesa laikā un atzina, ka ir svarīgi ņemt vērā aktīvu revīzijas procesu īpatnības tiesiskās noteiktības principa kontekstā. Atlaišanas ietekme uz pieteikuma iesniedzēja privāto dzīvi, kā arī konstatējums par sabiedrības uzticības graušanu tika uzskatīts par paredzamu un nepārkāpošu 8. pantu.

Š Konvencijas 2. panta 2. punktu. Iejaukšanās iesniedzēja privātajā dzīvē tika uzskatīta par nepieciešamu demokrātiskā sabiedrībā, reaģējot uz neatliekamu sabiedrības vajadzību apkarot korupciju un reformēt tiesu sistēmu. Apelācijas palātas veiktais finansiālās un profesionālās kompetences pārvērtējums, kā arī kumulatīvie secinājumi pamatoja iesniedzēja atlaišanas samērīgumu. Attiecībā uz apgalvoto 13. panta pārkāpumu ECT secināja, ka iesniedzēja apelācijas sūdzības noraidīšana nepadarīja to par neefektīvu tiesiskās aizsardzības līdzekli, ņemot vērā Apelācijas palātas pilno jurisdikciju attiecībā uz faktiskajiem un juridiskajiem jautājumiem.

Nikēhasani pret Albāniju

Atšķirībā no lietas "*Xhoxhaj pret Albāniju*" IQC turpināja un pabeidza tikai sākotnējo izmeklēšanu attiecībā uz mantas novērtēšanu un pēc tam, pamatojoties uz to, pieņēma lēmumu par lietas būtību, neiedziļinoties godīguma pārbaudē un profesionālās kompetences novērtēšanā. Tas atbilda Likumam par pārbaudēm, un, pēc ECT domām, šāda pieeja *pati par sevi* neradīja iesniedzēja tiesību uz taisnīgu tiesu pārkāpumu.

Turklāt ECT neatrada iemeslu atkāpties no tās attiecīgajiem secinājumiem lietā "*Xhoxhaj pret Albāniju*" atbilstoši apgalvotajiem 6. panta pārkāpumiem. ECT neuzskatīja, ka iejaukšanās saskaņā ar Konvencijas 8. pantu⁷² nebija "per the law", jo

šajā sūdzībā minētajiem apstākļiem. ECT secināja, ka iejaukšanās sūdzības iesniedzēja tiesībās uz privātās dzīves neaizskaramību bija saskaņā ar likumu, kā to prasa

Konvencijas 8. panta 2. punktā, tiecoties sasniegt leģitīmu mērķi, kā tas jau iepriekš tika secināts lietā "*Xhoxhaj pret Albāniju*". ECT norādīja, ka atsevišķas valsts amatpersonu saistību neizpildes saistībā ar mantisko attiecību deklarēšanu kopumā var uzskatīt par nopietnām, un tās cita starpā var ietvert arī nozīmīgu aktīvu vai ienākumu avotu nedeklarēšanu vai apzinātus mēģinājumus tos slēpt no iestādēm. ECT šajā sakarā ir arī atzinusi, ka var būt likumīgi ņemt vērā ierēdņa laulātā, partnera vai cita tuvākā ģimenes locekļa ienākumus un deklarācijas.

novērtējot amatpersonas atbilstību pretkorupcijas tiesību aktiem, vienlaikus uzsverot, ka ne par katru maznozīmīgu neatbilstību aktīvu deklarēšanas režīmam vai nenoziģīgu izdevumu neatbilstību likumīgajiem resursiem būtu jāpiemēro visnopietnākās disciplinārās sankcijas, piemēram, atbrīvošana no amata. Pievēršoties izskatāmajai lietai, ECT norādīja, ka, uzsākot izmeklēšanu attiecībā uz visiem trim kritērijiem un pabeidzot daļu attiecībā uz mantiskā stāvokļa kritēriju, VKI ņēma vērā savāktu pierādījumu pierādījuma vērtību un nolēma aprobežoties ar šā kritērija izvērtēšanu un pārlikt pierādīšanas pienākumu uz pieteikuma iesniedzēju. ECT vērtēja, ka saskaņā ar Vetēšanas likumu pieteikuma iesniedzējam bija jāpierāda iegādei izmantotie pamatā esošie likumīgie avoti. Pārbaudes iestādes secināja, ka netika iesniegti pārliecinoši pierādījumi, kas būtu laikmetā ar

periodu, kad nauda, iespējams, tika saņemta un izmantota noteiktu aktīvu iegādei, un iekšzemes lēmumi šajā ziņā nebija patvaļīgi vai acīmredzami nepamatoti. To pamatojot, ECT secināja, ka VDK kā pēdējās instances pārbaudes procesā konstatētie fakti attiecībā uz iepriekš aprakstīto līdzekļu novērtējumu, tos vērtējot kumulatīvi, bija pietiekami nopietni, lai radītu būtiskas šaubas par iesniedzējas finansiālo atbilstību un attaisnotu viņas atbrīvošanu no amata, un ka iesniedzējas atbrīvošana no prokurora amata bija samērīga saskaņā ar Konvencijas 8. panta 2. punktu, līdzīgi kā lietā "*Xhoxhaj pret Albāniju*"⁽⁷³⁾.

⁷² Pieteikuma iesniedzēja apgalvojība, ka ir pārkāpts 8. pants, apgalvojot, ka Likumā par verifikāciju trūka skaidrības un paredzamības. Viņa apgalvoja, ka plašie un neskaidrie Likuma noteikumi nenoteica apstākļus, kas noved pie atbrīvošanas no amata, padarot neskaidru, kāda līmeņa neatbilstība vai trūkums attaisno šādu rīcību. Prasītāja apgalvoja, ka pārbaudes struktūrām bija nekontrolēta rīcības brīvība interpretēt un piemērot noteikumus, kā rezultātā lēmumu pieņemšanas process bija atvērts. Pamatnostādņu trūkums, pēc viņas domām, apdraudēja tiesisko noteiktību. Apgalvotie pārkāpumi attiecās gan uz pārbaudes procedūru, gan uz viņas sekojošo atbrīvošanu no amata, kā arī uz iespējamo aizliegumu pēc atbrīvošanas no amata praktizēt kā privātām advokātām, kā tas izriet no attiecīgajiem tiesību aktiem.

⁷³ Eiropas Cilvēktiesību tiesa. *Nikēhasani pret Albāniju*. Pieteikums Nr. 58997/18, Trešā nodaļa. Lēmuma datums 2022. gada 13. decembris, kas stājās spēkā 2023. gada 22. maijā. <https://hudoc.echr.coe.int/fre?%22atbview%22:%22document%22,%22itemid%22:%22001-221479%22%22>

Besnik Cani v. Albania

Ņemot vērā to, cik svarīga ir norma, kuras mērķis ir uzturēt leģitimitāti un sabiedrības uzticēšanos pārbaudes procesam, ECT pamatoja, ka šķiet acīmredzami, ka personas iecelšana amatā, kas neatbilst likumā noteiktajiem kritērijiem, lai ieņemtu noteiktu tiesneša amatu, var apdraudēt attiecīgās tiesu funkcijas leģitimitāti, jo likumā noteiktie tiesnešu atbilstības kritēriji ir ļoti svarīgi.

⁷⁴ECT piebilda, ka, ciktāl tas attiecas uz pārbaudes procesu, VAC ir valsts augstākā tiesa, un attiecīgi iecelšanas

SAC iecelt kandidātu, kurš iepriekš bija atlaists no amata par likuma pārkāpumu un nekompetenci, ir grūti savienojama ar prasību, ka jo augstāk tiesa atrodas tiesu varas hierarhijā, jo stingrākas ir piemērojamās atlases

kritērijiem jābūt šādiem. ECT atgādināja, ka valsts iestādēm ir jāizmanto visi tām pieejamie līdzekļi, lai nodrošinātu, ka SAC tiesneši atbilst viņu amatam izvirzītajām likumā noteiktajām prasībām. ECT

secināja, ka bija pamatots apgalvojums par acīmredzamu iekšzemes tiesību pamatnoteikuma pārkāpumu, kas bija nelabvēlīgi ietekmējis L.D. iecelšanu par SAC tiesnesi. Ņemot vērā iepriekš minēto un jo īpaši to, ka valsts tiesas pienācīgi neizskatīja attiecīgos Konvencijas jautājumus, ko izvirzīja iesniedzējs, ECT secināja, ka ir noticis Konvencijas 6. panta 1. punkta pārkāpums, jo L.D. sēdēja SAC sastāvā, kas izskatīja iesniedzēja lietu. ECT atkārtoti uzsvēra, ka šis konstatējums tiesību uz likumā noteiktu tiesu pārkāpumu šajā lietā pati par sevi nevar tikt uzskatīta par tādu, kas uzliek atbildētājvalstij pienākumu saskaņā ar Konvenciju atkārtoti izskatīt visas līdzīgas lietas, kas kopš tā laika ir kļuvušas res judicata saskaņā ar valsts tiesību aktiem. Pievēršoties individuālajiem pasākumiem, ECT sākumā norādīja, ka pārbaudes process attiecībā uz iesniedzēju galvenokārt attiecās uz viņa kā karjeras prokurora tiesībām un pienākumiem un neietekmēja, vismaz tieši, kādu trešo personu tiesības un pienākumus. Turklāt šis procedūras iznākums, kuras rezultātā viņš tika nekavējoties atlaists no amata un viņam ar likumu tika noteikts mūža aizliegums atgriezties tiesneša amatā,

nopietni ietekmēja viņa profesionālo karjeru. ECT pamatoja, ka attiecīgi, ņemot vērā šīs lietas apstākļus un tiktāl, ciktāl tas būtu iespējams saskaņā ar valsts tiesību aktiem, vispiemērotākais tiesiskās aizsardzības veids par Konvencijas 6. panta 1. punktā paredzēto iesniedzēja tiesību uz "*ar likumu izveidotu tiesu*" pārkāpumu būtu tiesvedības atjaunošana, ja iesniedzējs to pieprasītu, un lietas atkārtota izskatīšana tādā veidā, kas atbilst visām Konvencijas 6. panta 1. punkta prasībām⁽⁷⁵⁾.

Sevdari v. Albānija

Šajā lietā ECT pievērsās iespējamajiem 8. panta pārkāpumiem, uzsverot, ka pārbaudes nolūkos ienākumi tiek uzskatīti par likumīgiem tikai tad, ja tie ir pienācīgi deklarēti un aplikti ar nodokļiem. Tā konstatēja, ka juridiski

⁷⁴ Pieteikuma iesniedzējs, bijušais prokurors, apgalvoja, ka ir pārkāpts 6. panta 1. punkts, apgalvojot, ka Īpašā apelācijas palāta (SAC), kas viņu atlaida, ir izveidota nelikumīgi. Viņš iesniedza sūdzību pret SAC tiesnesi par dokumentu viltošanu, kā rezultātā tiesnesis tika atstādināts no amata un atlaists. Pieteikuma iesniedzēja lietā SAC, tostarp apsūdzētais tiesnesis, atcēla Neatkarīgās kvalifikācijas komisijas lēmumu, atsaucoties uz neprecizitātēm viņa mantiskā stāvokļa deklarācijā un interešu konfliktu. Kolēģija nobalsoja par trīs tiesnešu, tostarp apsūdzētā tiesneša, atlaišanu un par divu tiesnešu atlaišanu, lai apstiprinātu IAKK lēmumu.

⁷⁵ Eiropas Cilvēktiesību tiesa. *Besnik Cani pret Albāniju*. Ap. 37474/20, trešā nodaļa. Lēmuma datums 4. oktobris, 2022. gada 4. janvāris, kas kļuva galīgs 2023. gada 4. janvārī. <https://hudoc.echr.coe.int/fre/{%22tabview%22:{%22document%22},{%22itemid%22:{%22001-219773%22}}>

noteikumi, kas pamato prasītāja atļaišanu, atbilda paredzamības prasībai, padarot lēmumu "saskaņā ar likumu". Attiecībā uz legītimiem mērķiem ECT uzskatīja, ka atļaišana no darba bija vērsta uz mērķiem, kas bija saskaņoti ar valsts drošības, sabiedrības drošības un citu personu tiesību aizsardzību. Eiropas Cilvēktiesību konvencija (ECTK) paredz, ka valsts var noteikt šo tiesību ierobežojumus tikai tad, ja šādi ierobežojumi ir "nepieciešami demokrātiskā sabiedrībā un samērīgi ar katrā pantā uzskaitītajiem legītimajiem mērķiem" - šajā lietā tiesa uzskatīja, ka ierobežotās disciplinārās sankcijas, kas izklāstītas Konstitūcijā un pārbaudes likumā, bija saskaņā ar Konvenciju. Neraugoties uz to, ka nav detalizētas sankciju skalas, ECT pamatoja, ka, ņemot vērā ārkārtas apstākļus pirms Vetēšanas likuma pieņemšanas, ierobežotāka skala atbilst Vetēšanas procesa garam. ECT atzina iespējamās izvairīšanās no nodokļu maksāšanas nopietnību, taču uzsvēra, ka nepierādīto laulātā ienākumu, kas nav aplikti ar nodokļiem, īpatsvars ir salīdzinoši neliels. Tā atzīmēja, ka vairāku gadu laikā nav konstatēti pārkāpumi attiecībā uz iekšzemes ienākumiem. Uzsverot prokurora pienākumu pierādīt nodokļu likumu ievērošanu, ECT ieteica, ka varēja apsvērt vieglāku disciplinārsoda veidu ārpus pārbaudes. Galu galā ECT atzina, ka pieteikuma iesniedzēja atļaišana no darba ir nesamērīga, ņemot vērā viņas nespēju pierādīt vīra nodokļu maksājumus divu gadu desmitu laikā, un nav pierādījumu par negodprātību vai tišiem pārkāpumiem. Neraugoties uz to, ka Albānija pārkāpa 8. pantu, ECT nekonstatēja sistēmiskas problēmas pārbaudes procesā. Tā neieteica vispārējus pasākumus, bet norādīja, ka pārkāpumu gadījumos atbilstošs tiesiskās aizsardzības līdzeklis varētu būt iekšzemes tiesvedības atjaunošana, kas pieteikuma iesniedzējai dotu potenciālu juridisku iespēju pieprasīt tiesisko aizsardzību. ECT ieteica atsākt tiesvedību tādā veidā, kas atbilst 8. panta prasībām.

Thanza pret Albānija

Šī lieta atspoguļo ECT veikto niansēto pārbaudes procesa sastāvdaļu novērtējumu, īpaši uzsverot pierādīšanas pienākuma taisnīgumu, pieteikuma iesniedzēja iespēju apstrīdēt konstatējumus pietiekamību un pārbaudes struktūru pieejas samērīgumu Konvencijas 8. panta kontekstā. Šajā lietā Eiropas Cilvēktiesību tiesa (ECT) veica rūpīgu analīzi attiecībā uz dažādiem pārbaudes procesa aspektiem un iespējamiem pārkāpumiem saskaņā ar Eiropas Cilvēktiesību konvenciju. Attiecībā uz *finanšu novērtējumu* ECT atzina, ka pārbaudes struktūru veiktais būtisko iztikas izdevumu aprēķins ir pamatots, atbalstot Neatkarīgās kvalifikācijas komisijas (NKK) metodoloģiju. Tomēr ECT kritizēja IQC par pārmērīgu pierādīšanas pienākuma uzlikšanu pieteikuma iesniedzējam attiecībā uz iespējamiem neatbilstošiem kontaktiem ar personām, kas saistītas ar organizēto noziedzību. Šī pierādīšanas pienākuma nelīdzsvarotība lika ECT secināt, ka šajā kontekstā nav izpildīta Konvencijas 6. panta 1. punktā izklāstītā taisnīguma prasība. Attiecībā uz *priekšvēsturi novērtējumu* tika paustas bažas par VAC (Augstākās apelācijas palātas) argumentāciju un to, ka tā pienācīgi nenodrošināja pieteikuma iesniedzējam iespēju apstrīdēt konstatējumus, kas saistīti ar priekšvēsturi novērtējumu. ECT norādīja uz trūkumiem, uzsverot rūpīgas, uz pierādījumiem balstītas pieejas nozīmi un kritizējot VAC pārāk formālo nostāju. . ECT secināja, ka pārbaudes iestāžu pieeja priekšvēstures novērtējumam neatbilda Konvencijas 6. panta 1. punktā noteiktajai taisnīguma prasībai. Attiecībā uz *mantas novērtējumu* ECT nekonstatēja 8. panta 2. punkta pārkāpumu saistībā ar neprecīzu mantas *novērtējumu*.

deklarācijām. Pieteikuma iesniedzēja atlaišana tika uzskatīta par pamatotu, pamatojoties uz nelabvēlīgu aktīvu un finansiālās integritātes novērtējumu. Jo īpaši tika paustas bažas par garāžas nedeklarēšanu. Neraugoties uz to, ECT uzskatīja, ka pārbaudes iestāžu pieeja ir samērīga ar leģitīmajiem mērķiem saskaņā ar Konvencijas 8. pantu.

Slovākijas Konstitucionālās tiesas lēmumi .

Spridums Lieta Nr. ÚS 396/2016 (2019. gada 21. novembris)-neatbilstība tiesneša kompetences priekšnoteikumiem (tiesneša amata kandidāts)

Konstitucionālās tiesas ieskatā Tieslietu padomes procedūra un apstrīdētais lēmums nevarēja pārkāpt sūdzības iesniedzēja tiesības uz pieeju valsts amatam uz vienlīdzīgiem noteikumiem saskaņā ar Konstitūcijas 30. panta 4. punktu vai tiesības uz tiesu un citu tiesību aizsardzību saskaņā ar Konstitūcijas 46. panta 1. punktu, vai tiesības saskaņā ar Pakta 25. panta 1. punkta c) apakšpunktu, pat ja apstrīdētais lēmums ir īss un nav sīkāk pamatots, jo to bija iespējams uztvert un konstatēt no pašas Tieslietu padomes sēdes norises, kandidātam viņa publiskās uzklaušanās laikā uzdotos jautājumus, iespējamo Tieslietu padomes locekļu reakciju vai no iesniegtajiem materiāliem, kāds bija konkrētais iemesls, kāpēc Tieslietu padome kandidātu neievēlēja, vai kādu par kandidātu konstatēto informāciju Tieslietu padome uzskatīja par problemātisku kandidāta iespējamai tiesneša pienākumu izpildei. Pieteikuma iesniedzējs kā kandidāts iecelšanai tiesneša amatā piedalījās Tieslietu padomē notiekošajā tiesvedībā (lēmuma pieņemšanā) par tiesneša kompetences priekšnoteikumiem, viņam tika dota iespēja komentēt secinājumus, kas izrietēja no Nacionālās drošības iestādes un pašas Tieslietu padomes iesniegtajiem dokumentiem, atbildēt uz jautājumiem un uzdot jautājumus Tieslietu padomes locekļiem (t. i., Tieslietu padomes locekļiem).t. i., debatēt), nav šaubu (prasītājs neiebilst), ka tika veikts audioieraksts un protokols, kurā papildus Tieslietu padomes sēdes dalībnieku apmeklējumam, tās darba kārtībai un pieņemto lēmumu saturam ir norādīts arī balsojuma par šo Tieslietu padomes sēdes darba kārtības jautājumu saturs, gaita un rezultāti.

Slovākijas Republikas Konstitucionālās tiesas spriedums lietā Nr. II ÚS 164/2017 par 2020. gada 7. jūlijs - neatbilstība tiesneša kompetences priekšnoteikumiem (tiesneša amata kandidāts)

Ar atlases komisijas lēmumu pieteikuma iesniedzējs tika atzīts par vienu no veiksmīgajiem kandidātiem uz trim vakantajām tiesnešu vietām rajona tiesā. Ar sūdzībā apstrīdēto rīkojumu Tieslietu padome, pamatojoties uz Nacionālās drošības iestādes iesniegtajiem dokumentiem, aizklātā balsošanā nolēma, ka prasītāja neatbilst tiesneša kompetences nosacījumiem, kas garantē, ka viņa pienācīgi pildīs tiesneša pienākumus. Tikai ar to, ka iestāde balso, pat aizklāti balsojot, nevar būt pietiekami, lai noteiktu, vai tās lēmumi ir vai nav motivēti, un tas pats par sevi nevar noteikt, vai to apjoms ir vai nav pamatojums, uz kuriem šī iestāde galu galā var balstīt savu lēmumu. Iecelēj institūcijas pilnvaru konstitucionālās un ar likumu noteiktās robežas un tās statuss nosaka, kā tās pieņem lēmumus. Konstitucionālā sūdzība tika noraidīta.

Slovākijas Republikas Konstitucionālās tiesas spriedums lietā Nr. ÚS 293/2017 (2021. gada 22. jūnijs)-neatbilstība tiesneša kompetences priekšnoteikumiem (tiesneša amata kandidāts)

Pieteikuma iesniedzēja piedalījās atlases procesā uz tiesneša amatu, kurā viņa ieguva pirmo vietu. Tomēr, pamatojoties uz Nacionālās drošības iestādes sniegto informāciju, Tieslietu padome konstatēja, ka viņa neatbilst nepieciešamajiem tiesneša kompetences nosacījumiem.

Tieslietu padomes lēmumu, kas tika pieņemts aizklāti balsojot, atbalstīja septiņi locekļi, seši atturējās un neviens nebija pret. Pieteikuma iesniedzēja, kas nebija informēta par Valsts drošības iestādes novērtējumu, apgalvoja, ka viņai nav bijis iespēju kļūdēt bažas. Tomēr viņa aktīvi piedalījās Tieslietu padomes sēdē, atbildot uz jautājumiem par iesniegtajiem dokumentiem. Satversmes tiesa noraidīja viņas iebildumu, ka lēmumam trūkst pamatojuma, uzsverot atšķirīgo tiesisko attieksmi pret kandidātiem un ieceltajiem tiesnešiem.

Tiesa uzsvēra, ka Tieslietu padome, kas nerīkojās kā tiesu iestāde, ievēroja Tieslietu padomes likumā izklāstītās procedūras. Likums prasīja dot kandidātam iespēju atbildēt uz Nacionālās drošības iestādes konstatējumiem, un iesniedzēja neapgalvoja, ka šis pienākums būtu pārkāpts. Tiesa noraidīja apgalvojumu, ka būtu jāpiemēro pušu vienlīdzības un *sacīkstes* principi, apgalvojot, ka likums reglamentē lomu

Tieslietu padomes un Nacionālās drošības iestādes lomu tādā veidā, kas neprasija vienlīdzīgu pozīciju vai pretnostatījumu lēmumu pieņemšanā. Tiesa uzsvēra sabiedrības interesi aizsargāt tiesneša amatu, uzsverot atšķirību starp kandidātu izvērtēšanu un iecelto tiesnešu pastāvīgās kompetences novērtēšanu.

Slovākijas Republikas Konstitucionālās tiesas 2021. gada 7. oktobra spriedums lietā Nr. IV ÚS 621/2018 - neatbilstība tiesneša kompetences priekšnoteikumiem (tiesneša amata kandidāts). Valsts drošības iestādes amatpersonas piedalīšanās Tiesnešu padomes sēdē, iztaujājot kandidātu.

Satversmes tiesa secināja, ka Tieslietu padomes prakse, neraugoties uz atsaucēm uz konstitucionālajām un likumdošanas normām, radīja nelīdzsvarotu un nevienlīdzīgu attieksmi pret pieteikuma iesniedzēju tiesnešu kandidātu lietas izskatīšanas laikā. Tiesa konstatēja, ka procesu aptraipīja Tieslietu padomes rīcība, kas radīja nevienlīdzīgus apstākļus pieteikuma iesniedzējam. Proti, protokolu un audioierakstu sagatavoja Valsts drošības iestādes darbinieki, kandidātu nopratināja Valsts drošības iestādes pārstāvis, un sanāksme notika Valsts drošības iestādes telpās.

Satversmes tiesa pauda bažas par procesa objektivitāti, uzsverot, ka Valsts drošības iestādes iesaiste nopratināšanas procesā un sanāksmes norises vieta būtiski ietekmēja procesu. Tā kritizēja to, ka netika izvērtēti vai paskaidroti nepiemērotības iemesli, un uzskatīja, ka Tieslietu padomes procedūra konstitucionāli nav ilgtspējīga. Tiesa konstatēja, ka Tieslietu padome nenodrošināja lēmuma pieņemšanas objektivitāti, pārkāpjot prasītāja pamattiesības un neievērojot minimālos standartus, kas attiecas uz lēmumu pieņemšanu bez patvaļīgas rīcības.

Slovākijas Republikas Konstitucionālās tiesas 2021. gada 6. oktobra spriedums lietā Nr. IV ÚS 224/2020 - Valsts drošības iestādes darbinieka nepieļaujama iejaukšanās Tieslietu padomes balsojumā.

Pieteikuma iesniedzēja apgalvoja, ka viņas izslēgšana no tiesnešu kompetences novērtējuma bija neskaidra, kas liecināja par iespējamu saistību ar viņas partnera politiskajiem uzskatiem. Viņa apgalvoja, ka ne Valsts drošības iestāde, ne Tiesnešu padome neiesniedza konkrētus apgalvojumus, kas radīja būtiskus traucējumus viņas personiskajā un profesionālajā dzīvē. Neraugoties uz to, ka nebija skaidrības par iemesliem, Konstitucionālā tiesa apmierināja sūdzību.

Tiesa uzsvēra, ka ir nepieciešami skaidri noteikumi un procedūras Tieslietu padomes vērtējumā, lai nodrošinātu taisnīgu attieksmi. Tā pauda bažas par Nacionālās drošības iestādes iesaistīšanos, uzsverot tās ietekmi uz visu sanāksmi, tostarp aizklātu balsošanu, un apšaubīja Nacionālās drošības iestādes darbinieku klātbūtnes nepieciešamību pēc sūdzības iesniedzējas aiziešanas. Tiesa norādīja, ka nav iemeslu, kas attaisnotu šo iesaistīšanos, un nav skaidrības par to, vai ir ievērots 15 dienu termiņš, kurā Tieslietu padomes locekļi var iepazīties ar Valsts drošības iestādes dokumentiem. Pēc Konstitucionālās tiesas domām, Nacionālās drošības iestādes lomas attiecināšana uz lēmumu pieņemšanas posmu novirzījās no Tieslietu padomes kompetences konstitucionālā un likumā noteiktā regulējuma.

ATSAUCES:

Dokumenti

- gada 4. marta Likums par grozījumiem Likumā par Nacionālās atmiņas institūtu - Noziegumu pret poļu tautu kriminālvajāšanas komisiju (2005. gada likumu biļetens, Nr. 64, 567. punkts).
- Venēcijas komisijas Amicus Curiae Brief Albānijas Konstitucionālajai tiesai.
- CCJE Atzinums Nr. 21, Korupcijas novēršana tiesnešu vidū, 27.f punkts.
- Eiropas Tiesnešu konsultatīvā padome (CCJE). (2007. gada 23. novembris). Eiropas Tiesnešu konsultatīvās padomes (CCJE) Atzinums Nr. 10(2007) Eiropas Padomes Ministru komitejai par Tiesu iestāžu padomi sabiedrības labā. Strasbūra. Pieejams: <https://rm.coe.int/168074779b>
- Eiropas Tiesnešu konsultatīvā padome (CCJE). "Tieslietu padomju attīstība un to loma neatkarīgās un objektīvās tiesu sistēmās". CCJE Atzinums Nr. 24 (2021). Strasbūra, 2021. gada 5. novembris. CCJE(2021)11, punkti 22. un 23. punkts.
- Eiropas Padome. (1996). Rezolūcija 1096 (1996)1: Pasākumi bijušo komunistisko totalitāro sistēmu mantojuma likvidēšanai.
- Damir Kontrec, Sigurnosne provjere sudaca u Republici Hrvatskoj, Fondacija Centar za javno pravo, 2022, pieejams: https://usfbih.ba/wp-content/uploads/2022/05/Damir_Kontrec-Sigurnosne_provjere_sudaca_u_RH.pdf.
- Eiropas Komisija par demokrātiju caur tiesībām (Venēcijas komisija). (2022). Venēcijas Komisijas atzinumu un ziņojumu apkopojums par tiesnešu un prokuroru pārbaudēm (CDL-PI(2022)051). Strasbūra.
- Eiropas Komisija par demokrātiju caur tiesībām (Venēcijas komisija). (2022). Horvātija: Atzinums par drošības pārbaudes atjaunošanas procedūras ieviešanu, veicot grozījumus Tiesu likumā (Atzinums Nr. 1073/2021 CDL-AD(2022)005 Or. Eng.).
- Eiropas Komisija par demokrātiju caur tiesībām (Venēcijas komisija). (2013. gada 11. marts). Atzinums Nr. 709/2012 CDL-AD(2013)005 Or. Angļu valodas atzinums par grozījumu projektu Serbijas Tiesu sistēmas likumos. Pieņemts Venēcijas komisijas 94. plenārsēdē, Venēcijā, 2013. gada 8.-9. martā.

- Eiropas Komisija, Brisele, 2010. gada 9. novembris, SEC (2010) 1330, Serbijas 2010. gada progresā ziņojums, 10. lpp.
- Bosnijas un Hercegovinas Augstākā tiesu un prokuratūras padome, 2004. gada ziņojums.
- Cilvēktiesību padomes 2020. gada 14. jūlija rezolūcija 44/8.
- Serbijas Republikas Oficiālais Vēstnesis Nr. 116/2008, 58/2009 - lēmums CC. un 104/2009, kurā grozījumi izdarīti ar Likumu par grozījumiem un papildinājumiem Likumā par tiesnešiem, kas publicēts RS Oficiālajā Vēstnesī Nr. 101/2010.
- Atzinums par Konceptijas dokumentu par tiesnešu un prokuroru pārbaudi un Konstitūcijas grozījumu projektu, ko pieņēma Venēcijas komisija 131. plenārsēdē (Venēcija, 2022. gada 17.-18. jūnijs), 6. lpp.
- Gruzijas Republikas valsts aizstāvja institūcija, Gruzijas valsts aizstāvja ziņojums 2019. gadā.
- Stabilizācijas un asociācijas nolīgums starp Eiropas Kopienām un to dalībvalstīm, no vienas puses, un Bosniju un Hercegovinu, no otras puses.
- ASV Valsts departaments. (2004). Valstu ziņojumi par cilvēktiesību praksi: 2003. Demokrātijas, cilvēktiesību un darba lietu birojs.
- Apvienoto Nāciju Organizācijas Narkotiku un noziedzības birojs. (2004). Apvienoto Nāciju Organizācijas Pretkorupcijas konvencija. 10. pants.
- Apvienoto Nāciju Organizācijas Drošības padome. (1998. gada 16. jūlijs). Rezolūcija 1184(1998). Pieņemta Drošības padomes 3909. sanāksmē 1998. gada 16. jūlijā.
- Venēcijas komisija un Eiropas Padomes Cilvēktiesību un tiesiskuma ģenerāldirektorāts (DGI). (2023. gada 14. marts). Kopīgs atzinums par likumprojektu par tiesnešu un prokuroru ārējo novērtēšanu. CDL-AD(2023)005. Pieņemts Venēcijas komisijas 134. plenārsēdē, Venēcijā, 2023. gada 10.-11. martā.
- Venēcijas Komisija (2023). Gruzija: Atzinums par turpmākajiem pasākumiem saistībā ar iepriekšējiem atzinumiem par Vispārējo tiesu pamatlukumu (CDL-AD(2023)033 Or. Engl.). Pieņemts 136. plenārsesijā, Venēcijā, 2023. gada 6.-7. oktobrī.
- Venēcijas Komisijas atzinums par pārbaudes veikšanu Albānijā: [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD\(2016\)036-e](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD(2016)036-e). Apmeklēts 20.09.2023.
- Venēcijas komisija, 2009, Atzinums par kritēriju un standartu projektu tiesnešu un tiesu priekšsēdētāju vēlēšanām Serbijā, Nr. 628/2009, 6. lpp.

Tiesu lietas

- Besnik Cani pret Albāniju, pieteikums Nr. 37474/20.
- Lieta Vilho Eskelinen un citi pret Somiju (pieteikums Nr. 63235/00). [Lielās palātas spriedums].
- Čehijas Republikas Konstitucionālās tiesas spriedums I. ÚS 517/10.
- Polijas Konstitucionālās tiesas 1998. gada 10. novembra spriedums (K 39/97).
- Slovērijas Republikas Konstitucionālās tiesas 2021. gada 6. oktobra spriedums lietā IV ÚS 224/2020.
- Slovērijas Republikas Konstitucionālā tiesa, lieta Nr. IV ÚS 621/2018, 2021. gada 7. oktobris.
- Slovērijas Republikas Konstitucionālā tiesa, lieta Nr. ÚS 293/2017, 2021. gada 22. jūnijs.
- Spriedums lietā Nr. KO55/23, Kosovas Konstitucionālā tiesa, 2024. gada 25. janvāris: pieejams: https://gjk-ks.org/wp-content/uploads/2024/01/ko_55_23_agj_ang.pdf.
- Lieta Luka pret Rumāniju, pieteikums Nr. 34197/02.
- Matyjek pret Poliju, pieteikums Nr. 38184/03.
- Nikehasani pret Albāniju, pieteikums Nr. 58997/18.
- Thanza pret Albāniju, pieteikuma numurs 41047/19.
- Trendafilovski pret Ziemeļmaķedoniju, pieteikums Nr. 59119/15.
- Ustavni sud Republike Hrvatske. (2023). Odluka i Rješenje Ustavnog suda Republike Hrvatske broj: U-I-2215/2022 i dr. od 7. veljače 2023.
- Xhoxhaj v Albania, pieteikuma numurs 15227/19.

Literatūra

- A Dudek, Tadeusz Mazowiecki's Government and the Justice Reform, *Journals of Church Social Thought* 22/2018, p. 119; K Niewiński, *The People's Republic of Poland and the Judiciary 1980-1985*. Mēģinājumi apturēt "Solidaritātes" revolūciju, Białystok 2016, 237. lpp.

- Tieslietu reforma Serbijā: 2008-2012 / Vesna Rakić-Vodinelić, Ana Knežević Bojović, Mario Reljanović [no serbu valodas tulkojusi Ana Knežević Bojović]. - Beograd: B. Bečoviča, Beovjeva, Belavova: Beovjeva Bečoviča: Beovjeva, Belavjeva, Belavjeva, 2012.
- K Niewiński, The People's Republic of Poland and the Judiciary 1980-1985. Mēģinājumi apturēt "Solidaritātes" revolūciju, Bjalistokā, 2016, 161.-200. lpp.
- M Stanowska, Attitudes of judges and prosecutors in the political trials of the 1980, pp. 223-257 (in:) A Strzembosz, M Stanowska, Warsaw judges in time of trial 1981-1988, Warsaw 2005.

Šis projekts tapa iespējams, pateicoties ASV Valsts departamenta Starptautisko narkotiku un tiesībsardzības lietu biroja (INL) dotācijai un pastāvīgam atbalstam.

CEELI institūts Villa
Grébovka
Havlíčkovy Sady 58
120 00 Prāga Čehijas
Republika

www.ceeliinstitute.org office@ceeli.eu